

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING/63. ÅRGANG

BESØKER
KVADRATUREN

JACOB NYEMBO
ER YRKE-PROFILEN

113
I TROMSØ

#1/2
2019

Aust-Agder

Trøndelag

Akershus

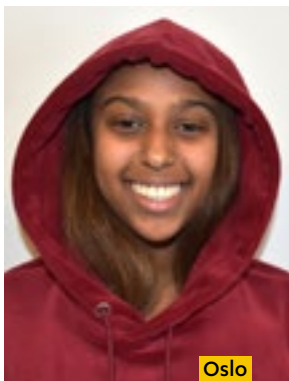
Østfold

Sogn og Fjordane

Hordaland

Oslo

Telemark

Rogaland

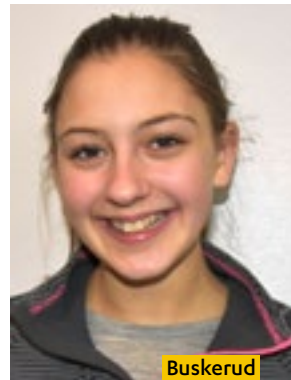
Oppland

Hedmark

Vestfold

Buskerud

Troms

Nordland

Vest-Agder

Finnmark

Møre og Romsdal

innhold

Tema: Utdanningsvalg

4	Dette velger ungdommene	26	Aust-Agder
6	Østfold	28	Vest-Agder
10	Oslo	30	Rogaland
12	Hedmark	32	Hordaland
15	Akershus	34	Sogn og Fjordane
18	Oppland	36	Møre og Romsdal
20	Buskerud	38	Nordland
22	Vestfold	40	Troms
24	Telemark	42	Finnmark
		44	Trøndelag

YRKE BESØKER 58

Faste spalter:

- 46 Petit
- 48 Fotoreportasjen
- 54 Lærlingen
- 56 Yrke-profilen
- 58 Yrke besøker
- 66 Yrke i Hellas
- 77 Forbundscommentaren

Fagartikkel og debatt

- 69 Leserinnlegg
- 85 Mat og vin

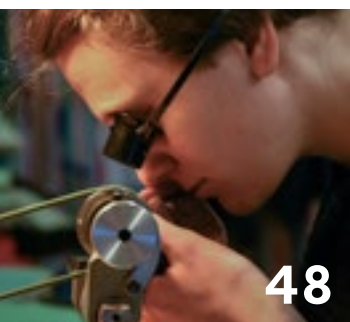

Nyhetssaker

- 68 Trenger rørleggere
- 70 Skole-NM

Nyhetsreportasjer

- 72 Treårig elektro i Lier
- 74 Fra Lier til London
- 78 Gullrutenominerte 113-arbeidere
- 82 Statsbygg vil ha lærlinger

78 KJENT
FRA TV

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:

Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
Tlf.: 911 99 989

Abonnement kr 300,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Annonser: Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no, tlf.: 91 17 34 73

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

7 486 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

Å bli noe, eller ikke bli noe

Alle vil vi bli noe. Og noen ganger i livet må vi bare velge, enten vi vil eller ei. For mange er første store valg nettopp valget som må tas på våren i tiendeklasse: Valg av videregående skole?

For noen er hvilken skole de skal på nesten like viktig som valg av fag. Men etter å ha intervjuet ungdommer i alle landets 18 fylker må vi i Yrke si at vi er overrasket over hvor reflekterte 15- og 16-åringene er over eget utdanningsvalg. Veldig mange sier at de tok valget selv. Veldig mange beskriver at de fikk en slags opplevelse av at nå gjelder det. Og da var det ikke viktig lenger, hva venner eller for den saks skyld mamma eller pappa har sagt tidligere.

For flere kom en slags følelsen av «dette er mitt liv» som også er udødeliggjort i en rekke sanger og filmer, «mitt valg, mitt liv». For andre igjen preges valget av usikkerhet. Det vi har sett og hørt i intervjuene med ungdommene, er at flere da velger studiespesialisering. Fordi de er usikre. Og fordi det gir dem tre år til med vanlig skole med tid til å ta det store valget.

Kanskje ikke så rart. De er ikke eldre enn 15 eller 16. Selv husker jeg godt da jeg måtte bestemme meg for videregående. Jeg lot interessen for samfunnet rundt meg få styre. Alle mine venninner begynte på Bredtvedt videregående som var lokalskolen, men der hadde de bare språkfag eller naturfag. Jeg ville ha en samfunnsfaglig fordypning og dro til Linderud. Ikke mer enn tre T-banestasjoner fra Kaldbakken der jeg vokste opp, men likevel litt skummelt, men absolutt mitt valg.

Det jeg vet at jeg imidlertid ikke fikk, slik dagens ungdoms-skoleelever får, er utdanning i utdanningsvalg. Vi håper og tror at vår rundreise rundt om i Norge viser at faget utdanningsvalg var et riktig fag å føre inn i grunnskolen. Ingen av elevene vi har intervjuet har klaget på for lite opplæring om videregående utdanning.

Wenche Helene Schjønberg

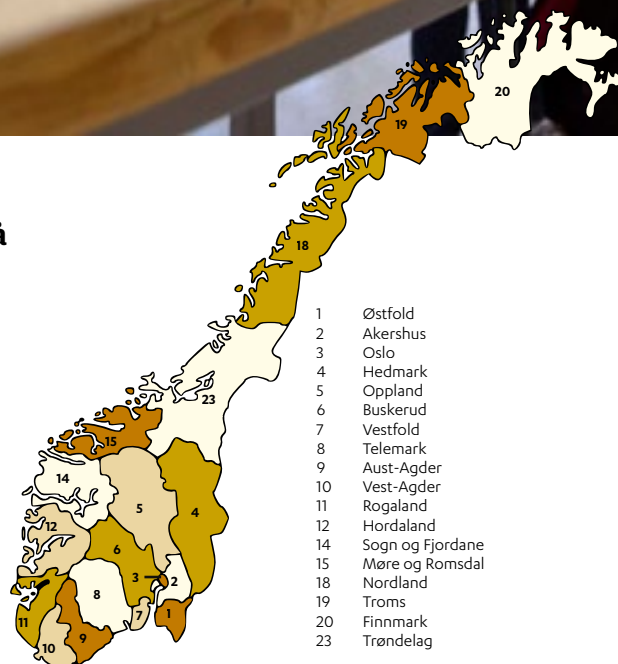
37.000 velger yrkesfag først

For andre år på rad er det like mange elever som ønsker yrkesfaglig utdanning som studiespesialisering i første år på videregående. TIP er programfaget som øker mest.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG** BILDE **WERNER JUVIK**

Søkertallene for skoleåret 2019–2020 viser at studiespesialisering fortsatt er det klart største programfaget i Norge, med 34,7 prosent av søkerne. Men antallet som vil gå studiespesialisering det første året på videregående, ligger stabilt på fjorårsnivået.

Samtidig fortsetter veksten i søkere til yrkesfag, noe som gjør at det for andre år på rad er så å si like mange som søker yrkesfag som studiespesialisering til første året på videregående. 37.274 vil ta

For andre år på rad er det like mange som vil begynne på yrkesfag som på studieforberedende fag. Her fra Porsnes videregående i Halden.

er behov for, og til videre studier. Vi har satset på yrkesfagene, og de gode resultatene gir inspirasjon til å fortsette denne satsingen, sier Sanner.

Også i en by som Oslo, der studiespesialisering har vært soleklart størst, vokser yrkesfag. Andelen som velger yrkesfag i hovedstaden har økt fra 25 til 26,7 prosent.

TIP I SIGET En av vinnerne i år er teknikk- og industriell produksjon. TIP-faget opplever en søkervekst, og med 6311 søkere i år er TIP nå det nest mest populære yrkesfaget. På VG1 er det en vekst på 13 prosent, eller 721 søkere, som vil begynne på TIP.

Helse- og omsorg er fortsatt det største yrkesfaglige programfaget, med 10.664 søkere, en liten nedgang fra året før.

Bygg- og anleggsteknikk er det programfaget som i år ser størst nedgang i søkertallene.

Tallene viser at det fortsatt er en tydelig kjønnsdelt skole, noe Yrke har rettet søkelyset mot i flere tidligere utgaver.

Ett av fagene som går mot trenden, er helse- og omsorgsfag. Der er andelen guttesøkere nå oppe i 21 prosent, fra bare 12 prosent for 10 år siden.

– Det er kjempebra at flere gutter ser verdien av å utdanne seg innen helse- og oppvekstfag, sier Jan Tore Sanner.

Årets søkertall er de siste som kommer før den nye strukturen for yrkesfag kommer høsten 2020. Da lover regjeringen at flere elever vil få spesialisering tidligere, mens det utvides fra åtte til ti utdanningsprogram.

studiespesialisering, mens 36.841 vil ta yrkesfag.

– Vi kommer til å trenge mange flere fagarbeidere i fremtiden, og at flere velger yrkesfag enn tidligere er veldig positivt, sa kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner da tallene ble lagt fram.

– I fjor ble gapet mellom de to studieretningene vesentlig mindre, med en markant økning i andel søkere til yrkesfag. Det viser at ungdom ser at det er lurt å velge yrkesfag, fordi det åpner mange dører til spennende jobber det

FAKTA

Totalt er det 206.112 søkere til videregående opplæring våren 2019.

Av disse søker 74.115 VG1, en svak oppgang fra 73.934 i fjor.

34,7 prosent av de som søker VG1, søker studiespesialisering.

Deretter følger helse- og oppvekstfag (14,4 %), TIP (8,5%) og elektro (8,1 %).

Omtrent halvparten av søkerne til VG1 søker yrkesfag, mens den andre halvparten er fordelt på studiespesialisering, musikk, dans og drama, medier og kommunikasjon og idrettsfag.

Helse- og oppvekstsfag:

- 25.679 søkere totalt.
- 10.664 søkere til VG1, ned fra 10.931 i fjor.

Teknikk- og industriell produksjon:

- 15.107 søkere totalt.
- 6.311 søkere til VG1, opp fra 5.590 i fjor.

Elektrofag:

- 15.117 søkere totalt.
- 6.011 søkere til VG1, ned fra 6.145 i fjor.

Bygg- og anleggsteknikk:

- 11.927 søkere totalt.
- 4.188 søkere til VG1, ned fra 4.550 i fjor.

Service og samferdsel:

- 10.732 søkere totalt.
- 3.556 søkere til VG1, opp fra 3.468 i fjor.

Naturbruk:

- 5.022 søkere totalt.
- 2.159 søkere til VG1, opp fra 2.144 i fjor.

Restaurant og matfag:

- 4.262 søkere totalt.
- 1.884 søkere på VG1, opp fra 1.859 i fjor.

I Østfold:

- Man kan ikke følge valget til bestevenninna si

FREDRIKSTAD En ting er tiendeklassingene på Cicignon skole sikre på ikke er det kloke valget. Det er å følge det utdanningsvalget bestevenninna eller bestevennen din gjør. Valget av videregående skole må helt og holdent være ditt eget.

TEKST **KIRSTI HOVLAND**
BILDER **TOM EGIL JENSEN**

Vi er i klasse 10 A og 10 B på Cicignon skole som har sin nest siste time med utdanningsvalg før de skal ta sitt valg av videregående skole. Det er bare tre uker igjen til fristen er ute og i mellomtiden er det vinterferie.

– Ut med propp og ned med skjerm, sier rådgiver Svein Liane og krever fokus fra elevene.

– Nå er det bare en time igjen med utdanningsvalg før dere skal ha bestemt dere, sier Liane til klassen og rådgiveren konstaterer tørt at han hører flere gisp.

Halvparten har søkt denne februar-dagen. De fleste har valget ganske klart

for seg, men noen må gå noen runder til med seg selv.

– Dette er det første store valget de gjør alene, det er nok veldig rart, konstaterer Liane.

VELGE NYTT Det bekrefter Ylva Müller Boman (15).

– Du har gått på den samme skolen i 10 år, hatt de samme lærerne, de samme klassekameratene. Gått den samme skoleveien. Plutselig skal du velge helt nytt.

– Jeg merker jo at elevene blir mer og mer alvorlige ettersom tidsfristen nærmer seg og valget må tas, sier Liane.

– Hvis du står mellom to valg, så kan det også være lett å følge det valget

venner tar, men man kan jo ikke følge utdanningen til bestevenninna si heller, konstaterer Ylva og får mange nikk fra klassen rundt seg.

Det flere av elevene likevel sier er avgjørende for dem er at de har en opplevelse av at den skolen de skal begynne på er en skole de vil trives. Utprøving av skoler gjør det mulig å få et inntrykk og noen skifter også mening etter å ha vært på skolebesøk.

– Jeg har søkt på medier og kommunikasjon på Glemmen videregående skole. Jeg vippet mellom idrett og medier. En hospitering på Glemmen og medielinja der avgjorde, sier Lars Håkon Jørgensen (15).

– Jeg likte miljøet og folka og lærer-

ne på der på en måte som gjorde at jeg syntes jeg passet fint inn der. For meg er det viktigste med valget av videregående at jeg kommer til å trives der. At jeg kan være meg selv, sier 15-åringen.

ELEKTROINGENIØR Ole Henrik Setterberg (15) er helt enig:

– Jeg skal søke studiespesialisering, idrett eller annet. Jeg vil gjerne bli elektroingeniør og vurderte sciencelinja på Greåker. Under utprøving fant jeg ut at dette ikke var helt meg. Jeg syntes det virket litt lukket der. Jeg må være et sted jeg tør å snakke. Og ikke bare være opptatt av pugging.

15 år gamle Nina Hermuz har ikke helt bestemt seg denne februar dagen, men dette vet hun:

– Jeg vil ha det gøy på videregående og da tror jeg det vil passe meg å gjøre noe praktisk, som å gå på en mekanikerlinje der man er færre elever og kan jobbe sammen om å mekke en motorsykel for eksempel. Fellesskapet rundt det å jobbe praktisk med andre frister meg.

Trinnansvarlig Cathrine Eriksen sier hun merker en endring på elevene i forhold til at de skal ta sitt første store selvstendige valg gjennom skoleåret:

– De blir på en måte mer motivert, og spesielt i løpet av høsten i tiende. Etter å ha fått gjennomgang av rådgiver og besøkt skoler merker man at elevene forstår hva de må legge ned av innsats for å nå målene sine og kravene som stilles til inntak på de ulike studieretningene.

Rådgiver Svein Liane har lang erfaring med å være rådgiver og veilede tiendeklassingene mot det første store valget de skal ta på egen hånd. Det er veiledning både individuelt og i klasserommet, forteller han:

– Jeg har en-til-en-samtaler med alle elevene. Mange av dem kommer mange ganger for veiledning. Vi opplever at ungdommene generelt er svært opptatt av valget de skal gjøre for videregående.

Rådgiver Svein Liane krever fokus fra elevene.

Etter at faget utdanningsvalg kom for noen år siden har det også vært mulig for elevene å forberede seg på dette valget på en bedre måte, gjennom den opplæringen som faget gir. På den måten har de også modnet mer i forhold til å velge et program for videregående.

MESSE – *Besøker alle elevene videregående skoler?*

– Alle elevene er på utprøving to dager på høsten i 10. trinn, på et program de har ønsket å se nærmere på. I tillegg har de ulike VGS åpne dager. Glemmen har en «miniutprøving» på sin åpne dag, og da tar jeg med alle elevene fra vår skole til det. Utdanningsmessa i Kongstenhallen er alle elevene på i oktober/november. Videre er det tre kvelder med foreldremøter for alle i kommunen, der alle de videregående skolene deltar.

– *Gir dere råd eller veiledning? Sier dere for eksempel til de flinke elevene at de bør søke studiespesialisering?*

– Som rådgiver bruker jeg mye av tiden på å hjelpe elevene til å finne en vei videre ut fra hvem de er, hvem de ønsker å være, hvilke verdier de har, interesser ... Jeg gir aldri et råd som at «du bør velge det eller det programmet». Jeg skulle ønske vi hadde tittelen

«veileder» og ikke rådgiver. Det er jo veiledning vi forsøker å gi. Som rådgiver har også jeg en lang gjennomgang/kurs om VGS for foresatte på vår skole. Vi prøver også å vise de elevene med gode karakterer at det er mange muligheter også innenfor et yrkesfaglig løp.

– *Hvordan er fordeling mellom yrkesfag og studiespesialisering på skolen?*

– Fordelingen er cirka 50/50 på vår skole, over tid.

– *Ser dere foreløpig noen trend i årets utdanningsvalg?*

– Jeg ser ingen tydelige trender akkurat i forhold til årets søkning hos oss, men det er fortsatt slik at de som har gode resultater karaktermessig i stor grad søker seg til et program som gir studiekompetanse. Jeg har allikevel de siste årene sett at flere elever vurderer en yrkesfaglig utdanning, og diskuterer det med større alvor enn tidligere. På den måte har det vært en viss dreining i holdningen til yrkesfaglige program. Det er en utfordring at mange foresatte fremdeles tror at «barnet mitt ikke vet hva det skal gjøre videre, så da må det velge studiespesialisering».

Jeg legger stor vekt på de yrkesfaglige programmene på foreldremøtene, og forsøker å vise alle mulighetene som de gir, sier Liane.

ENQUETE - Hva vil du ta på videregående?

Ylva Müller Boman (15):

1. Kunst, Design, Arkitektur

2. Idrettsfag

3. Medier og kommunikasjon

– Jeg har ikke bestemt meg helt ennå.

Det som er sikkert er at det blir enten generell eller spesiell studiekompetanse.

Valget er viktig, fordi jeg vil ikke lukke noen utdanningsdører. Med spesiell studiekompetanse står alle åpne. Jeg liker de kreative fagene og kan kanskje tenke meg å bli arkitekt, men brått vil jeg bli advokat eller lege. Det føles litt overveldende å skulle ta dette valget. Jeg har gått på samme skole i 10 år og så må jeg velge alt nytt.

Tasnim Muhriz (15):

1. Helse- og oppvekstfag

2. Medier og kommunikasjon

3. Idrettsfag

– Jeg har søkt helse og oppvekst som førstevalg. Et besøk på Glemmen videregående skole gjorde at jeg bestemte meg. Før hadde jeg idrett eller St. Olav i Sarpsborg på første plass. Etter hospitering på Glemmen syntes jeg det virket så hyggelig der at jeg bestemte meg for å søke helse- og sosial med påbygg. Det er et viktig valg fordi jeg her både kan ta veien videre til en utdanning innen politi eller som ambulansarbeider.

Zilan Amedi (15):

1. Studiespesialisering

2. Helse og oppvekst

3. Medier og kommunikasjon

– Jeg har søkt studiespesialisering som første valg. Det avgjørende for dette var at jeg ville fortsette med realfag og noe som hadde mest mulig likhet til de fagene jeg har nå. Det er viktig å ta det riktige valget fordi det er nå det du har tenkt til å jobbe med starter. Man må skjerpe seg.

Ahmed Yusuf (15):

1. Medier og kommunikasjon

2. Idrettsfag

3. Studiespesialisering

– Jeg har søkt medier og kommunikasjon som førstevalg, idrettsfag som andre og studiespesialisering som tredje valg. Det som avgjorde var at vi fikk anledning til å hospitere. Jeg synes det er viktig med et sted man skal gå på skole videre at det et sted man også kan ha mye moro og at det ikke bare er alvor. Samtidig er valget ganske viktig fordi det blir grunnlaget for resten av utdanningen din.

Lars Håkon Jørgensen (15):

1. Medier og kommunikasjon

2. Idrettsfag

3. Studiespesialisering

– Jeg har søkt medier og kommunikasjon. Jeg vippet mellom idrett og medier. En hospitering på Glemmen og medielinja der avgjorde. Jeg likte miljøet og folkene og lærerne på en måte som gjorde at jeg syntes jeg passet fint inn der. For meg er det viktigste med valget av videregående at jeg kommer til å trives der. At jeg kan være meg selv.

Pernille Gustavsen (15):

1. Medier og kommunikasjon

2. Idrettsfag

3. Helse-TEK

– Jeg tror jeg skal søke medier og kommunikasjon som førstevalg. Jeg fikk bekreftet mitt ønske under et besøk på Glemmen. Det virket som et miljø som jeg vil trives i, både faglig og menneskelig. Det har også en frihet og variasjon fra vanlig studiespesialisering som er viktig for meg. Det gir meg ikke den muligheten som en spesialisert studiespesialisering vil gjøre, fordi det innebærer mer realfag og sånn, men det går det fint an å ta de fagene senere om det behøves for senere studier.

Ole Henrik Setterberg (15)

1. Studiespesialisering
2. Idrettsfag
3. Medier og kommunikasjon

– Jeg har ikke søkt, men vil søke studiespesialisering, idrett eller medier og kommunikasjon. Jeg vil gjerne bli elektroingeniør og vurderte sciencelinja på Greåker. Under utprøving fant jeg ut at dette ikke var helt meg. Jeg syntes det virket litt lukket. Jeg må være et sted jeg tør å snakke. Og ikke bare være opptatt av pugging. Jeg synes dette er et viktig valg fordi hvis jeg gjør det bra på videregående, kan jeg komme inn på de skolene jeg ønsker og få de jobbene jeg har lyst på.

Lina Johansen (15):

1. Service og samferdsel
2. Medieproduksjon
3. Ikke sikker

– Jeg har mest lyst på et fagbrev i salg. Det kan jeg få med førstevalget mitt. Der kan jeg også lære markedsføring og økonomi. På denne linjen lærer man også hvordan man plasserer varer slik at det blir attraktivt for kunder. Jeg har lyst til å jobbe i butikk mens jeg er ung og da synes jeg denne kunnskapen virker ganske spennende. Etter hvert har jeg lyst til å lære meg neuro lingvistisk programmering. Det er studier i hvordan hjernen er programmert. Da kan jeg jobbe som coach som min mamma, som driver eget firma innen dette.

Ayuub Abdullaahi Haji (15):

1. Studiespesialisering
2. Forskerlinja
3. Medier og kommunikasjon
4. Idrettsfag

– Jeg har søkt studiespesialisering som førstevalg. Det som avgjorde valget for meg var at jeg har en drøm om å lage en industri der jeg lager medisiner. Hele livet har jeg likt å lage egne ting og vært interessert i laboratoriearbeid. Jeg har tre søsken som har tatt lignende valg som meg og så har jeg en storesøster som studerer medisin. Hun har sagt hun skal hjelpe meg med fagene videre.

Narin Fattahi (16):

1. Helse og oppvekst
2. Studiespesialisering
3. Elektro

– Jeg har lyst til å jobbe med mennesker. Det har jeg hatt lyst til siden jeg var liten og sett meg selv som sykepleier. Å velge veien videre nå er viktig fordi det handler om livet mitt etter videregående også og hva jeg skal gjøre resten av livet. Overfor familien min og barna mine. Hva slags liv skal jeg ha?

Abdirahman Yassiin Abdullahi (15):

1. Elektrofag
2. Teknikk og industriell produksjon (TIP)
3. Helse- og oppvekstfag

– Jeg har søkt på elektro på yrkesfag. Det som avgjorde valget var at jeg tror jeg vil føle meg bedre på yrkesfag. Jeg har lyst til å utdanne meg til industrimekaniker. Etter tre år kan jeg gå rett ut i arbeidslivet. Etter tre år på studiespesialisering må jeg ha enda mer skole. For meg er det viktig å ta et valg som er yrkesrettet.

Nina Hermuz (15)

– Jeg er ganske usikker, men tror jeg velger i denne rekkefølgen:

1. TIP
2. Helse og sosial
3. Service

– Jeg vet ikke helt hva som passer meg og sliter ganske mye med valget. Fordi jeg føler det er viktig valg, blir det også vanskeligere å velge. Jeg vil ha det gøy på videregående og da tror jeg det vil passe meg bedre å gjøre noe praktisk, som å gå på en mekanikerlinje der man er færre elever og kan jobbe sammen om å mekke en motorsykkel for eksempel. Fellesskapet rundt det å jobbe praktisk med andre frister meg.

I Oslo:

Drabantbyskole: For mange elever til å lykkes helt

OSLO Han har for mange elever til at han opplever at han helt lykkes, rådgiveren på Groruddalen skole. Men døra er åpen for alle som ønsker samtale.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

– Helst vil vi jo ha alle inn til en samtale, sier rådgiver Vasanthakumar Kanagasabai.

– Men med 350 elever på ungdomsskolen, og 115 i tiendeklasse, er det ikke alltid oppnåelig å få alle inn, sier han.

Groruddalen skole ligger nordøst i Oslo, i et område preget av blokkbebyggelse, men også en del eneboliger. Skolen er en typisk østkantskole, og har mange minoritetsspråklige elever.

Rådgiveren mener det viktigste for å gi elevene gode råd, er å bygge tillit.

– Vi oppnår lite hvis ungdommene ikke har tillit til oss, sier han.

Selv forsøker han å drive relasjonsbygging i friminuttene i gangene. En del oppsøker rådgiveren helt på egen hånd, andre avtaler han tid med.

– Målet er absolutt å få alle inn, sier han.

Rådgiver Groruddalen skole, Vasanthakumar Kanagasabai.

På Groruddalen starter elevene med utdanningsvalg i 8. klasse.

– Vi har god erfaring med elevene som jobber med utdanningsvalg som tankeprosesser og valgkompetanse, sier han.

Alle elevene skal besøke en videregående i to dager, en slags hospitantordning.

– *Hvor søker de seg til?*

– Her søker elevene seg i stor grad til nærskoler, Bjerke og Stovner, men også Kuben. Våre nærskoler har jo opplevd mye mediefokus rundt uro, men jeg opplever det som skoler som har mye mer å by på enn bare uro, sier han.

BEDRE ENN RYKTET Mange umotiverte elever har kommet langt på disse skolene som er bedre enn sitt rykte, ifølge Kanagasabai.

– For mange gjelder det å stå på, klappe hendene sammen og få det til å gå, sier han.

– *Hva råder du ungdommene til å søke?*

– Jeg vil helst ikke gi råd, men heller vinkle samtalen på hva de vil, få dem til å rette ryggen og gå på. Når du er 15 år så beste, er du selv, mener jeg, og det er det viktig å bevisstgjøre foreldrene på at dette er elevens eget valg.

– *Hva sier du til de umotiverte elevene?*

– Det de egentlig spør om når de er umotiverte, er ofte hjelp. Da er det

viktig å åpne opp, få dem til å si ærlig hva de kan tenke seg, sier rådgiveren.

– *Hvordan er fordelingen mellom yrkesfag og studiespesialisering her?*

– Vi er en Oslo-skole, så fordelingen er omtrent 60 på studiespesialisering og 40 på yrkesfag. Vi er også preget av å ha mange andre- og tredjegenersjonsinnvandrere, sier han.

Litt etter får Yrke møte fire elever. Shewit Amenai (15), Sana Janjua (16), Melanie Vitharanage (16) og Kaif Kakkal (15). Alle har de annen kulturell bakgrunn i tillegg til den norske.

– Jeg sitter fast mellom helse- og oppvekstfag og studiespesialisering, sier Sana om søknaden hun straks skal fylle ut.

JORDMOR – Jeg må tenke, jeg vil bli sykepleier eller jordmor. Men det er flere veier dit.

Sana viser til at dersom hun tar helsefag så klan hun ta påbygg.

– Men jeg tenker påbygg er vanskelig. Men på den annen side får jeg jo da skolegang som fokuserer på mennesker i to år.

– Tar jeg på den annen side studiespesialisering, blir det ren skole i tre år, fortsetter hun og resonnerer. Jeg vet jeg må ta høy utdanning for å bli det jeg vil bli, men vet ikke om jeg skal begynne på helse- og oppvekst først, eller velge den andre veien.

Elevene på Groruddalen ler og snakker om hva de skal bli, fra venstre Sana Janjua, Melanie Vitharanage, Shewit Amenai og Kaif Kaakal.

– Men hvorfor sykepleier eller jordmor?

– Jeg liker å jobbe med mennesker. Jeg har egentlig ikke noe tredje valg til skole, sier hun.

Også Shewit har helse- og oppvekstfag høyt oppe, faktisk på førsteplass på sin liste. Deretter har hun valgt design og håndverk og studiekompetanse på tredje plass.

– Jeg liker å hjelpe mennesker, det gjør meg glad. Jeg har søkt meg til skolene Nydalen, Stovner og Edvard Munch, sier hun.

EGET VALG – Er det du som står bak disse valgene eller er det foreldrene dine?

– Jeg har jo spurt dem hva de mener, og vi har hatt flere slike samtaler som «hva skal jeg ta, hva skal jeg ta», men til sjunde og sist er det mitt valg. Det

er jeg som må bestemme hva jeg skal ta, sier hun.

Melanie har ikke vært usikker på hva hun skal velge.

– For meg er det studiespesialisering som gjelder, sier hun:

– Jeg er fast bestemt og har forsert løpet ved å ta videregående matematikk her på ungdomsskolen.

Melanie vil bli lege og trenger derfor mye realfag på videregående.

– Ditt eget valg?

– Ja. Absolutt, jeg føler ikke at det er noe annet jeg kan bli, det er det eneste jeg føler jeg kan gjøre nå, sier hun.

Det eneste hun er litt usikker på da Yrke møter henne er om, hun skal velge Elvebakken som hun har hørt er en bra faglig skole, eller Bjerke på grunn av godt skolemiljø,

– Bjerke tenker jeg ligner mest på

Groruddalen, mens det på Elvebakken er folk fra hele Oslo, sier hun.

Kaif er ikke usikker på hvilken skole han skal begynne på. Han har søkt elektro på Kuben.

– Jeg tenkte først å gå realfag på studiespesialisering som broren min gjorde. Men så fant jeg ut at jeg også kan bli ingeniør som er målet ve å gå elektro, og fikk fortalt foreldrene mine om dette. Men uansett så ville de ha støttet meg, sier de, og er fornøyde med valget jeg tar, sier Kalif.

Han vil nå ta programmering som valgfag i skolen og målet er altså å bli ingeniør.

– Vi besøkte Kuben på åpen dag og det var godt å få se så mange forskjellige fag de har, sier han.

I Hedmark:

Yrkesfag vinner på Tynset

TYNSET Før søkte flest elever studieforberedende fag. Nå søker flest elever yrkesfag. Slik er det på Tynset ungdomsskole i Hedmark.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

– Vi ser en ny trend. Jeg tror foreldrene ser at yrkesfag er vel så bra som studieforberedende. Før var holdningen blant mange foreldre at «skal du bli noe, må du gå studiespesialisering». Slik er det ikke nå, sier assisterende rektor Irene Siksjø ved Tynset ungdomsskole.

Hun er også rådgiver. Hun har en anbefaling til elever som er sikre på at de vil velge studiespesialisering: Se på mulighetene som finnes innen yrkesfag før du tar et endelig valg.

– Helse- og oppvekstfag er for eksempel en fin vei å gå for dem som vil bli sykepleier, sier Siksjø.

Tynset ungdomsskole har tre tiendeklasser med til sammen 68 elever. Yrke var på besøk før fristen for søknad til videregående skole hadde gått ut. Midt i februar hadde 55 av de 68 elevene søkt videregående skole. 30 elever av disse søkte yrkesfag, 25 studieforberedende.

– Tradisjonelt har vi hatt 60 prosent overvekt i favør studieforberedende, mot 40 prosent yrkesfag. Vi har vært blant de skolene i landet med høy andel

av elever som søker studieforberedende. I de senere årene har det jevnet seg ut, slik at det har vært om lag halvparten til studiespesialisering og halvparten til yrkesfag, sier hun.

VIL FORBEREDE Tynset ungdomsskole gir mye forskjellig undervisning og opplæring for å forberede elevene til å ta et best mulig valg til videre utdanning og yrke. Mye undervisning er rettet mot dette fra 8. klasse til 10. klasse. Her der det viktigste:

- Faget «Utdanningsvalg» med 150 timer undervisning fordelt over tre år. Undervisning i temaet: Hva er videregående skole?
- Jobbskygging. Elevene blir med på en arbeidsplass en dag, gjerne hos en av foreldrene, for å se hvordan det er der.
- Arbeidsuke: En videreføring av jobbskygging. Elevene blir utplassert på en arbeidsplass i en uke. Det kan være et mekanisk verksted, en butikk, hos veterinæren, på et gårds-

bruk eller andre steder hvor eleven ønsker å være. Mange arbeidsplasser i nærmiljøet er positive til å ta imot utplasseringselever.

- SUM: Skapende Ungdoms Messe. Ungdommene skaper sin egen bedrift. Denne bedriften driver de også i praksis, det kan være en kafeteria, produksjonsbedrift for såper eller en reklamebedrift. Bedriftene til elevene ved de forskjellige ungdomsskolene nord i Hedmark samles for å presentere sine resultater.
- Alle elevene lager bok og film om seg selv for å bli bevisst på hvem de er.
- Utprovingsdag. Elevene blir med på en skoledag i videregående skole for å se hvordan det er der.
- Alle elevene får boka «Vil bli noe!», en bok som er gitt ut i tilknytning til nettstedet www.vilbli.no. Boka gir generell informasjon om hva videregående opplæring er. Den beskriver hvert enkelt utdanningsprogram og programområde. Den forklarer hvordan de forskjellige opplæringsveiene

Simen Gjelten (t.v.) vil bli tømrer, Lone Hellem Lunaas og Gro Eirin Kletten Svee vil bli sykepleiere, og Joakim Rugsveen Grinden vil enten bli kokk eller baker. Alle er 10.-klassinger ved Tynset ungdomsskole i Hedmark.

fører fram til yrkeskompetanse eller studiekompetanse.

LÆRER OM SEG Elevene jobber med oppgaver tilknyttet temaene i boka. Det kan handle om yrkesfag, studieforberedende fag, fagbrev og mye annet.

For øvrig oppsøker elevene arbeidsplasser for å få info om forskjellige yrker. Andre dager kommer foreldre til skolen for å fortelle om hva de arbeider med, beskriver Siksjø.

Elevene skal med andre ord få

Trenden i tiden er at flere velger yrkesfag, sier assisterende rektor Irene Siksjø ved Tynset ungdomsskole.

et best mulig grunnlag for å velge veien videre.

– Elevene skal lære om yrkesliv, om seg selv og om utdanningsprogrammene i videregående skole. De skal få valgkompetanse

som gjør dem beredt til å ta et valg, sier assisterende rektor Irene Siksjø ved Tynset ungdomsskole.

BESTEMTE Yrke møter fire tiendeklassinger på Tynset. Alle fire vet hva de vil bli.

– Jeg vil hjelpe de som er syke til å bli friske, sier Gro Eirin Kletten Svee (15). Hun har alltid syntes det har sett interessant ut å arbeide med mennesker, de som er syke. Derfor vil hun bli sykepleier.

Hennes mor og far er sykepleiere. Det er også mange av hennes søskenbarn.

Gro Eirin Kletten Svee har helse- og oppvekstfag som førstevalg til videregående skole. Hun vil gå to år yrkesfag, deretter ett år med studiespesialisering, før sykepleiestudiene på NTNU.

– Redder du livet til noen, sier det seg selv at du får en god følelse etterpå. Det sier Lone Hellem Lunaas (15) som vil bli sykepleier. Hun har valgt helse- og oppvekstfag. Hun har planer om å gå

VG 2 før hun tar studiespesialisering og sykepleierutdanningen.

Hun var litt usikker på yrkesvalg da hun gikk i åttende klasse. Men hun har mange søskenbarn og tanter som er sykepleiere.

– Jeg har snakket mye med dem.

Hun har også lest om helse- og oppvekstfag selv, og syntes det virker interessant. Etter en «utprøvingsdag» hos elevene på helse- og oppvekstfag på Nord-Østerdal videregående skole, ble hun enda sikrere. Den dagen fikk hun vite mye om denne utdanningen.

– Helse- og oppvekstfag er en fin linje, med mye praktisk undervisning i tillegg til det teoretiske, tror hun.

– Når man hjelper andre, får man en mestringsfølelse. Man føler at man har gjort noe bra.

– Hvis du kan være med og gjøre en person frisk – som sykepleier – har du gjort en god gjerning. Dermed kan man selv få en god følelse.

Simen Gjelten (15) vil bli snekker.

– Jeg var litt usikker på hva jeg

skulle bli. Men jeg satte bygg- og anleggsteknikk øverst for å få et fagbrev som tømrer, sier Simen. Utdanningsløpet er klart med to år videregående skole og to år som lærling, før han tar fagbrevet.

– Å snekre er gøy. Jeg har vært med og bygd en gapahuk hjemme.

– På skolen har vi lagd skohylle, skap og modell av et hus i sløyden. Jeg har sløyd to timer i uka på skolen, sier Simen.

Naboen hans er tømrer, så han har fått litt innblikk i tømrerfaget på den måten også.

Simen Gjeltten vet mye om arbeidslivet.

– Jeg begynte å arbeide på en gård da jeg var 13 år. Der jobber jeg flere ganger i uka etter skolen, og noen ganger i helgene med morgenstell i fjøset.

Han fører dyrene, vasker melkerobotene og utfører mye annet arbeid.

Simen Gjeltten har satt opp naturbruk som nummer to, med tanke på arbeid på gård.

JOBBER HOS BAKEREN Joakim Rugsveen Grinden (16) er glad i å lage mat og skal bli kokk eller baker. Han er allerede i gang med sitt yrke.

– Jeg arbeider hos bakeren annenhver lørdag. Disse dagene begynner jeg på arbeidet klokka 5.00 om morgenen og arbeider til klokka 9.00. Jeg baker hvitebakst, brød og loff og har fyll i marsipankaker, sier han.

Praksis i matlaging fikk han også i arbeidsuka på skolen. Da var han utplassert hos Savalen Fjellhotell, hvor han jobbet på kjøkkenet.

Han har restaurant- og matfag VG 1 på førsteplass i sin søknad til videregående skole.

Idrettsfag – studieforbereende – er hans andre valg.

– Jeg var litt usikker på hva jeg

skulle sette øverst, fordi jeg går skiskyting og har lyst til å satse på det.

Han drømte om å bli skiskytter da han var liten.

BO HJEMME Alle har søkt seg til Nord-Østerdal videregående skole som ligger kun noen hundre meter fra Tynset ungdomsskole. Hvis alt går etter planen kan de bo hjemme mens de tar videregående utdanning.

– Det er bra at det finnes tilbud på Tynset, slik at jeg slipper å flytte, sier Joakim Rugsveen Grinden.

Rugsveen Grinden og Gjeltten kan ta utdanningen på sitt hjemsted, fram til fagbrev. Men jentene må flytte til Trondheim 17 mil lenger nord, eller andre steder enda lengre fra hjemstedet, når de skal begynne på sykepleierutdanningen. Det finnes ikke høyskole eller universitet på Tynset.

Nord-Østerdal videregående skole er en nesten ny skole. Skolen har for øvrig både studiespesialisering og yrkesfag under samme tak. Tynset er et regionsenter nord i Hedmark.

– *Hvordan blir det å gå på videregående skole, med yrkesfag, sammenlignet med ungdomsskolen?*

– Stor forskjell. Det blir mye mer selvstendig på videregående. Mindre teori, mindre tid ved skolebenken, mer tid med praktisk arbeid, sier Joakim Rugsveen Grinden.

De tre andre er enige med ham i dette.

Tiendeklassingene håper på å få sine førsteønsker oppfylt.

– Det blir fint å begynne på videregående skole til høsten, mener Joakim Rugsveen Grinden, Gro Eirin Kletten Svee, Simen Gjeltten og Lone Hellem Lunaas.

ENQUETE

Joakim Rugsveen Grinden (16):

1. valg: Restaurant- og matfag
2. valg: Idrettsfag (studieforbereende)
3. valg: Studiespesialisering

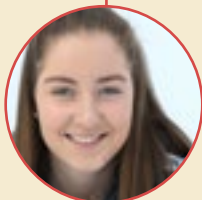
– Jeg drømte om å bli skiskytter da jeg var liten. Nå vil jeg bli kokk eller baker.

Gro Eirin Kletten Svee (15):

1. valg: Helse- og oppvekstfag
2. valg: Studiespesialisering
3. valg: TIP (Teknikk og industriell produksjon)

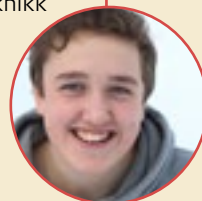
– Jeg drømte om å bli sykepleier da jeg var liten. Det vil jeg fortsatt bli.

Simen Gjeltten (15):

1. valg: Bygg- og anleggsteknikk
2. valg: Naturbruk
3. valg: TIP (Teknikk og industriell produksjon)

Simen Gjeltten vil bli snekker. Det ville han bli da han var liten også.

Lone Hellem Lunaas (15):

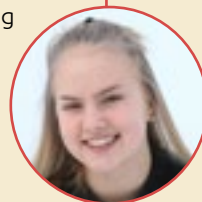
1. valg: Helse og oppvekstfag
2. valg: Studiespesialisering
3. valg: Breddeidrett (studieforbereende)

– *Hva drømte du om å bli da du var liten?*

– Kokk

– *Hva vil du bli nå?*

– Sykepleier

I Akershus:

Mange foreldre engster seg når barnet har spesielle behov

SØRUM Å ha barn med spesielle behov innebærer for mange en engstelse for barnets fremtid. Men akkurat barnets overgang til videregående, skal det ikke være nødvendig å engste seg for, mener rådgiver på en av landets spesialskoler.

TEKST OG BILDER

WENCHE SCHJØNBERG

Lisbeth L. Woxen er rådgiver på Skåningsrud skole og ressurscenter i Sørumsund i Akershus. Skolen er en interkommunal 1. til 10.-skole, og eies av tre kommuner på Romerike. Elevene har sammensatte eller generelle læreplaner, og alle har en individuell opplæringsplan og blir søkt inn på videregående på fortrinnsrett, de aller fleste på paragraf 617 (fortrinnsrett for søkere med sterk nedsatt funksjonsevne).

– Mange som har barn med spesielle behov, er engstelige for hvordan barnas hverdag blir. Men her er det ingen grunn til å engste seg, det er fint å kunne fortelle om hvor mange gode tiltak som fins, sier Lisbeth.

Hun beskriver at skolen hver høst har et orienteringsmøte for avgangselevne og foresatte, og at også åttendeklassingene med foresatte blir invitert til dette møtet.

– *Hvorfor er foreldrene bekymret i møte med videregående?*

– Mange foresatte strever med å se mulighetene som ligger der for tilrettelegging. Da er det viktig med god orientering. Etter fellesmøtet går foresatte og særkontakt / lærer sammen med eleven og snakker om hvilke skoler vi sammen skal besøke. Så gjør vi avtaler med tre-fire skoler som de vil besøke

Rådgiver ved Skåningsrud ressurscenter, Lisbeth L. Woxen.

for å se nærmere på hvilke tilbud har de for tilrettelegging, forklarer hun.

På skolebesøket er både rådgiveren fra Skåningsrud med, eleven og elevens foresatte. Hvordan de blir møtt, avgjør ofte om det er dette bildet den enkelte tiendeklassingen søker seg til.

MINDRE SKUMMELT – Det vanlige er at rådgiveren på videregående forteller litt om skolen og viser rundt. Foreldre-

ne har ofte et bilde av videregående fra egen erfaring, ikke fra den tilrettelagte delen. Så å komme ut blir konkret og godt. Målet er å få svar på hva utdanningsprogrammene innebærer, de får snakke med noen av elevene, og får sett sitt barn i denne sammenheng og vurdert om det oppleves som en match. Vi besøker flere skoler, stort sett tre, sier hun.

På skolebesøkene er det også et

Kaja er svært glad i å synge og i å opptre.

poeng å se hvordan hver enkelt skole skaper en tilrettelegging for hvert program.

– Vi får vite hvilke fag som alle utdanningsprogrammene har, hvordan de tilrettelegger, hvilke muligheter skolen har til elevbedrift og praktisk arbeid på verksteder. Min erfaring er at videregående er veldig dyktige til å ha kontakt med arbeidslivet. Og den skumle, skumle framtida, blir ikke like skummel lenger etter et slikt besøk, sier hun.

VISUALISERT Som rådgiver bruker hun også en visualisert bildeserie for å hjelpe elevene til å sette ord på hva de selv ønsker.

– Her kan de gruppere etter dette liker jeg veldig godt, dette liker jeg, dette liker jeg absolutt ikke. De er geniale de bildene, de hjelper oss til å foreta en analyse sammen med eleven rundt «hva er det jeg kan bli god på og hva vil jeg komme til å gjøre som voksen.»

Skolen er også opptatt av å se hvilke muligheter som ligger hos den enkelte,

for eksempel mestrer noen elevkantiner mestrer veldig godt.

– Mange vil da kunne klare å jobbe videre med det og setter opp restaurant og matfag som en mulig vei. Vi vet om elever som har gått hos oss som har fått jobb i eks bedriftskantine og mestrer det. Vi vet også at det vil være en del som kommer til å få arbeidsframtida si på helt særskilt tilrettelagte arbeidssentre som Kanmer og lignende, og dette er helt greit, sier rådgiveren.

– *Men finnes det jobb til alle?*

– Selvfølgelig skal våre ungdommer ha en jobb å gå til. Jeg blir skrekkelig lei meg hvis ikke vi klarer å finne en løsning. Det handler om en livskvalitet som alle mennesker har rett på å oppleve. Det handler om at vi er samfunnsnyttige, opplevelsen av å gjøre et nyttig stykke arbeid. Det er helt greit om lønna går via NAV, tenker jeg, men det skal være noe å gå til, sier Lisbeth Woxen svært engasjert.

DIN RÅDGIVER Hun har vært rådgiver en fem års tid, men har arbeidet på

Skåningsrud siden 1993.

Og hun slipper ikke elevene, selv om skolen er ferdig med dem.

– Det er selvfølgelig forskjellig fra rådgiver til rådgiver, men jeg sier til tiendeklassingene at jeg er rådgiveren deres også etter at de har begynt på videregående.

Hun har erfaring med at dette skaper en trygghet hos elevene, noen holder kontakten en periode, andre glir godt inn på den nye skolen.

– Det hender at det er noen som mistrives og ønsker å foreta søkning til ny videregående. Noen har fått dette til, men jeg kjenner også til et tilfelle det ikke gikk igjennom. Da blir det en form for mistrivsel og eleven har det ikke bra. Dette vil vi unngå, sier hun.

De absolutt fleste av elevene søker TIP, men også restaurant og matfag og service og samferdsel er populært.

– Noen skoler har hatt utdanningsprogram rettet mot barn som har store lærevansker som ikke er praktikere. Da har de mer lesing, skriving og naturfag og slikt. Elevene våre får grunnkompetanse etter videregående og kan også søke om et fjerde år i skole. Det går godt an å jobbe i for eksempel kantiner og butikker, og på lager med mer med grunnkompetanse, sier rådgiveren.

RASJONALISERT BORT Hun legger til at det er en bekymring at en del jobber forsvinner i vårt teknologiske og spesialiserte samfunn.

– Det er en bekymring hvis ikke et teknologisk samfunn ser det som en selvfølge å skape tilrettelagte arbeidsplasser. Til tross for økt tempo og krav til tempo og ytelse, så er det viktig at samfunnet ivaretar arbeidsplasser til de som ikke er like kjappe fysisk eller mentalt, dette er et overordnet ansvar og er krevende på sitt vis, men samfunnsøkonomisk er jeg ikke i tvil om at dette lønner seg, sier hun.

– Jeg tenker at et samfunn som ikke prioriterer tilrettelagte arbeidsplasser

Iselin Woods er også elev på Skåningsrud. Hun har service og samferdsel som sitt førsteønske.

ser, det er et holdningsmessig fattig samfunn.

– *Er du redd for at vi går i feil retning?*

– Jeg er i hvert fall veldig opptatt av at denne bevisstheten må holdes oppe.

– *Hvor får du sagt fra om det?*

– Jeg har for eksempel fått henvendelser fra en forelder og en elev som strever veldig med å få kontakt med rette personer i nav-systemet. De bør være kanskje litt mer åpne og tilgjengelige. I NAV har de ungdomskontakter og det er flott. Overgangen fra videregående skole til arbeidslivet er utfordrende for elever på tilrettelagt, men dette er en gruppe som trenger litt drahjelp, de står ikke på barrikadene selv, sier hun.

KAJA OG ISELIN VET HVA DE VIL 15-åringene Kaja og Iselin er klare for videregående nå. Det er greit å være ferdig med ungdomsskolen.

Mens Iselin Woods har musikk, dans og drama på Eidsvoll videregående på topp på sin søkerliste, har Kaja Forsgren Haugen service og samferdsel på

Jessheim på topp på sin liste.

Begge er elever på Skåningsrud, og begge har vært på skolebesøk før de tok valgene sine.

– Jeg ble så glad fordi jeg traff Frida fra en gruppe jeg synger og danser i, sier Kaja om sitt skolebesøk på Jessheim videregående. Det at hun kjente en i gruppa, gjorde det lettere for henne å søke seg dit.

– *Hva tenkte du da du møtte Frida?*

– Jeg ble glad og fikk lyst til å begynne der, sier hun.

Kaja er glad i musikk og sang så hun har satt musikk, dans og drama på første plass.

HJELPE ANDRE – Jeg liker å hjelpe andre. Jeg liker kantine. Og jeg er god til å jobbe på kjøkken, sier Kaja som også har praksis i en barnehage.

Da hun gikk gjennom de visualiserte kortene over hva hun liker å gjøre og ikke liker å gjøre inne hos rådgiveren, likte Kaja det meste. Men det var en ting hun ikke likte. Å snakke i telefon.

Iselin derimot er litt mer bestemt

om hva hun liker og ikke liker.

– Tidligere ville jeg bli veterinær, men så har jeg forstått at det er mye skole. Men jeg liker tegning. Og å være kreativ. Jeg liker å lage ting, men jeg vil ikke selge dem, sier hun.

Iselin vil gjerne jobbe i elevbedrift, men da med å skape ting, så får andre ta seg av salget.

– Jeg kjenner noen som har gått på Skedsmo videregående så jeg har det på andre plass.

KLAR – *Gleder du deg til å begynne på videregående?*

– Ja, det har jeg gledet meg til en stund. Jeg har vært klar i flere år, sier Iselin.

– *Er det noen andre yrker enn veterinær du har tenkt på?*

– Jeg har også tenkt på politi og på å bli kjendis. Å bli kjendis er vel en drøm alle har, sier hun.

– Jeg liker både mat, butikk og å hjelpe kunder. Jeg liker å bruke hennene, sier hun.

Dette er noen av verktøyene rådgiveren på Skåningsrud bruker når hun skal få elevene til å velge fremtidig utdanning som kan gi dem et yrke. Hva liker du å gjøre, og hva liker du ikke å gjøre, er blant spørsmålene hun stiller elevene.

Rådgiver på Harestua ungdomsskole, Toril Johnsrud, går gjerne med t-skjorte som reklamerer for yrkesfag i de siste dagene før elevene velger videregående opplæring.

I Oppland:

- Studiekompetanse kan du alltid få

HARESTUA Det hender hun må bruke litt voksenopplæring for å få foreldrene til å forstå.

Rådgiver Toril Johnsrud minner gjerne om at studiekompetanse kan elevene alltid skaffe deg.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

– Det er mye vanskeligere å få en yrkeskompetanse i etterkant. Det forteller jeg elevene. Går du for eksempel elektro kan du absolutt bli ingeniør etterpå. Det er så mange veier å gå nå for å få grunnlag for høyere utdanning, sier hun.

Vi møter henne på kontoret hennes. Det nærmer seg at elevene skal søke seg til videregående. Alle må innom henne i disse dagene, ingen kommer utenom. Så rådgiveren på Harestua er travel. Men ikke travlere enn at hun tar seg tid til Yrke.

– Det er sånn at jeg av og til også må ty til voksenopplæring, sier hun.

– Det er lettere å nå inn hos elevene med budskapet om yrkesfag enn hos foreldrene.

Noen foreldre tror at dersom barnet velger yrkesfag, så er dørene stengt dersom de etterpå vil ta høyere utdanning. Toril Johnsrud tar derfor gjerne en prat også med foreldrene, for å beskrive hvordan systemet fungerer nå.

– *Men dere rådgivere blir ofte beskyldt for å snakke ned yrkesfag?*

– Nei, her er det heller tvert om. Jeg mener det er flere dører som stenges når en elev tar studiespesialisering og kanskje ikke passer til det, enn motsatt, svarer rådgiveren.

Hun underviser selv elevene i utdanningsvalg på tiende trinn. Det gjør hun for å bli bedre kjent med dem. Skolen har nå rundt 50 tiendeklassinger. De tar i bruk flere virkemidler form å hjelpe

elevene til å ta riktig valg. Blant annet lager elevene en film om hva de selv vil bli.

– Disse filmene kan være en øyeåpner for flere. Mange lærer mer av de andres filmer enn av sin egne, sier hun.

Søknaden til studiespesialisering og yrkesfag fordeler seg omtrent 50/50 på skolen. Toril Johnsrud mener hun kan se at elevene er tryggere i valgene sine nå enn de var før, og mener at fag som utdanningsvalg og mye arbeid som legges ned i å gi elevene informasjon om videregående, hjelper.

– *Men er det ungdommene som velger selv, eller er det foreldrene?*

– Jeg opplever at det i hovedsak er ungdommen. Det er vel noen ganger at

noen foreldre tar over litt for mye. Jeg sier de skal snakke med de voksne. Men dette er ungdommens eget valg. Det er dem det gjelder.

Harestua ungdomsskole jobber også med å få bedrifter inn i skolen for at elevene skal se muligheter. Som rådgiver bruker også Johnsrud tidligere elever i undervisningen som kan fortelle om utdanningen sin.

– *Hvor drar ungdommene her på Hadeland når de skal gå videregående?*

– De fleste vil helst gå på skole lokalt. Noen søker til Oslo og noen til Gjøvik. Det er de tilbudene vi ikke har her som gjør at noen må flytte på hybel, som kunst, design og arkitektur for eksempel, da må du til Gjøvik.

TIP og elektro har også vært over-søkt på Gran.

– Dette skoleåret ble det opprettet en ekstra TIP-klasse fordi det var helst sprenget. Det er flest gutter som gjør de valgene. Fra neste år skal vi inn i Viken. Det blir spennende å se hvordan det fungerer, sier Toril Johnsrud.

VALGENE TATT Nå står fem tiendeklassinger på døra hennes klare til å snakke med Yrke. Alle har tatt sine valg.

15 år gamle Maria Gustavsens Rolfsnes har søkt studiespesialisering på første plass.

– Det er også andre valg som høres spennende og morsomme ut, men jeg føler ikke at jeg er helt klar for yrkesfag. Jeg synes for eksempel psykologi er spennende. Da passer studiespesialisering meg bra, sier hun.

Maria gleder seg spesielt til å få mer tid til samfunnsfag i andre klasse på videregående. Skulle hun valgt yrkesfag, tror hun det måtte ha blitt helse- og oppvekstfag. Maria kunne også tenkt seg og gått idrettsfag.

Kevin Storløkken, også han 15, har service og samferdsel på første plass på sin liste.

– Jeg liker å jobbe med noe mer praktisk, som salg og butikk og sanne

Elevene på Harestua diskuterer ivrig rundt yrkesvalg. Sanna Wannebo, Maria Gustavsens Rolfsnes, Kevin Storløkken og Hektor Arnkvær og Benjamin Sørensg sier noe som får alle til å le.

ting. Jeg tenker at jeg tar påbygg etterpå og at jeg deretter kan gå på BI.

– *Hva tenker du å bli?*

– Jeg sikter høyt innen butikkbransjen, jeg har hatt flere samtaler med Toril (rådgiveren), sier han, og som er sikker på at valget han nå har tatt er det riktige.

Y-VEIEN Hektor Arnkværn (15) vil bli ingeniør, og for å komme dit har han tenkt å gå Y-veien. – Jeg har elektro på første plass, det er der jeg helst vil inn. Så har jeg bygg og anlegg på andre plass, og det er ikke helt krise om jeg havner der. På tredje plass har jeg TIP, og dit vil jeg helst ikke, sier Hektor.

Han ønsker å arbeide med roboter og teknologi, og så vil han lese inn realfagene etterpå, sier han.

– Jeg liker å arbeide med praktiske ting. Det kan også godt hende at jeg tar fagbrev som elektriker og blir det, men det er greit å vite at jeg kan ta Y-veien og også bli ingeniør, sier han.

Interessen for å lage mat har vært utslagsgivende for valget Benjamin Sørensg har tatt.

– Jeg har restaurant og matfag på første, TIP på andre og service og samferdsel på tredje plass.

Men jeg vil helst bli kokk, jeg har alltid likt å lage mat.

– *Støtter foreldrene deres valgene?*

– Ja, de tror på oss, svarer ungdommene.

– De har jo kommet med andre alternativer noen ganger, men de vil vårt beste, sier Maria.

Det er Hektor helt enig i.

VIL DET BESTE – De mener jeg må drive med det som er best for meg. Jeg misliker sterkt teoretiske fag, sier han.

Den siste i kvintetten har studiespesialisering på alle tre plassene på søknadslista.

– Jeg har idrett på første, vanlig studiespesialisering på andre og medier og kommunikasjon på tredje, sier Sanna Wannebo (15).

– Jeg synes det er ganske viktig å ha en variert hverdag, og da er idrett best for meg. Jeg tror jeg har lyst til å bli barnevernspedagog, sier hun.

– *Var det et vanskelig valg?*

– Nei, ikke egentlig. Det har stått mellom idrett og studiespesialisering. Men ettersom jeg liker å ha en aktiv hverdag, satte jeg idrett på første, men jeg blir fornøyd uansett, også om jeg ikke kommer inn der, sier hun.

I Buskerud:

Tenker at det er viktig å ha det moro på vei til målet

GOL De ønsker å trives på videregående, og mener det er viktig for at de skal få mest mulig ut av skolegangen, jentene Yrke møter på Gol.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er i Gol i Hallingdal, på fargesprakende og forholdsvis nye Gol skule. Det er søndag, men avgangselevne og en av mødrene Gry Haalevmoen og hennes samboer Embrik Kaslegard som også er far til en avgangselev, har tatt turen til skolen selv om det egentlig er fri. De forstår at søndager må tas i bruk når Yrke skal besøke hele landet

– Vi arbeider også på skolen her som lærere, og er naturlig nok veldig opptatt av utdanning, forklarer Gry Haavelmoen.

I sofaen sitter det også fem jenter, klare til å reflektere rundt eget utdanningsvalg. Jentene har valgt forskjellig, men har det til felles at de har tenkt grundig igjennom hva de skal søke, og at det er viktig for dem at tiden på videregående blir så bra som mulig, og at det er viktig at de vil like seg.

VÅRT LIV De er også en jentegjeng som har holdt sammen. Nå vet de at de skal splittes, men sier de forstår at det er livets gang. Og valget de har tatt nå, har de tatt uten å skjele til hva venninnene har valgt.

– Dette er vårt valg, og det er vi som skal leve med det. Ikke venninnene. Ikke mamma og pappa, sier jentene nærmest på skift.

Marte Intelhus Brøto (15) har søkt seg til Ål vidaregåande.

– Jeg har satt helse- og oppvekst på første plass og håper å komme inn.

Målet er å bli barne- og ungdomsfagarbeider. Helst vil jeg jobbe med de minste barna, sier Marte.

HELSE VANT Hun beskriver at hun helt inntil det siste har vurdert helse opp mot studiespesialisering. Men at hun valgte helse til slutt.

– Det er fordi jeg tror jeg kommer til å like meg der, og at jeg da ikke bare vil sitte stille og lære. Dette er noe jeg tror jeg vil trives med, sier hun.

Marte har studiespesialisering på andre plass og idrett på tredje plass.

Også Guro Venhaug Løvdokken (15) satser på å begynne på Ål neste skoleår.

– Jeg har søkt bygg- og anleggsteknikk og har satt naturbruk på Åmot i Buskerud på andre plass. Jeg mener begge disse valgene er interessante. Jeg ønsker meg yrkeskompetanse. Og jeg trives med å bruke meg selv og ikke bare sitte stille på en skolebenk.

– Når begynte du å vite at yrkesfag var et riktig valg for deg?

– Det har jeg visst hele tiden. Jeg har alltid visst, så lenge jeg har tenkt over sånt, at jeg vil fort ut i arbeidslivet. Med bygg og anlegg tenker jeg å gå ut i lære etter to år på skolen, og målet er å bli tømrer.

– Hvorfor tømrer?

– Fordi jeg tenker at er det enkelt for meg å få meg jobb. Det er alltid behov for tømrere. Jeg håper på å få jobb i Hallingdalen for her trives jeg. Pappa

har også tatt tømrerfaget, og foreldrene mine er enige i at jeg har tatt en god beslutning.

FÅ JENTER – Det er ikke mange jenter på bygg og anlegg tradisjonelt sett?

– Det gjør meg ingenting. Jeg håper at det blir noen jenter der, og forstår ikke hvorfor ikke jenter søker seg dit, men jeg greier meg, sier Guro.

– Hvorfor ble det bygg, og ikke naturbruk på første plass?

– Jeg dro til Buskerud vidaregåande på egen hånd for å se på tilbudet de har på naturbruk. Det var bra, men jeg har valgt bygg fordi jeg mest av alt ønsker å bli tømrer. At jeg slipper å flytte, men kan pendle daglig til Ål, betyr også noe for beslutningen min, sier hun.

Mens venninnen Guro er sikker på at hun vil bli tømrer, er Stina Flaget ennå ikke sikker på hva hun vil bli. Men hun liker å arbeide med noe kreativt, det vet hun.

– Derfor valgte jeg studiespesialisering med kunst, design og arkitektur (KDA) på første plass. Jeg har tenkt mye på at jeg ikke vil velge bort muligheter, men får jeg ikke riktig det fagvalget som jeg vil trenge til videre studier der, får jeg heller ta det etterpå, sier hun.

UNNGÅ STRESS Hun ønsker ikke masse stress på videregående slik at skolen ikke blir givende.

Marte Intelhus Brøto, Guro Venhaug Løvdokken, Stina Flaget, Caroline Gallego Haavelmoen og Ida Amundsen Etterlid er alle elever på Gol skule. Nå er de i ferd med å ta spranget ut i voksenlivet.

– Jeg mener det må være gøy å være der også. Da lærer jeg best. Jeg liker ikke stress på skolen, jeg vil kunne bruke meg selv, sier hun. Hun har søkt seg til Hønefoss ettersom det er de som studiespesialisering med KDA. På andre plass har hun vanlig studiespesialisering på Gol og studiespesialisering med musikk, dans og drama på tredje plass, også dette tilbudet er på Gol.

Som venninnen Stina, mener også Caroline Gallego Haavelmoen at det er viktig med trivsel for at utdanningen skal bli best mulig.

– Jeg vil bli lærer, jeg er ganske sikker på det, sier hun og ser smilende bort på mamma Gry som jo også er lærer.

– *Så du har ikke blitt skremt av å bo sammen med to lærere?*

– Nei, jeg tenker at det å være lærer er et fint yrke. Derfor var det i utgangspunktet naturlig for meg å søke studiespesialisering slik at jeg får studiekompetanse. Men så har jeg danset i ni år og holdt på med teater i ett år. Og jeg synes det er veldig moro. Så da tenkte jeg hvorfor ikke gjøre

noe morsomt samtidig som jeg får studiekompetanse. Og musikk, dans og drama er jo ikke dumt å ha når jeg senere vil arbeide med barn, sier hun.

Derfor har Caroline valgt musikk, dans og drama på Gol på første plass, studiespesialisering på andre og helse og oppvekstfag på tredje plass.

– Jeg tenker at dette er en mer morsom vei til studiekompetanse. Og ser ikke noe galt i det, sier hun.

– *Er dette et valg du som mamma støtter?*

SØKTE KUNNSKAP – Ja, jeg støtter valget, men jeg ønsket å finne ut om det virkelig var smart med tanke på at Caroline vil bli lærer, og hva slags fag-sammensetning de har på musikk, dans og drama. Derfor ba jeg om å få en time hos rådgiveren på skolen her til å diskutere det sammen med Caroline. Jeg synes det er et viktig valg, og selv om det er frivillig for foreldre å oppsøke rådgiver, er det viktig foreldre vet at de kan be om slike timer, sier Gry.

Hun sier at hun er enig med datteren

i at det kan være en morsommere vei til målet.

– Og dette har hun valgt selv, og det mener jeg er riktig også. De må velge selv. Vi foreldre kan komme med råd, men det er tiendeklassingen som skal leve med valget sitt, sier hun.

– *Er det deres inntrykk som lærere at dette er et valg ungdommene tar selv?*

– Det varierer nok noe fra kull til kull hvor selvstendige de er, dette har vært et veldig selvstendig kull, med et flertall av jenter i kullet, men jeg har inntrykk av at det er ungdommene som velger selv og at det er sånn på Gol, sier Gry.

Samboeren Embrik er enig.

– *Hadde du time hos rådgiveren om din datter?*

– Nei, jeg hadde ikke det. Men vi har snakket mye om utdanning hjemme. Også min datter vil bli lærer, sier han og smiler.

– Så vi må ha gjort noe riktig for å fremsnakke læreryrket, ler han til samboeren Gry.

I Vestfold:

15-åringen stoler på sitt eget valg

HORTEN Sander Strøm-Larsen (15) er helt klar på at det blir vanlig studiespesialisering på ham. Men ikke med de fagene som hans ingeniørforeldre valgte.

TEKST **KIRSTI HOVLAND**
BILDE **TOM-EGIL JENSEN**

– Jeg har ikke noe imot matte, men det er ikke det faget som interesserer meg mest. Det er nok samfunnsfag som er faget jeg setter aller øverst, sier Sander.

– Skulle Sander ha valgt som oss ville det ha blitt matematikk, kjemi og fysikk, sier faren, Tore Steinsta Larsen

(46) som er utdannet elektroingeniør og kjemiingeniør.

– Jeg visste ikke hva en ingeniør var da jeg gikk på videregående. Heller ikke da jeg begynte på NTH. Jeg fulgte bare de fagene jeg likte, sier moren Liv Strøm (46) som er sivilingeniør i organisk kjemi.

– Jeg må ikke hele tiden følge det foreldrene mine har gjort, konstaterer Sander.

Nei, Sander har tatt sine egne valg. Ikke valgt toppidrett som flere av vennene heller, selv om han er en aktiv fotballspiller:

VELGER BORT BALLEN – Jeg er ikke interessert i å satse på mer fotball. Nå vil jeg satse på mer teori, sier Sander.

Vi møter 15-åringen hjemme hos sine foreldre i Horten to uker før valget

– Det er bygget en ny videregående skole i Horten som man antar det vil bli populært å søke seg til, så det kan jo få betydning for snittet, sier mor, som ellers regner det som ganske sikkert at sønnen kommer inn på sitt førstevalg.

KJENNER PÅ ALVORET Det første store valget Sander skal ta alene, tar han upåvirket av sine foreldre, sier han:

– Jeg har brukt lang tid på å bestemme meg. Jeg begynte å reflektere over utdanningsvalg i begynnelsen av tiende klasse. Du begynner jo å kjenne på alvoret da. Jeg har etter hvert kommet frem til at jeg for min del vil ha flere muligheter til utdanningsløpet videre med studiespesialisering.

Så hvordan har diskusjonen vært i heimen før den nest eldste sønnen i familien med tre gutter skulle ta sitt valg om videregående utdanning?

– Vår holdning har først og fremst vært «gjør for all del noe fornuftig», om det er i en akademisk eller yrkesfaglig retning, sier far.

– Vi har egentlig ikke snakket så mye om dette hjemme. Vi har vært trygge på at Borre ungdomsskole har tatt ansvar for å løse elevene gjennom deres utdanningsvalg og muligheter. Der har de tilbud om rådgivning og det legges opp til så mange skolebesøk som du ønsker, sier mor.

PLAYSTATION Det som er mer utfordrende enn å ligge lavt når det gjelder valg av videregående utdanning, mener faren er tidsbruken på fritidsinteresser.

– Vi går litt rundt oss selv noen ganger når vi opplever at dyrebar tid blir spist opp av fotball og Playstation. Men vi ser jo at Sander har karakterene han trenger dette året, understreker han.

– Det vi kan tenke litt er over om elever i dag lærer seg å se verdien av å gjøre det lille ekstra, noe som kan komme godt med på videregående

og ikke minst i videre studier, sier Liv Strøm.

– Tenkte du over det lille ekstra da du var ung, da? Sander parerer raskt og mor må nok erkjenne at det er ikke sikkert at hun tenkte så bevisst over det hun heller.

– Men vi lærte oss viktigheten av å jobbe jevnt og trutt. Fra grunnskolen har man i dag med seg en forventning til at man langt på vei skal ha klart å gjøre hjemmearbeidet på skolen. Da er det også en fordypning som blir borte, om man bare er opptatt av at man krysser av alt, hvis ikke noen sjekker at du faktisk har lest.

Sander er på sin side ikke urolig for overgangen til videregående.

– Det blir sikkert en myk overgang og så blir det tyngre etter hvert. Det som er mer skummelt er å vite hva jeg skal studere.

– Ja, hva tenker du om det?

– Vi har hørt både Youtuber og psykolog, sier faren tørt.

– Jeg prøver å tenke over det, men jeg ser det ikke for meg ennå, sier Sander.

WORKSHOP Det gjorde han heller ikke da det ble holdt workshops om hva forskjellige yrker innebar på skolen sist høst.

– Vi ble delt inn i grupper der vi skulle lage presentasjoner om hva det ville si å jobbe som heismontør, advokat, lege, frisør, i Forsvaret ... I tre dager jobbet vi med dette. Men det ble ikke tydeligere for meg, nei ..., konstaterer 15-åringen.

Det Sander er sikker på er at det er både viktig og riktig med en overgang til videregående nå. Og han er innforstått med at han ikke kan fortsette i samme spor som de siste ti årene:

– Jeg er ikke nervøs for å møte nye folk eller for nye fag. Jeg tror det skal gå greit med den overgangen.

om videregående opplæring skal tas. Søknaden er ikke sendt ennå, men Sander har studiespesialisering på 1. 2. og 3. plass. På andre plass en variant av studiespesialisering med toppidrett og på tredje plass studiespesialisering i Holmestrand.

Det er fritt skolevalg i Vestfold og kommer ikke Sander inn på den nye videregående skolen i Horten, så kan han velge nabokommunen. Men han er trygg på at han kommer inn.

– Jeg ligger godt over snittet, så normalt skal jeg komme inn.

I Telemark:

Drømmen er maskiner og dynamitt

BØ For 16 år gamle Hans Arvid Kaasa fra Bø i Telemark drømmen å arbeide med maskiner og dynamitt. Da er det ikke så merkelig at han vil bli fjellsprenger og skytebas.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er i hjertet av Telemark og de fem ungdommene vi møter har allerede tatt sine valg. Det er vår og det nærmer seg avslutningen på ungdomsskolen. Det første store valget i voksenlivet er unnagjort. Nemlig hva skal du gå på videregående skole, et valg som for mange får betydning for hva de skal bli. I hvert fall i første omgang.

Elevene vi møter i vårsola er ganske sikre.

– Helse og oppvekstfag, sier 16 år gamle Andrea Hvitås.

– *Hvorfor?*

– Fordi jeg har lyst til å arbeide med mennesker, alle aldre egentlig, men kanskje mest barn. Jeg tenker også på ambulansarbeiderfaget det andre året. Da må jeg til Skien, sier Andrea som har Lunde videregående som førsteønsket, Lunde er ikke langt unna Bø.

Også Stine Mari Dyrud (15) har helse- og oppvekstfag på første plass.

– Jeg håper på å jobbe med ungdom. Jeg tenker at jeg har en god fremtid på helsefag, at det er det jeg vil, sier Stine Mari.

PÅVIRKES LETT Samtidig innrømmer hun at hun er litt lett påvirkelig.

– Jeg har TIP (teknikk og industriell produksjon) på andre plass, men pappa sier at der er det ikke jenter og at det ikke er noe for meg. Mens mamma

sier «ta det du har lyst til». Som sagt håper jeg på å komme inn på helse- og oppvekstfag, men jeg er fornøyd om jeg kommer inn på TIP også.

16 år gamle Birk Lyngdal har TIP helt på første plass.

– Jeg vet ikke helt ennå hva jeg vil bli, men jeg i hvert fall arbeide med noe praktisk. Jeg har søkt meg til Notodden for det virket bra der. Jeg må ta buss, men jeg tenker det går greit.

– *Når tok du dette valget?*

– For noen måneder siden. Jeg har også fått besøkt Notodden videregående for å se hvordan de har det der. Det virket koselig, sier Birk.

Det å kunne jobbe og bo i Bø er viktig for Asbjørn Kilen (16), og dette har hatt betydning for hans skolevalg.

– Jeg har valgt elektro for da tenker jeg at da får jeg jobb. Det er lettere å få jobb når du velger noe praktisk. Faren min er rørlegger og jeg vurderer det yrket også. Det og elektriker og gym-lærer. Derfor har jeg elektrofag i Lunde på første plass, bygg og anlegg på andre plass og idrettsfag i Bø på tredje plass. Idrett ville sikkert vært lettest for meg, fordi jeg spiller så mye fotball, men jeg har da tenkt på jobbmuligheter, sier 16-åringen.

BRAKKELIV Hans Arvid Kaasa sier han også har tenkt på jobbmuligheter.

– Jeg skal inn på bygg, sier han.

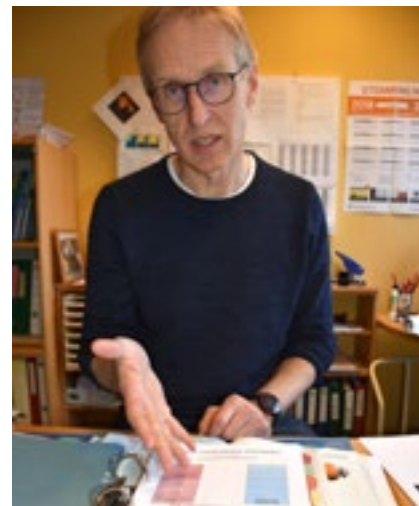
– Og så skal jeg bli fjellsprenger og skytebas. Jeg ser for meg et brakkeliv og turnus. Det blir bra. For meg er det en drømmejobb. Jeg har alltid likt det som smeller litt.

– *Når begynte du å tenke på dette yrket?*

– Det har jeg gjort siden jeg var en liten gutt. Bestefaren min var skytebas, så det kan ha sammenheng med det, sier Hans Arvid.

– *Er foreldrene dine er fornøyd med valget?*

– Mamma er litt skeptisk. Hun er redd for dynamitt, men hun støtter meg, sier Hans Arvid.

Christian Dahl, rådgiver på Bø ungdomsskule.

Vi er i Bø i Telemark og denne gjengen er klare for helg! Neste år er det nytt skoleår, men da ikke på ungdomsskolen i Bø for disse ungdommene. Da venter videregående.

På andre plass har han TIP og så har han elektrofag på tredje plass.

Karriereveileder Christian Dahl sitter litt lenger borti gangen på Bø ungdomsskole. Han har hatt alle elevene inne til samtale.

HVERDAGEN TELLER – Selv om vi har mange elever som søker seg til studiespesialisering, så ser vi også at flere er opptatt av hva slags skolehverdag de får på videregående. Mange orker ikke gå på tre år til med mye teori. Flere ender derfor på idrettsfag med studiespesialisering som vi har her i Bø.

– Hvordan legger du opp samtaler

med elevene? Gir du direkte råd, får dem i retningen du mener er riktigst?

– Jeg velger ikke for dem. Elevene velger i stor grad selv. Jeg opplever også at foreldrene er viktige når det kommer til valg av videregående skole, sier han.

– *Opplever du at foreldre er skeptiske til yrkesfag?*

– Jeg har faktisk fått flere tilbakemeldinger fra foreldre på at det er bra at vi fremhever yrkesfag. Det er viktig å gjøre foreldre kjent med at yrkesfag både åpner for påbygg og y-veien dersom interessen er der for høyere utdanning, sier han.

Selv om han sier at han lar elevene ta

valget selv, så sier han at hovedbudskapet er at yrkesfag gir flere muligheter dersom foreldre og elev er i tvil.

– Men det er eleven selv som skal velge, understreker han.

I Bø har de god erfaring med å bruke bilder som viser forskjellige karrieremuligheter og la ungdommene sitte to og to og reflektere rundt utdanningsvalg når de drøfter de forskjellige bildene av ulike yrker.

– Jeg ber ofte elevene tenke ti år frem. Jeg spør dem: Hva ser du deg selv som da, sier Christian Dahl.

I Aust-Agder:

Vil ikke være drømmeknusere

ARENDAL I Arendal møter vi rådgivere som ikke vil være drømmeknusere og en 15-åring med en bror som har downs som vil bruke erfaringene sine i yrkeslivet.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er i Aust-Agder, langt sør. Her er obligatorisk kantinepraksis en del av faget utdanningsvalg. Og skolen sier de gjerne elevene at yrkesfag er en smart vei å gå.

– Vi har fokusert på yrkesfag på foreldremøter og i samtaler med avgangselevne. De får prøvd seg på hospitering på videregående i 9. klasse og i 10. klasse, slik at de skal ha mest mulig kjennskap til de forskjellige programmene før de søker, sier karriererådgiver Terje Aasen.

Vi møter ham sammen med rådgiver Tove Karen Selås og Magnus Buland Hansen, som er lærer for tiende trinn på Birkenlund skole i Arendal.

– Kullene varierer veldig, dette året har vi et kull der mange vil ta studiespesialisering, men vi har også vært opptatt av å fortelle at det ikke er noen bruer som brennes hvis elevene tar yrkesfag, at det ikke stenger veien for høyere utdanning, sier rådgiverne.

– *Hvordan går dere fram når tiendeklassingene skal rådes til det ene eller det andre?*

– Vi er opptatt av ikke å legge ordene i munnen på dem: det skal ikke være urea-

Denne trioen fra Arendal ser fram til å begynne på videregående. Bakerst Emina Motika og foran Majdi Abu Afifeh og Tommy Stålesen.

listisk det de velger, men vi skal heller ikke være drømmeknusere. Jeg vokter meg for å si til en elev at jeg tenker at du passer til det eller det, det er mer viktig å bidra til å åpne opp for elevens egne ønsker. Bevisstgjøre dem på hva slags person de er, sier Tove Karen Selås.

Tross obligatorisk kantinepraksis en uke per skoleår, kan ikke skolen vise til stor interesse for restaurant og matfag. Men kokk Fredrik Frydenborg-Olsen håper dette er noe som kan snu.

– Jeg prøver å inspirere dem til å se muligheten i yrket, sier han.

Blant elevene Yrke møter i Arendal er Emina Motika (15). Hun har helse- og oppvekstfag på en klar førsteplass på sin søknadsliste.

– *Hvorfor?*

DET ER MEG – Fordi det er meg. Jeg har veldig lyst til å hjelpe barn og ungdom som trenger det. Jeg har en lillebror med downs, så jeg har tenkt hvorfor ikke bruke det jeg kan i utdanning og i et videre yrke, sier Emina.

– *Hvor ser du for deg at du skal jobbe?*

– Enten på en helsestasjon, eller i en skole eller i en barnehage. Viktigste er å få jibbe med barn og unge, svarer hun.

– *Hvor lenge har du visst at det var dette du ville?*

– Fra jeg var en 12–13 år. Det var da jeg fant ut hvilken utdanning jeg måtte ta for å nå målene mine. Det føles riktig. Jeg har hospitert på programmet en av ukene vi hospiterte, det var vanskelig, men det er meg, sier Emina.

Hun har søkt seg til Sam Eyde i Arendal og sier at valget er hennes.

– Nei, dette er ikke mamma eller pappas valg, det er meg. Og de sier at så lenge jeg føler det er riktig, så skal jeg gjøre det.

På andre og tredje plass har hun design og håndverk og service og samferdsel.

– *Hva om du ikke kommer inn på førsteplass?*

På Birkenlund skole i Arendal har alle levne obligatorisk arbeidspraksis i skolens kantine to ganger i en uke hvert skoleår. På bildet karriererådgiver Terje Aasen, Magnus Buland Hansen, lærer på 10. skoletrinn, kokk Fredrik Frydenborg-Olsen, 8. klasse-elev Nore Almanning og rådgiver Tove Karen Selås.

– Da blir jeg skuffet. Jeg er litt redd for at jeg ikke kommer inn, jeg har ikke de beste karakterene. Men jeg har forsøkt å bygge meg opp gjennom ungdomsskolen, sier hun.

JOBBE PRAKTISK Tommy Stålesen på 15 har elektro på første, bygg på andre og TIP på tredje. Han sier det ikke betyr så mye om han kommer inn på første- eller annetvalg.

– Jeg har like lyst til å begynne på begge.

I fjor var det 60m søkere på 45 plasser på elektro, så Tommy vet at førsteplass kan bli vanskelig.

– Men for meg er det viktigst å få en skoleplass der jeg vet at jeg ikke bare må sitte stille, men også kan komme meg litt ut. Jeg liker å jobbe både ute og inne. Og det viktigste er å være i aktivitet, sier han.

15-åringen sier han er helt avhengig av variasjon. Han kan ikke se for seg en framtid bak en kontorpult.

– Det går ikke. Kommer jeg inn på bygg så kan jeg bruke enda mer av kroppen min, og det er bra. Jeg kan tenke meg å jobbe på oljeplattform, hvor som helst, bare jeg er i aktivitet.

– *Og hvem tok valget? Du eller mamma og pappa?*

– Det var meg.

BIL ELLER AMBULANSE Majdi Abu Afifeh (15) har TIP på Sam Eyde på førsteplass, TIP på Dahlske på andre plass og helse på Sam Eyde på tredje plass.

– Jeg synes biler er interessant. Jeg kan mye om biler jeg vil jobbe på et verksted, gjerne hjemme, har ikke noe imot å starte eget, sier han.

– *Hva er så bra med bil?*

– Jeg er glad i fikse biler Jeg bare liker å gjøre det. Jeg har tenkt at jeg ville velge bil helt siden jeg gikk i niende klasse. Tip er min greie, sier han.

Majdi sier også at det har vært mye bil i slekta.

– *Så du ble rådet til å velge kjøretøy?*

– Nei, pappa sier det er en skitten jobb, men samtidig sier han at vil du holde på med det, så er det riktig. Og mamma sier at du skal jobbe med det du elsker. Og det er det jeg vil.

Majdi vurderer også ambulansesag-arbeider. Da får han både jobbe bil og helse – det å hjelpe folk interesserer ham, derfor er det ikke helt krise om han kommer inn på tredje valg.

I Vest-Agder:

- Det var meg som valgte

KRISTIANSAND - Det var meg, det var meg, linja var meg, hovedsakelig meg, det var mest mitt valg, det var meg. Svarene kommer kontant i sofakroken i Kristiansand. De seks elevene er helt klare på at de hadde mest å si da de nettopp søkte videregående skole.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er på Grim skole i Kristiansand. Her møter vi seks avgangselever og rådgiver Sigrid Vaage. Elevene har vært loset gjennom med tre år med ungdomsskole og diverse opplæring i utdanningsvalg. Nå har de søkt og venter på svar på hvor de kommer inn på videregående skole. Og valgene de har tatt, er svært forskjellige.

– Jeg har restaurant og matfag på første plass, sier 15 år gamle Elisabeth Dinh.

SKOLELEI – Jeg er generelt lei av skolen og ønsker å gjøre noe mer praktisk.

– *Hvorfor akkurat restaurant og matfag?*

– Jeg tenker det er viktigere å kunne

lage mat resten av livet, enn for eksempel kunne design, svarer hun.

– *Men har du ikke tenkt å bli kokk eller servitør da, når du velger RM?*

– Nei, jeg tror ikke det. Planen min er å ta påbygg. Jeg kan for eksempel tenke jeg å bli politi, svarer hun. Og legger til at poenget hennes nå er at det er smart å ta noe mer praktisk et par år fordi hun

Elevene på Grim ungdomsskole i Kristiansand.

er litt skolelei, så kan hun heller gå for høyere utdanning når hun har kommet litt lenger i livet.

På andre plass har Elisabeth design og håndverk og på tredje plass har hun medier og kommunikasjon. Men hun både håper og regner med å komme inn på restaurant og matfag på Tangen videregående skole i Sørlandsbyen.

PÅBYGG Også neste elev i sofakroken har valgt program ut fra ønsket om å fordype seg litt i praktiske fag et par år, og deretter ta påbygg.

– Jeg har søkt på design og håndverk, og tenker å gå frisør. Men jeg har ikke tenkt å bli frisør, sier Karen Engenes Knudsen.

Det bryter litt munter stemning i sofakroken ettersom verken hun eller Elisabeth vil bli det de har søkt seg inn på.

– Men hva vil du bli?

– Jeg vil bli jordmor. Men det kan jeg få til ved å ta påbygg etter to år på design og håndverk. Jeg tror ikke jeg tar fagbrev som frisør, men jeg vet jo ikke.

– Men hvorfor ikke gå rett på studiespesialisering hvis det er jordmor du vil bli?

– Fordi jeg akkurat nå er ganske skolelei, og fordi jeg tenker at det er fint å ha et praktisk fag også, sier Karen som har studiespesialisering på andre plass og helse- og oppvekstfag på tredje.

– Jeg tror det skal gå fint uansett hva jeg velger, legger Karen til.

Tredje jente i sofakroken er Maren Fosseli (16). Hun har helse- og oppvekstfag på første plass, og har plan om å gå barne- og ungdomsfagarbeider og deretter enten gå påbygg eller ta fagbrev.

– Det kan godt hende jeg tar fagbrev og blir fornøyd med å være barne- og ungdomsfagarbeider. Men det kan også være at jeg etter hvert, eller med en gang, vil bli det jeg tenker mest på å bli, nemlig barnevernspedagog. Og da må jeg ta påbygg, det er sikkert tøft, men det skal jeg klare, sier hun.

På sitt annetvalg har hun satt design

og håndverk, og på tredjevalget har hun TIP.

– Kommer jeg inn på design og håndverk er det greit det også, for da tenker jeg å bli frisør, sier hun.

VIL BYGGE Andreas Konradsen (16) har bygg og anlegg på Tangen på første plass, studiespesialisering i Vågsbygd på andre og elektro på Kvadraturen på tredje.

– Jeg har alltid likt å bygge ting, helt fra barndommen. Jeg har vært med på et hytteprosjekt i familien, oppussing av huset hjemme og jeg synes det er lett og spennende. Så jeg håper virkelig jeg kommer inn på første ønsket.

– Hvorfor studiespesialisering på andre plass?

– Jeg visste egentlig ikke hva jeg skulle sette der, men så ble det studiespesialisering, sier han.

Om elektro på tredje plass er han mer konkret.

– Ved å gå elektro så kan man bli ganske mye. Jeg tenker på både rørlegger og betongarbeider blant annet. Jeg var med på en yrkesmesse før jul i fjor, og det synes jeg hjalp da jeg skulle ta valget. Det er bygg jeg helst vil på, sier han.

TEGNE Kristian Abustøl (15) har kunst, design og arkitektur på første plass.

– Jeg har alltid likt å tegne. Jeg tenker både på å bli animatør og ingeniør, jeg vet ikke helt. En ved å velge KDA får jeg gjøre det jeg har lyst til i tre år, sier Kristian som gjerne utvikler sine kreative evner.

Han har valgt ingeniørveien på Kvadraturen å andre plass og vanlig studiespesialisering på Kristiansand katedralskole Gimle, på tredje plass.

– Jeg er veldig glad i matte og har

Også 15 år gamle Guy Berger Nzitunga er klar for studiespesialisering når ungdomsskolen nå blir ferdig.

– Hvorfor?

– Altså jeg er usikker på hva jeg vil

jobbe med, men jeg har tenkt litt gjennom at jeg i hvert fall ikke vil arbeide på bygg eller noe sånt. Jeg tenker at jeg kanskje blir jurist eller økonom, jeg tenker høyere utdanning, men det er et vanskelig valg, sier han.

Han var veldig usikker på om han skulle sette internasjonalisering på første plass, men endte til slutt med vanlig studiespesialisering på Katedralskolen.

– Det var fordi jeg var usikker på om jeg ville klare internasjonalisering. Derfor satte jeg et på andre plass og forskerlinja i Vågsbygd på tredje plass.

– Opplever du at du har fått nok informasjon om mulighetene?

– Jeg kunne ønske jeg hadde hørt mer om internasjonalisering, men det har vært et vanskelig valg å ta, sier han.

UTTALLIGE MULIGHETER Rådgiver Sigrid Vaage forstår at det kan være vanskelig å velge fordi det er så mange muligheter nå, men mener samtidig at elevene får mye mer informasjon enn tidligere på grunn av blant annet faget utdanningsvalg.

– Vi kjører to timer utdanningsvalg i 9. klasse og en time i 10. klassen, i tillegg har elevene arbeidsuke i tiendeklasse, jobbskygging i niendeklasse yrkesmesse både i 9. og 10. klasse og alle skal innom samtale med meg, sier hun for å nevne noe av det elevene er gjennom før de tar valget sitt.

Hun sier det også er viktig å gi foreldrene god informasjon.

– Det som er annerledes nå enn da de gikk på skole, er jo at det er så mange muligheter med å velge yrkesfag. Og det tror jeg elevene begynner å se, sier hun.

Rådgiver Sigrid Vaage.

I Rogaland:

Våger satse på olje i oljebyen

STAVANGER Brønntekniker, sier Alan Ayas (15). Svaret kommer uten nøling. Krisen oljenæringen har opplevd skremmer ikke ham.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

– Norge har ikke noe stort annet enn olje og fisk. Jeg tviler på at de bare kutter oljen, sier han.

– Det skal mye til, jeg er sikker på at det varer i hvert fall 100 år til, og da har jeg jobb, sier Stavanger-gutten.

Vi er på Kristianslyst skole i Stavanger. Her har tiendeklassingene som alle andre tiendeklassinger i Norge søkt seg til videregående. Alan har satt TIP på Randaberg første plass, helse- og oppvekst på Berglund på andre plass og bygg og anlegg på Jåttå på tredje plass.

– Men det er TIP jeg vil inn på, sier han.

Hans plan er å gå første året på Randaberg og deretter søke seg til Stavanger Offshore Tekniske skole andre året.

Dette skal han bruke til å bli brønntekniker.

– Jeg vil ut i Nordsjøen.

– Hva er drivkraften?

PENGENE – Altså, jeg tror ikke det er så mange som vil være helt borte fra familien i to uker uten god lønn, så jeg må jo si at penger selvsagt er en del av drivkraften. Men det er jo også fordi jeg synes faget virker veldig interessant, sier han.

Og det er ut i Nordsjøen du vil, du vil ikke jobbe landbasert?

– Nei, altså hvis jeg får valget mellom å sitte foran en pc hele dagen,

eller å jobbe fysisk, så velger jeg fysisk arbeid, svarer Alan.

Også 15 år gamle Tuva Tjøstheim vil ut i Nordsjøen.

– Begge foreldrene mine jobber offshore. Og de har sagt at de mener jeg er en person som de trenger der ute. Derfor valgte jeg det etter å ha tenkt meg om. Jeg var veldig usikker fordi jeg ikke har visst hva jeg vil bli, men har nå søkt TIP fordi jeg har fått en liten interesse for å jobbe offshore, sier hun.

Hun sier at hun tok en råsjanse rett og slett, da hun bestemte seg, og at hun nå tenker hun vil brønnoperatør eller havbunnsoperatør.

– Da må jeg gå to år på skole og to år i lære, og så kan jeg begynne å jobbe rett etterpå. Jeg håper det blir sånn.

Egentlig, sier hun, tenkte hun på å bli konditor.

– Men da må du stå så tidlig opp, allerede klokka 4, det passer ikke for meg, sier hun og ler.

– Men du er ikke redd for nye nedgangstider i Nordsjøen?

GÅ BRA – Da må jeg ta det som kommer. Fordelen er vel at jeg er ganske klar over at det kan skje, og da greier jeg nok å finne på noe nytt. Men jeg har en liten fornemmelse av at dette vil få veldig bra, sier hun

– Jeg tror jeg kan trives med dette hvis jeg prøver.

Tuva har TIP på 1. plass, og ønsker å prøve Stavanger Offshore Tekniske skole, restaurant og matfag på Jåttå på andre plass og design og håndverk på Vågen tredje plass.

Også Philip Rasmussen (15) sier han vil arbeide praktisk.

– Jeg er veldig glad i å bruke hendene, jeg liker å jobbe praktisk og er relativt lei av teoretiske fag, oppsummerer han.

Derfor har han satt elektro på Jåttå på første plass, bygg og anlegg (også Jåttå) på andre plass og TIP på gand på tredje plass.

Hvorfor er elektro og ikke for eksempel bygg første ønsket?

– Jeg interesserer meg for elektronikk. Jeg husker jeg fikk en gammel datamaskin av farfaren min, og den måtte jeg finne ut hvordan virket. Jeg tok den helt fra hverandre og koblet den sammen igjen.

Er du sånn at du tar fra hverandre all elektronikk du ser?

– Nei, jeg ville for eksempel ikke risikert å koble fra hverandre en ny TV. Men hvis jeg følger nøye med og ser grundig etter når jeg tar noe fra hverandre, så får jeg satt det sammen igjen, sier han.

Fra venstre: Amalie Totland Bergsholm, Philip Rasmussen, Rolf Nyhus Caspersen, Alan Ays og Tuva Tjøsheim (foran) sammen med rådgiver Anette Kristin Nilsen.

PÅBYGG Philip regner med å ta fagbrev som elektriker.

– Etter det tenker jeg at jeg tar påbygg. Planen er å bli elektroingeniør, sier han.

– Vil du ha en jobb som gjør at du kan bli her i byen?

– Ja, jeg regner ikke med å flytte fra Stavanger, sier 15-åringen.

Rolf Nyhus Caspersen er den tredje gutten vi intervjuer på Kristianslyst. Han har studiespesialiserende program på alle tre plasser.

– Hvorfor?

Fordi jeg vil ha høyere studiekompetanse. Jeg tenker jeg flytter til Trondheim eller Bergen, og at jeg der tar høyere utdanning.

– Innen hva?

– Det vet jeg ikke nå. Men tanken på

å bli for eksempel advokat har streift meg, sier han.

– Hvorfor ikke yrkesfag?

ELEKTRO – Der ville jeg ikke klart å velge noe fag. Jeg ville ikke visst hva jeg skulle ta. Elektro ville vært mest sannsynlig, og jeg ville sikkert kunne fått meg en jobb der. Men ettersom jeg ønsker å gå videre er det naturlig at jeg søker studiespesialisering, sier 16-åringen.

Han har vanlig studiespesialisering på Stavanger katedralskole som første valg, Medier og kommunikasjon på Hetland som andre og idrett på Sandnes på tredje.

– Jeg synes det er gøy med samfunnsfag og naturfag, og jeg har egentlig visst at jeg ville ta det valget hele

tiden, at teoretiske fag er det som ligger best for meg, sier han.

– Er dette et valg du selv har tatt, eller har du tatt det i samråd med foreldre?

– Foreldrene mine har hele tiden sagt at dette er ditt valg til sjuende og sist. Men det er klart de har jo ønsket at jeg har en viss plan, de ville nok blitt overrasket hvis jeg ikke hadde hatt det, sier han.

PLUSSER PÅ Amalie Totland Bergsholm (16) plusser gjerne på fem timer ekstra per uke for å få holde på med det hun liker best, samtidig som hun får studiekompetanse. Hun har valgt musikk, dans og drama på Katedralskolen på toppen av lista.

– Jeg er veldig glad i å drive med musikk, og planen er å bli musikk lærer. Jeg vil gjerne ha musikk som fag i tillegg til vanlig skole, og tenker at dette vil gjøre det lettere for meg på videregående, sier hun.

– Hvilket instrument velger du?

– Jeg synger, så sang blir mitt hovedinstrument, sier hun.

Amalies mor er også musikk lærer og synes datteren har gjort et godt valg.

– Men faren min var litt skeptisk, fordi han tenkte på sangen som en hobby, men jeg er sikker på mitt valg og tenker at jeg kan leve av musikken som musikk lærer, sier 16-åringen.

Hun viser til at det er mangel på musikk lærere noe hun mener bør gjøre det lettere å få jobb når hun er ferdig utdannet.

– Og jeg har også fått høre at jeg passer til å være lærer. At jeg kan være rettferdig og litt streng, og jeg passer på at alle henger med, sier hun.

Dersom hun ikke kommer inn på musikk, dans og drama, har hun studiespesialisering på katedralskolen på andre valg og Medier og kommunikasjon på tredje plass.

– Så jeg kan uansett bli lærer om jeg ikke skulle komme inn på førstevalget, sier hun.

I Hordaland:

Studiespesialisering for alle pengene i Bergen

BERGEN De har valgt etter egne interesser, sier de fire ungdommene Yrke møter i Norges nest største by, Bergen.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Valg av skole har for flere av dem vært nesten vel så viktig som valg av program. Og alle ønsker de studiespesialisering for å kunne studere senere.

15 år gamle Julie Øyjord Skorpeide Sier hun har søkt seg til Amalie Skram fordi det er den skolen hun har hørt mest om. Hun er ikke i tvil om at hun vil gå studiespesialisering, derfor forteller hun først om de tre skolene hun har på førsteplass da Yrke spør om hennes tre valg.

– Jeg har Amalie Skram på første, Langhaugen på andre og Nordahl Grieg på tredje, ramser hun opp.

Julie er nå elev på Gimle oppveksten skole, en sentrumsskole i Bergen. Hun sier det er hennes valg, at hun nå ønsker å gå studiespesialisering etter ungdomsskolen.

– Jeg har tenkt mye igjennom det. Og det er mitt valg. Jeg har tenkt på hva som passer meg best. Da måtte det bli studiespesialisering. Tanken på yrkesfag har selvfølgelig også vært der. Men jeg kom likevel tilbake til studiespesialisering fordi jeg er mest glad i fag som samfunnsfag og spansk, og de yrkene jeg ser for meg, er yrker som krever studiespesialisering, sier hun.

– Hvilke yrker ser du for deg?

– Jeg vet ikke ennå, men tenker på lege eller advokat. Noe sånt, sier Julie.

15-åringen har helse- og oppvekstfag på andre plass. *Vi lurer på hvorfor helse ikke nådde til topps?*

– Jeg måtte jo velge et annet program på andre plass, så da ble det helse jeg satte på andre plass. Men jeg tror jeg kommer inn på studiespesialisering, sier hun.

BREDDEIDRETT Også Nikolai Ramfjord (15) har studiespesialisering på toppen på søknadslista.

– Jeg har valgt studiespesialisering med breddeidrett på Ternes videregående.

– Hvorfor?

– Fordi fotball er viktig for meg. Og fordi studieforberedende gir meg flere muligheter etterpå, i hvert fall til det jeg vil. Jeg kan ikke se for meg selv som mekaniker eller elektriker. Tenker for eksempel at jeg kan bli arkitekt, da må jeg gå studieforberedende.

– Er du det som kalles typisk skolef-link?

– Jeg er i hvert fall ikke dårlig på skolen. Skole er viktig for meg. Fagene jeg liker best er norsk, samfunnsfag og gym, sier Nikolai.

Også Elias Rusaas (15) har studieforberedende på topp.

– Jeg har søkt meg til Langhaugen videregående, fordi den høres bra ut, og dit har jeg kortest vei. På andre og tredje valg har jeg St. Paul og Danielsen videregående.

– Hvilke program?

– Studieforberedende. Det er det jeg vil gå, sier Elias.

– Men hvis du skulle valgt yrkesfag?

– Jeg liker kunst og håndverk, men er mest opptatt av naturfag og matte

og slike fag. Jeg har vel egentlig visst at jeg ville velge studieforberedende så lenge jeg har tenkt på det, sier Elias om valget. Nikolai forteller at de på ungdomsskolen har hatt en god del timer i utdanningsvalg.

– Har du vurdert yrkesfag?

– Nei, jeg har egentlig ikke det, det ikke meg, jeg er ganske sikker på at jeg har valgt rett, sier han.

LITE OM YRKESFAG Det er også Julie. Hun sier at dette valget absolutt ikke er

det vanskeligste hun har tatt.

– Jeg har visst hva jeg ville helt siden vi begynte med å få informasjon om dette rundt skolevalg. Jeg har også søkt en del på nettet og snakket med foreldrene mine.

– Har du lært mye om yrkesfag?

– Jeg synes jeg har lært mest om studiespesialisering. Heller ikke da vi måtte velge et annet program på den andre dagen vi var rundt om på vide-regående, lærte jeg noe spesielt annet. Jeg synes ikke det var noen forskjell

på de to dagene selv om jeg besøkte to forskjellige program. Det var omvisning på skolen, og vi fikk set mye av hva de hadde av for eksempel kaffebar og svømmehall med mer.

Også Nea Toften (15) har søkt seg til studiespesialisering.

– Jeg har det som første valg fordi jeg ikke r sikker på hva jeg vil bli i fremtiden. Så har jeg medier og kommunikasjon på andre og toppidrett på tredje, sier hun.

I Sogn og Fjordane:

- Snakker ikke ned yrkesfag

AURLAND Rådgiveren i Aurland er lei av å få høre at han og kolleger snakker ned yrkesfag. Det gjør de absolutt ikke, sier han.

TEKST OG BILDER
WENCHE SCHJØNBERG

– Er det synsing eller er det fakta når det påstås at vi snakker ned yrkesfag, spør han.

– Jeg mener og håper at vi arbeider for å være veldig profesjonelle. Karriereveiledning er alles ansvar, og jeg mener at det viktigste vi kan gjøre er å reflektere sammen med elevene slik at velger riktig for seg. Og selv om en elev er veldig god rent faglig, så er det ikke sånn at vi snakker ned yrkesfag, i hvert fall gjør ikke jeg det. Jeg sier at ved å velge yrkesfag er alle veier åpne for det, hvis du har interesser innenfor yrkesfag så kan få tatt generell studiekompetanse etterpå. Det er den motsatte veien som heller er et problem, sier Olav Terum, rådgiver og faglærer på Aurland barne- og ungdomskule.

Vi sitter på kontoret hans på Aurland barne- og ungdomsskole. Terum er engasjert nå, og viser en brosjyre som et av opplæringskontorene nylig har gitt ut. Der er det trykt et sitat om at det er tøft å velge yrkesfag mot blant andre rådgivernes råd på ungdomsskolen.

– Hvor har de det fra? Spør han.

Siste år med gjengen på ungdomsskolen. Neste skoleår er det videregående som teller. Fra venstre: Torstein Veum (15), Vegard Ebne (15), Inger Anne Kvam (15), Linn Grønsberg (16) og Tora Borlaug (15).

– Er det sånn at du råder skolesterke elever til yrkesfag?

– Jeg presenterer muligheter. Jeg prøver veldig å være objektiv. Jeg opplever at vi rådgivere er opptatte av å være profesjonelle, at vår viktigste jobb

er å reflektere sammen med elevene, sier han.

ÅPNE DØRER Terum sier at han legger vekt på at yrkesfag ikke stenger noen dør, men heller gjør at alle veier holdes åpne.

Olav Terum, rådgiver Aurland barne- og ungdomsskule.

– Det er definitivt mulig å få generell studiekompetanse også for elevene som velger yrkesfag. Og det forteller jeg dem, sier han.

Samtidig er han opptatt av at dette er elevenes eget valg.

– De må ta ansvaret for valget sitt, sier han. – Men når det er sagt, kunne jeg ønske flere elever var flinkere til å reflektere sammen med ungdommen sin rundt utdanningsvalg. Vi har dette oppe på foreldremøter både i 9. og 10. klasse, men en del kunne absolutt blitt flinkere til å snakke med barnet sitt om dette valget.

HYBEL ELLER IKKE Elevene på ungdomsskolen i Aurland må ut av bygda for å gå videregående. De har valgt mellom Sogndal, Lærdal eller Voss. Velger de Voss, må de ha hybel, sier de, Sogndal er også langt, skal de bo hjemme under skolegangen må de da bruke tre timer på buss daglig. Årdal videregående, avdeling Lærdal er den nærmeste med vel 30 minutter buss hver vei.

– Avstanden betyr noe for valget, oppsummerer de fem tiendeklassingene Yrke møter. Men samtidig er de klare på at avstanden ikke betyr alt.

De fem har valgt etter egne ønsker og behov, sier de.

Vi begynner med Linn Grønsberg (16) fra Aurland. Hun har helse- og oppvekstfag på førsteplass på sin søknadsliste, deretter bygg og anlegg og salg og service.

– Jeg har søkt meg til Sogndal og er usikker rundt det med hybel. Jeg tror nok jeg vil ha hybel etter hvert. Men ikke med en gang. Jeg føler det er for tidlig å flytte hjemmefra. Og hybel er dyrt. Stipendet rekker ikke til, sier hun.

Helse- og oppvekstfag har hun valgt fordi det er det hun har mest lyst til å gå. Det samme har Tora Borlaug (15) fra Flåm.

– Jeg begynte tidlig å tenke på at jeg ville gå noe innen helse. Det har jeg vært fast bestemt på lenge. Jeg ønsker å hjelpe andre mennesker, og jeg vurderer å gå VG 2 ambulansefag i Førde, sier Linn.

Tora tror hun vil bli helsefagarbeider.

– Jeg synes det er interessant og vil gjerne få enda mer forståelse for hva det vil si å bli eldre og syk, jeg er glad i variasjon, jeg tror helsefagarbeider er et riktig yrke for meg, sier hun.

Tora har service og samferdsel på andre plass og bygg og anlegg på tredje plass.

– Jeg har også blandede følelser rundt det med hybel. Jeg synes tre timer på buss hver dag er lang reisevei. Men samtidig er hybel dyrt og skaper masse utgifter for foreldrene mine, så jeg er usikker, sier hun.

STUDIESPESIALISERING Inger Anne Kvam (15) fra Aurland, har studiespesialisering på første plass, idrett på andre og helse- og oppvekstfag på tredje.

– Jeg har valgt slik fordi jeg vil gå videre på høyskole, målet er å bli lærer, sier hun.

I Aurland har alle elevene utplassering i to uker i forbindelse med utdanningsvalg.

– *Hvor var du?*

– Jeg var på restaurant og matfag første året, og valgte kafeen her nede. Andre året valgte jeg idrett og var her på skolen. Det var nyttig å se andre yrker, men jeg tenker fortsatt at jeg vil bli lærer, sier hun.

Torstein Veum (15), også fra Aurland, har valgt elektro på topp. Han ønsker seg en arbeidsplass som gjør at han kan bli i Aurland.

– Min onkel og tante har elektro-firma, og jeg håper på jobb der. Jeg vil helst bli her, sier han. På annenplass har han TIP, og tenker da på muligheten til å bli industrimekaniker. Denne utdanningen vil også gi ham mulighet til å bli i distriktet ettersom det er store industribedrifter i Årdal og vannkraftutbygger som har noen arbeidsplasser for industrimekaniker i Aurland.

– *Er det viktig for dere å ta utdanning som gjør at dere kan søke arbeid lokalt?*

– Ja, svarer Torstein, flere av jentene derimot er litt usikre.

– Jeg tenker å søke lære plass i Lærdal først, og så kanskje flytte til en litt større by som Bergen. Men så kanskje komme tilbake, sier Linn.

Også Inger Anne tror hun må ut noen år for å få utdanningen sin på plass.

– Jeg tenker nok å bo utenfor noen år først, men så kanskje komme tilbake når det blir ledige lærerstillinger her, sier hun.

BYGGE TING Vegard Ebne (15) har bygg og anleggsfag på toppen av sin søkerliste.

– Jeg er veldig glad i praktisk arbeid og ikke så glad i teori. Jeg har alltid vært glad i å bygge ting, som utebod for eksempel. Jeg har ikke helt bestemt meg og har TIP på andre plass, det kan hende jeg også ønsker å bli industrimekaniker og heller trive med tømring på fritiden. Men begge utdanningene gjør at jeg kan bli i Aurland, og det er det jeg ønsker å bli, sier han.

I Møre og Romsdal:

Vil til sjøs

ÅLESUND Noen av ungdommene vet klart hva de vil, andre er mer usikre. Interessene spenner fra helsefag til maritime fag.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Andreas Arhaug (16) er helt sikker på hva han vil.

– Jeg vil ta maritime fag fordi jeg vil ut på sjøen. Det interesserer meg, sier han.

Han har satt teknikk og industriell produksjon (TIP) på de to første plassene på søkerlista.

16-åringen har både søkt Borgen og Ålesund. Hensikten er å ta maritime fag andre året på videregående.

– Jeg vil ut, og jeg er ikke redd for nedgangstider, sier han.

På tredje plass har han elektrofag med studiespesialisering.

Andreas Arhaug synes det høres greit å jobbe en periode borte og så ha en lengre friperiode hjemme. Dette er et liv som passer ham, tenker han. Han reiser gjerne langt, om nødvendig.

INTERNASJONAL Også Anita Pour Asgharian (15) er opptatt av internasjonalisering. Derfor har hun søkt studiespesialisering PreIB på Spjelkavik videregående skole.

– Kommer jeg inn der, får jeg muligheten til å finne ut om dette er noe for meg. Da kan jeg gå over til International Baccalaureate det andre og tredje året, sier hun.

På IB foregår undervisningen hovedsakelig på engelsk og utdanningen er internasjonalt anerkjent og bruker i stor grad engelske lærebøker.

– Jeg vil gjerne studere i utlandet etterpå. Vet ikke helt hvor, men tenker på Mauritius, Singapore. Jeg tenker på å studere medisin, sier hun.

På andre plass har hun helse- og oppvekstfag ettersom hun vurderer å søke medisin senere. På tredje plass har hun kunst, arkitektur og design.

MAT Mens Anita satser på medisin, satser Ortens Mutatwa på restaurant og matfag.

– Jeg har alltid ønsket meg å bli kokk, sier 16-åringen.

– Gjerne i utlandet, for eksempel i Frankrike, legger hun til.

Ortens vet ikke helt hvor hun har matinteressen fra, men liker simpelthen bare å lage mat.

Hun håper hun kommer inn på det første ønsket sitt.

På andre plass har ortens helse og oppvekstfag.

– Der vil jeg også ha bruk for interessen for mat, sier hun.

På tredje plass har hun satt design og håndverk.

HØYERE UTDANNING Elias Garseth Jacobsen (15) har ført opp et nytt tilbud i Sykkylven på topp på sin liste.

– Jeg har søkt elektrofag med automasjon. Det er et helt nytt tilbud som jeg har veldig lyst til å ta, sier han.

Tilbudet gir studiekompetanse og Elias tenker det er noe for han fordi han ser for seg en høyere utdanning innen tekniske fag.

Hvis han kommer inn, må ha ta ferge hver dag for å komme til skolen.

Elias Garseth Jacobsen, Anita Pour Asgharian, Ortens Mutatwa, Simon Brusdal Nakken og Andreas Arhaug sammen med rådgiver Mette Giørtz Michaelsen.

– Men det er det verdt, sier han.

På andre plass har han satt opp elektrofag og på tredje plass har han kunst, arkitektur og design.

– Jeg har også kreative evner som jeg ønsker å utvikle, sier han.

LÆRLING I FIRE ÅR Simon Brusdal Nakken, har søkt fireårig service og sa, ferdsel på Ålesund videregående

skole. Han var svært usikker og hadde flere samtaler med rådgiver siste uka før han søkte.

– Jeg valgte det fordi jeg da får være lærling i alle fire årene og fordi jeg kan kombinere skole med det å være ute i praktisk arbeid. De to første årene skal jeg være ute i to dager i uka i bedrift. De to siste årene vil jeg være ute i bedrift i tre dager i uka, sier Simon.

Gjennom denne utdanningen vil han både få fagbrev og studiespesialisering.

– Jeg har tenkt på høyere utdanning på sikt, men synes det er fint at jeg også får et fagbrev, sier han.

På andre plass har han m, medier og kommunikasjon og på tredje plass elektrofag.

I Nordland:

Søkte etter interesser, men usikre på mye

BODØ Tiendeklassingene trives med hverandre. Men nå er det alvor. Valget om videregående har de tatt helt på egen hånd og uten å se på hva venner har valgt.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er like utenfor Bodø sentrum, på Alstad ungdomsskole. Med direkte utsikt til fjorden fra skolen, og marssola som når igjennom alle vinduer, er det godt og varmt i møterommet i Nordland. Elevene blir gjerne med ut i snøen for å ta bilder uten ytterjakker.

De fem legger har det moro sammen og latteren sitter løst. Men i samtalen poengteres det ofte at det ikke nytter å tenke på hva venner søker når valget endelig skal tas om videregående opplæring.

– Vi må søke etter egne interesser, sier Maria.

Sigurd Seberg (16) er helt enig.

– Dette er mitt valg og det gjelder min framtid.

– *Når begynte dere å oppleve at dette var alvor?*

– Det var i hvert fall i dette skoleåret. Vi har jo hatt om videregående i hele ungdomsskolen, men i år ble det alvor, sier de fem.

De har valgt ganske forskjellig.

PROGRAMMERING Sigurd vil bli automatiker.

– Jeg vil programmere maskiner. Derfor søkte jeg elektrofag. Jeg synes også det virker interessant og morsomt. Så da ble det sånn, sier han.

Han har studiespesialisering med kunst og design og arkitektur på andre plass og studiespesialisering på tredje plass.

Trym Evjen (15) har idrettsfag på topp. Det er fordi han er glad i å spille fotball, og bruker mye tid på det, og fordi han ønsker seg en mer aktiv hverdag på videregående enn bare vanlig skole.

Trym har bare søkt studiespesialiserende programmer.

Han har vanlig studiespesialisering på plass to og medier og kommunikasjon på plass tre.

– Hva vil du bli?

– Det vet jeg ikke, men jeg tror jeg vil ta høyere studier, derfor studiespesialisering.

Theodor Larsen Røshagen, Trym Evjen, Sigurd Seberg, Maria Jørgensen og Aminda Larem Svare. Straks ferdig med ungdomsskolen. Klare for videregående.

USIKKER Aminda Larem Svare (15) har også to studiespesialiserende programmer på topp.

– Jeg har søkt vanlig studiespesialisering først, og deretter idrettsfag, Begge er på Bodin.

– *Hvorfor søkte du på denne måten?*

– Jeg søkte studiespesialisering fordi jeg ikke visste hva annet jeg burde ta. Det var vanskelig å velge mellom idrett og studiespesialisering, men jeg endte med studie på første fordi jeg tenkte det var et beste ettersom jeg er usikker, sier hun.

På tredje plass har hun helse- og oppvekstfag på Bodin.

– *Men hva tror du at du vil bli?*

– Det er jeg veldig usikker på. Det kan jeg ikke svare på ennå, sier 15-åringen.

STUDERE VIDERE Maria Jørgensen (15) vet heller ikke hva hun vil bli. Men hun vet at hun vil ta høyere utdanning. Derfor har hun bare søkt studiespesialisering.

– Jeg har vanlig studiespesialisering som mitt første valg, studiespesialisering med forskerlinje som mitt andre valg og idrettsfag som mitt tredje.

– *Hvorfor ikke yrkesfag?*

– Jeg er ikke helt sikker på hva jeg vil bli, men jeg vil gå videre på enten realfag eller samfunnsfag. Med de valgene jeg har tatt nå føler jeg at jeg holder alle muligheter åpne. Dette er riktig for meg, sier hun.

Maria tror hun vil ta høyere utdanning enten i Oslo eller Trondheim.

Theodor Larsen Røshagen er mer bestemt på hva han vil bli. Han har satt service og samferdsel på topp.

Det er fordi han ønsker seg en fagutdanning og har lyst til å begynne å jobbe snart, gjerne i et servicefag. På andre plass har han elektro, på tredje plass har han kunst, arkitektur og design.

– Det er fordi jeg liker å tegne, sier han.

I Troms:

Satser på helse og byggebransjen

TROMSØ Yrkesfag blir stadig mer populært i Troms. Og på byskolen Langnes er byggfag mest populært.

TEKST OG BILDER

WENCHE SCHJØNBERG

Kim vil bli tømrer og er én av ti som har søkt seg til byggfag. Mens både Jeti og Sofie vurderer å bli psykologer og derfor søker studiespesialisering for å kunne hjelpe mennesker, og Kristine vil begynne på helse og oppvekst for å jobbe innenfor helse.

Vi er i Tromsø, ikke langt fra flyplassen, på Langnes skole. Her møter vi fire jenter og en gutt. De har alle tatt sine valg om videregående utdanning. Valget oppleves som stort og viktig, og de er glade de har fått en del informasjon gjennom utdanningsvalg og arrangementer på skolen.

Jeti Mansarray (15) sier at hun tror hun vil bli psykolog. Derfor har hun søkt studiespesialisering.

– Jeg har søkt det fordi jeg tenker at jeg vil ta høyere utdanning. Dessuten er jeg glad i skolen, og liker realfag og vil gjerne fortsette med det, sier hun.

– Men hvorfor psykolog?

– Jo, fordi jeg vil hjelpe mennesker som har problemer som både påvirker dem selv og de rundt dem.

– Har du noen i familien din som arbeider som psykologer?

– Nei, men faren min arbeider i barnevernet. Jeg er nok blitt litt inspirert av ham som arbeider med barn som har problemer, sier hun.

IKKE SKOLELEI Jeti er ikke lei skolen og sier hun ikke er engstelig for flere år med tradisjonell skolegang.

– Jeg liker skolen og synes vi får spennende informasjon i de fleste fag.

– Hva har du på andre og tredje plass på søknadslisten?

– På andre plass har jeg valgt musikk, dans og drama. Det er jo også et studieforberedende valg, og jeg liker teater og kan tenke meg det. På tredje plass har jeg fitness på Tromsdalen. Men det er altså helst vanlig studieforberedende på Tromsdalen jeg håper på å komme inn på.

TØMRER Kim P. Saueng (16) vil bli tømrer. Det har han ville bli helt siden han var seks-sju år gammel.

– Jeg bestemte meg da jeg ar med bestefar og bygde ut hytta. Jeg liker å snekre. Jeg har aldri vært i tvil siden, sier han.

Derfor han søkt seg til bygg- og anleggsteknikk på Kvaløya videregående skole.

– Er det viktig for deg å komme inn der?

– Ja, det er absolutt viktig. Jeg liker faget, og jeg vil gjerne fortsette å hjelpe bestefaren min.

– Men du ser for deg dette som et yrke også?

– Ja, jeg både tror og håper at jeg får jobb. Det er stor utbygging i Tromsø

og området er i vekst. Jeg tenker at det bedrer jobbmulighetene mine, sier han.

På andre plass har han elektrofag og på tredje plass restaurant og matfag.

– Jeg liker å holde på med strøm og kabler. Og jeg kunne godt tenke meg å lære å bygge egen pc. Liker også å lage mat, men ønsker å komme inn på bygg, understreker han.

HELSE Kristine Manin (15) ser for seg en jobbframtid i et helsefag. Derfor satte hun helse- og oppvekstfag på topp på sin søknadsliste.

– Jeg har alltid syntes at det virker spennende, og jeg vil jobbe med mennesker i fremtiden. Planen er å ta påbygg etter at jeg er ferdig med skolen, sier Kristine som er usikker på om hun vil ta fagbrev eller ikke.

Rådgiver Åse Mari Teigen er fornøyd med at stadig flere velger yrkesfag.

Kim, Jeti, Kristine og Sofie rundt bordet på Langnes skole i Tromsø. De har alle fire nå valgt hva de vil ta på videregående skole.

– *Men hvorfor påbygg?*

– Jo, fordi da kan jeg ta høyere utdanning, sier hun.

– Jeg vil bli sykepleier.

Kristine har vært mest opptatt av første valget sitt.

– På andre plass satte jeg design og håndverk, men jeg var veldig usikker å det. Grunnen til at jeg til slutt valgte det, er at jeg ønsker å kunne være kreativ, og synes det høres spennende ut.

På tredje plass valgte hun studiespesialisering på Kongsbakken videregående.

VOLLEYBALL Sofie Åberg (15) er volleyballspiller og satser på idretten.

– Derfor tenkte jeg at det ville være smart for meg å velge studiespesialisering med idrett. Men så kom jeg med på landslaget uansett, og da bestemte jeg meg for å ta vanlig studiespesialisering i stedet, sier hun.

– *Hvorfor studiespesialisering?*

– Fordi jeg liker å jobbe med fagene. Jeg er ikke lei av det. Jeg liker realfag. Har ikke bestemt meg helt for hva jeg vil bli, men tenker på for eksempel advokat eller psykolog. Jeg vil hjelpe folk, men lønna er også viktig for meg, sier hun.

På andre plass har hun idrettsfag. På tredje plass helse- og oppvekstfag i Breivika, nettopp fordi hun tenker at det å jobbe med et helsefag kan være riktig for henne.

YRKESFAG Utdannings- og sosialpedagog Åse Mari Teigen er også rådgiver på Langnes, og har hatt alle elever inne til samtale. I tillegg har hun ansvaret for de som søker opptak allerede 1. februar, og som har fagvansker og kommer inn på særskilte vilkår.

– Av «mine» 15 søkte 14 yrkesfag,

mens bare en søkte studiespesialisering. Også for resten av skolen er trenden at yrkesfag blir mer og mer populært, sier hun.

Dette bekrefter karriereveileder Kjell Conradsen:

– Fra mitt ståsted er det gledelig å se at vi i år har den høyeste andel søkere til yrkesfag noensinne da 36 prosent av elevene har valgt dette. Elevene på skolen fordeler seg på alle 13 utdanningsprogram.

Studiespesialisering er det klart mest populære utdanningsprogrammet med 53 søkere. Andelen til studiespesialisering er likevel den laveste vi har registrert, 39 prosent. Bygg- og anleggsteknikk er for første gang mest søkte yrkesfag. Nær 10 prosent av elevene våre søker dette (13 søkere). Kongsbakken er den skolen flest elever har som førsteønske, sier han.

Sara, Maren, Andrea og Remi er klare for videregående nå når de straks er ferdige på Kirkenes ungdomsskole.

I Finnmark:

Elevene søker det de blir tilbudt

KIRKENES For å gå service og samferdsel må elevene fra Kirkenes reise nesten 50 mil hver vei. Nesten ingen søker seg til dette programmet fra Øst-Finnmark.

TEKST OG BILDE WENCHE SCHJØNBERG

Vi er lengst øst i Norge, på Kirkenes skole. Her er Renée Eivik karriererådgiver. Hun har vel 70 elever som hun skal lose igjennom valg til videregående på tiende trinn.

I et fylke større enn Danmark og i kommunen Sør-Varanger, på størrelse med Østfold, betyr avstander noe.

Kirkenes videregående har de fleste programmene, sier Renée, men ønsker elevene seg til naturbruk må de til Tana (27 mil unna).

ALTA For å gå musikk, dans og drama, idrett eller medier og kommunikasjon, må tiendeklassingene søke seg til Alta.

– Vi mangler også service og samferdsel, men det er det ikke så mange som søker herfra, kanskje nettopp fordi vi ikke har det, sier hun.

For å gå service og samferdsel må elevene til Hammerfest eller Alta. Mellom Kirkenes og Alta er det 426 kilometer. Mellom Kirkenes og Hammerfest er det 481 kilometer.

– Er det forsvarlig å sende elevene til en skole nesten 50 mil unna når de bare er 15–16 år?

– Det var det da. Det må jo elevene og foreldrene kjenne på.

– Men anbefaler du det?

– Jeg anbefaler sjelden noe som helst, min jobb er å få elevene til å tenke selv. Men jeg spør dem jo om de har tenkt igjennom om de greier å komme seg opp om morgenen, om de får i seg mat selv. Og så kan jeg for eksempel spørre om: Hvis du har 100 kroner, prioriterer du da å kjøpe dopapir og sjampo, eller kjøper du deg noe mat?

STOR SKOLE Hun har ganske mange elever hun har ansvaret for.

– Vi har fire parallelle klasser, så vi er en stor skole, sier hun.

Det elevene må gjennom er blant annet jobbskygging, utdanningsvalgtimer, samtaler med rådgiver, øvelser i valgkompetanse, deltakelse på utdanningsmesse og kanskje nye samtaler med rådgiver.

Renée beskriver et langt lerret å bleke som elevene må gjennom før valget om hva de skal velge på videregående skal tas.

Tross at mye er formalisert, ønsker hun seg enda sterkere samarbeid med Kirkenes videregående skole som holder til på Hesseng, noen kilometer utenfor byen på vei til flyplassen.

– Jeg har for eksempel elever jeg ønsker å få til hospitering for, som trenger mer praksis i ungdomsskolen. Dette burde vært satt mer i system, samarbeidet mellom ungdomsskolen og videregående burde vært mer formalisert, sier hun.

Hun beskriver episoder hvor hun selv har satt seg i bilen og kjørt opp til videregående for å finne rett person å snakke med.

– Hvor trykker skoen?

– Det dreier seg vel om penger og budsjetter. Og tid, sier hun.

– Men hva velger elevene?

– 21 av 68 elever har studieforbereidende som første valg. Resten er på

yrkesfag. Jeg er opptatt av å si til dem at det ikke er noen dører som stenges om de velger yrkesfag. Men faktisk får de flere føtter å stå på om de tar yrkesfag og så tar for eksempel påbygg etterpå.

– *Er dette et alvorsfylt valg for ungdommene?*

– Ja, jeg har inntrykk at de ser på det med stort alvor. Vi fokuserer også på at dette er deres første store valg. Jeg pleier å si at trivsel er viktigere enn penger. At de må velge det de vil selv.

EN MIKS AV ALT Ungdommene Yrke møter i Kirkenes er opptatt av å ha valgmuligheter. Flere mener de får det av nettopp studieforberedende.

– Jeg vet ikke hva jeg skal bli. Jeg har få tanker om det. Jeg vet bare at jeg vil studere, derfor har jeg valgt studiespesialisering på første plass, fordi jeg tenker at jeg vil ta høyere utdanning, sier Maren Sannes (15).

Hun har satt helse- og oppvekstfag på andre plass og design og håndverk på tredje. Men er ganske overbevist om at det er studiespesialisering hun vil inn på, men at helse- og oppvekstfag heller ikke er dumt.

– I jula var jeg veldig usikker, men så bestemte jeg meg, Jeg synes jo samfunnsfag er veldig interessant. Jeg er opptatt av politikk og sånne ting. Jeg tenker at jeg kanskje vil bli advokat eller noe i den retning. Da tenker jeg at jeg har gjort et riktig valg, sier hun.

– *Hva sier foreldrene dine om valget?*

– De sier de støtter meg, de har jo hatt en finger med i spillet og kommet med sine tanker, men det er jo jeg som har bestemt. Jeg vurderte også å flytte til Alta og ta idrett eller musikk, dans og drama, men jeg følte ikke det var helt meg, å flytte så langt fra familien.

KRIPOS Sara Stunes (15) tror hun vet hva hun vil bli.

– Jeg satser på å bli politietterforsker, få en jobb i Kripos eller noe lignende, Det har jeg hatt lyst til siden

jeg var helt liten. Derfor har jeg satt studiespesialisering på første, sier hun.

– *Hvordan er veien fram til dette målet?*

– Jeg tenker å ta ett år i førstegangstjenesten og så søke meg til politihøyskolen. Jeg synes det virker veldig interessant.

– *Hva har påvirket deg til å ta dette valget, tror du?*

– Nei, jeg har vel påvirket meg selv? Min familie har også gått studiespesialisering. Det er vel en faktor i bildet. Men jeg følger ikke det har så mye å si hva andre vil, jeg følger det jeg selv vil, sier hun.

På andre plass har Sara helse- og oppvekstfag og på tredje elektro.

– Jeg skal i hvert fall ikke gå elektro, for å si det sann, ler hun.

– Men helse tror jeg at jeg kunne lært mye av.

FOTBALL Andrea Brekken (15) er den eneste som ønsker å flytte på grunn av skolevalg.

– Jeg har søkt meg til Norges Toppidrettsgymnas i Tromsø. Det er fordi jeg satser på fotball, jeg ønsker å utvikle ferdighetene mine, sier hun.

– Kommer du inn, tror du?

– Jeg har gode nok karakterer, men må gjennom en opptaksprøve. Jeg vet det kommer trenere hit for å se på meg, sier hun.

– *Blir det skremmende å flytte?*

– Nei, jeg tror jeg trenger forandring i hverdagen. Jeg tror det vil gjøre meg glad, å ta en utdanning samtidig som jeg får gjøre det jeg liker godt, spille fotball. For min egen del er det viktig å utvikle meg som fotballspiller samtidig som jeg får tatt en utdanning, sier hun.

– *Du er ikke redd for å bli ensom vel 100 mil unna Kirkenes?*

– jeg har en eldre søster som også flytter til Tromsø fordi hun begynner på universitetet der. Tor det kommer til å gå bra. Skolen er også bra tilrettelagt med trening før og etter skolen, sier hun.

På andre valg har Andrea helse- og oppvekstfag og på tredje plass elektro.

– Men elektro var bare for ha noe.

– *Hva om du ikke kommer inn i Tromsø?*

– Nei, da blir jeg jo skuffet. Men jeg har jo alle vennene mine her, så det går jo. Jeg har også lyst til å bli kjent med nye mennesker, sier hun.

SNEKKER OG PILOT Eneste gutten i kvartetten, Remi Aune (15) har søkt helt annerledes enn jentene.

– Jeg har byggfag på førsteplass, studiespesialisering på andre og elektro på tredje.

– *Hvorfor?*

Det er mange i min familie som er tømrere så det var et helt naturlig valg. Jeg liker å bruke kroppen. Jeg vil bli snekker, jeg trenger p ga noe å gjøre, har også flere onkler som er snekkere, m sier han.

Allerede nå jobber han i bransjen fordi han jobber på en byggevareforretning flere dager i uka.

– Planen er å fullføre og å ta fagbrev. Og så kan det hende at jeg tar Pilot Flight Academy på Notodden i Telemark. Jeg har også lyst til å bli pilot og tenker det kan være fint å kombinere med å være snekker, å være snekker er en god grunnflate å stå på for å jobbe deg oppover, sier han.

– *Drøm både om å bli snekker og pilot. Hvilken er sterkest?*

– Nei, drømmen min er jo å bli snekker, men jeg blir også veldig fascinert av å få, synes det er veldig spennende å se inn i cockpit og tenke meg det som er n jobb.

– *Støtter foreldrene dine valget?*

– Ja, selvfølgelig. Men det var vel søsteren min som overbeviste meg om at jeg skulle velge byggfag nå og ikke studiespesialisering. Hun sa velger du studiespesialisering blir et tre år til med ungdomsskole. Tar du byggfag får du et yrke og så kan du ta påbygg senere, sier han.

I Trøndelag:

Elevene har lært mye om yrkesfag

TRONDHEIM Yrkesfag er langt fra glemt i undervisningen om utdanningsvalg, ifølge Hedda, Nikolai, Ask og Marianne i Trondheim.

TEKST OG BILDER **ANDERS JOKSTAD**

De fire beskriver til Yrke at de har lært mye om yrkesfag i forbindelse med forberedelsene til hva de skal velge på videregående. Tiendeklassingene sier de forstår det godt, ettersom de er kjent med behovet for framtidige fagfolk. Men de fire sier at de har latt egne interesser veie tyngst når de nå har bestemt seg for hva de har søkt seg til på videregående skole.

Vi er på Selsbakk skole i Trondheim, på Byåsen, en av Norges største bydeler i areal. Skolen ligger like ved siden av Byåsen videregående. De fire vi møter sier de har lært mye om videregående skole på ungdomsskolen, og da særlig om yrkesfag.

– Påvirket det dere veldig?

Egentlig ikke, men det var fint å få informasjon, sier ungdommene.

Vi møter tiendeklassingene i et grupperom. To beskriver de er litt lei av vanlig skole nå, to vil gjerne fortsette med allmennfag en stund til, før de endelig bestemmer seg.

– Jeg har valgt bygg og anlegg fordi jeg er lei av skole. Jeg vil komme ut på arbeidsplass så fort som mulig, slik at jeg kan tjene penger, sier Nikolai Vedersø Larsen (15).

Ask Naper Kjelsaas (15) vil gjerne fortsette med mer ordinær skole før han tar det endelige valget.

– Jeg har valgt studiespesialisering for å få generell studiekompetanse. Da kan jeg også velge valgfag selv, sier

han og viser til at det gir ham mange muligheter.

Hedda Larsen Gjershaug (15) er i likhet med Nikolai litt lei av stor vekt på teoretiske fag i skolen.

– Jeg har søkt helse- og oppvekstfag fordi det virker spennende og fordi jeg er litt lei av skole, sier hun.

VET IKKE Marianne Iversen (16) har som Ask søkt seg til studiespesialisering.

– Valget er blant annet tatt fordi jeg ikke vet hva jeg bli ennå, sier hun.

Nikolai tror han vil bli snekker, og da var det helt naturlig for ham å velge bygg og anleggsfag. Dette er også grunnen til at han ikke har valgt studiespesialisering, sier han på spørsmål

om hvorfor han i stedet ikke vurderte studiespesialisering.

Ask sier han valgte bort yrkesfag fordi han vil studere senere. Og da trenger han studieforbereidende.

– Men hva skal du bli?

– Det er veldig mye som er interessant. Alt fra psykologi til engelsk. Jeg tror absolutt at jeg vil studere. Men vet foreløpig ikke helt hva.

Hedda ser for seg en framtid som ambulansetjenestearbeider selv om hun ikke helt har bestemt seg ennå.

Og grunnen til at hun valgt bort studiespesialisering er ganske enkel.

– Fordi jeg er litt skolelei og ikke vil gå tren å til på vanlig skole.

Marianne tror per dags dato at hun vil bli lærer, men har ikke bestemt seg ennå.

– Jeg har også litt lyst til å bli psykolog. Det endrer seg ganske raskt hva jeg vil bli. Derfor vurderte jeg heller ikke yrkesfag. Fordi jeg vet rett og slett ikke hva jeg vil bli ennå.

– Men når bestemte de fire seg? Når tok de valget om videregående skole?

– Jeg har visst hva jeg ville gå på i videregående skole lenge, sier Ask.

– På åttende trinn, svarer Nikolai.

– Jeg visste hvilket program jeg ville søke meg til, men ikke hvilken skole, det bestemte jeg meg for først en uke før jeg måtte søke, sier Marianne.

– Det husker jeg ikke, svarer Hedda.

SNAKKET HJEMME Alle fire har diskutert valgene sine hjemme.

– På starten av dette skoleåret sto det veldig mellom studiespesialisering og helsefag for meg. Men mamma mente at helse ikke var helt smart for meg, da. Så da ble det studiespesialisering på meg, sier Ask.

– Jeg har blitt veldig påvirket av faren min fordi han er så mye på arbeidsplassen sin. Han er stillasarbeider og jeg har vært med han og jobbet flere ganger. Det har påvirket meg på den måten at jeg likte det, sier Nikolai.

Hedda har en mor som arbeider

på helse- og oppvekstfag på Strinda videregående.

– Så hun har snakket mye om det, men hun sier det er mitt valg og støtter meg mye på det, sier Hedda.

Marianne forklarer det slik:

– Det er med valg av skole er mitt ønske. Foreldrene mine har sagt jeg burde velge det jeg selv vil

Hva med venner? Betyr de noe for dette valget?

– For meg har ikke venner betydd så mye. Jeg har visst hva jeg har villet, og er ikke avhengig av hva de andre vil for at jeg skal bestemme meg liksom, sier Ask.

Nikolai sier han er enig i det Ask sier:

– Valget kan ikke baseres på hva andre vil.

Hedda mener venner har noe å si, men at hun ikke har mange venner som har valgt helse.

– Jeg kjenner bare to til, men det gjør jo at jeg får større vennekrets, sier hun.

NYE VENNER Marianne sier hun har lyst til å møte nye folk.

– Jeg vil fortsatt holde kontakten med de jeg kjenner nå, men også større vennekrets, sier hun.

De mener litt forskjellig om hvor viktig det er å komme inn på førstevalget.

– Jeg vil helst inn på Katta for da kan jeg velge egne programfag, men det er ikke verdens undergang om jeg ikke kommer inn på førstevalget, sier Ask.

– Jeg synes det er viktig, sier Hedda og begrunner:

– Jeg har jo søkt på det jeg har mest lyst til. Så det er skuffelse om jeg ikke kommer inn. Ettersom jeg er litt skolelei, så er jeg redd tre år til med vanlig skole ikke er så motiverende, selv om jeg sikkert klarer det, sier hun.

For Marianne er det ikke veldig viktig om hun kommer inn på førstevalget Thora Storm.

– Men jeg vil helst det, for på Thora der blir det nye folk. Men det går fint å gå på Byåsen også, for der kjenner jeg jo folk, sier hun.

ENQUETE

Ask Naper Kjellsås (15)

Studiespesialisering på Katedralskolen og Heimdal vgd
Medier og kommunikasjon på Heimdal og på Byåsen
Musikk, dans og drama på Katedralskolen og Heimdal

Nikolai Vedersø Larsen (15)

Bygg og anlegg på Tiller
TIP på Byåsen
Studiespesialisering på Byåsen

Hedda Larsen Gjershaug (15)

Helse- og oppvekstfag på Byåsen og på Thora Storm
Studiespesialisering på Byåsen og Thora Storm
Service og samferdsel på Thora Storm og Tiller

Marianne Iversen (16)

Studiespesialisering på Thora Storm
Studiespesialisering på Byåsen
Helse- og oppvekstfag på Thora Storm

Foto: © Werner Juvik

To typer folk – minst

Mamma, ikke la unga vokse opp og bli cowboys, sang Waylon Jennings i en for lengst resirkulert FM-radio, men la dem nå endelig gjøre det: bli cowboys. Man må trolig bli yrkescowboys i framtida, for alternativet er så uendelig mørkt: De kan risikere å bli influencere, samfunnsdebattanter, inkassoselskapsansatte, kunstnere, innvandreregnskapsøkonomer og annet slaskeri.

«Alle» unge vil bli youtubere, meldte NRK radio en morgen da barna hadde gått på skolen og det bare er oss oppunder femti år og uten skikkelige ansettelser som går bekymret rundt med en kaffekopp og blir enda mer engstelige av slike meldinger.

Jeg skulle hørt på faren min. Det er den setningen jeg tenker oftest på. Ikke «carpe diem» eller «det er bare i motbakker det går oppover». Jeg tenker oftest at «du skulle hørt på far din».

Det finnes to typer folk, sa far min. Kanskje din også – eller en bestefar, eller kanskje har du sagt det sjøl fordi andre har sagt det – at det finnes to typer folk. Og samme hva slags to typer folk dette var (i noen tilfeller, med utslag av nasjonsbyggende protestantisme, var dette a) de som satt på kontor, og b) de som hadde skikkelig arbeid), – er det en interessant kategorisering fordi heller ikke den kategorien finnes lenger. Grensene er utvisket. Det finnes mange typer folk, og det er språket som har visket ut hva folk gjør. Ar-

beidet er ikke tydelig for alle lenger, og visse deler skal helst løses av utlendinger mens vi er på middelklassekontoret, slik arbeid skal helst ikke være synlig i samfunnet. Sarte sjeler får vondt av å se dem som ikke har nådd opp. Vaskehjelp har vært kalt rengjøringskonsulent i offentliges annonser i mange år. Først i satiren, som ofte overskuer trender i tiden og hva som skal komme lenge før det kommer. Så i virkeligheten.

Mekanikeren blir fortsatt skitten på hendene, av den typen vi forfattere liker å skildre som den mørke som aldri forsvinner fra linjene i fingertuppene, uansett hvor mye du skrubber, men yrket er også blitt så spesialisert at de ser ut som bioingeniører over en avansert Mercedes-motor.

Om det var mulig, ville jeg hørt på far min om det var en sjanse til, om dette med yrkesretta utdanning. Faren min er 75 år og har seilt siden før Jimi Hendrix. Det gjør han fortsatt, nekter å gi seg.

Og dette skal dere høre fra en som ble sendt på hodet ut av skoleverket etter kun ett år på gymnaset i 1986? Karakterene var så dårlige, motivasjonen var helt fraværende, hodet var et annet sted – og dette var mange år før Reform 94 ville dratt meg gjennom. Lenge før det ble vanlig å fokusere på yrkesfag som et alternativ til det vanlige gymnaset. Det var ikke et alternativ. Maskin og mek., for eksempel, var stedet du endte om alt annet håp var ute, ikke et sted du skiftet til om det ikke funka for deg i vanlig gymnas. Så jeg droppa ut, tok et år på folkehøyskole og endte opp i et såkalt fritt yrke og kunstnerisk virke, som i praksis alltid betyr at du trenger en vanlig jobb i tillegg for å overleve. Men hvor hadde de vanlige jobbene blitt av ut over 2000-tallet? Jo, de har utdanningskrav, de også. Så ender da man opp som en Peer Gynt her i livet, med den innbilte gyntske storhet i seg og ingenting å vise for seg når Knappestøperen kaller.

Jeg heier på utdanning, det er bra for alle parter, men steiler når jeg ser på annonser for «vanlige» jobber, de man før kunne begynne på rett etter yrkesfag. Der man begynte i praksis, i læra, jobba seg opp. Annonsene for slike jobber i dag ser ut til å være kjørt gjennom den samme språklige svadaverna som alle andre, for det trenger vel ikke være slik at alle skal være like fremoverlente, nysgjerrige, utadrettede?

Jonas Bals er murer. Han skrev en kronikk på nrk.no nylig. Murere skriver ikke kronikk. Det var også noe av poenget hans. Vanlige arbeidstakere med vanlige utdannelser kommer sjelden gjennom i nasjonale medier og debatter, de er heller ikke utstyrt med den selvsikkerheten som trengs for å bryte gjennom. Du hadde ikke hørt om Jonas Bals om han kun var murer og et vanlig LO-medlem, men Jonas Bals tok en master i historie, ble rådgiver for Jonas Gahr Støre, vara til Stortinget og skriver bøker om hvem som skal bygge landet. Jonas Bals tok en master, og derfor er han et navn du kan google, lese, være enig eller uenig med, høre på Dagsnytt 18, og du forstår at han har funnet en nisje som et bindeledd mellom godkjent/ikke godkjent, høy/lav, skravleklasse og skruklasse i samfunnet. Det er ingen andre enn vi som har tatt et steg opp, som skryter av ingen utdanning eller «kun» yrkesutdanning.

Fra en mølje av økonomisk middelklassetilhørighet, uutdanning og øvre middelklassetanker, er det kommet et nytt «to typer folk». Det finnes nemlig to typer folk til, minst. 1) De som realiserer seg selv på jobb. 2) De som realiserer seg selv hjemme.

Rett og slett forskjellen på svært interessante jobber og må-ha-en-jobb-jobber.

Jeg tror mange drømmer om en kombo av disse, og jeg har unger som snart skal begynne å velge seg en vei i denne verden. Kombinasjonen heter «en jobb, men noe morsomt». Hørt det før?

YouTube har lært folk at det går an å leke seg gjennom livet og bli rik på det. Ikke bare YouTube, vi voksne også, i alle fall vi som driver i såkalt frie yrker. Mang en gang tenker vi som Kris Kristofferson («freedom's just another word for nothing left to loose»,) men det gjelder oss som bare har en løs tilknytning gjennom tilfeldige jobber, og som later som vi ikke har det siden det er en mer interessant musikkarriere å fortelle om, bøker, et nytt skuespill, en blogg. Musikerne holder mange omsorgsinstitusjoner i gang.

På 1990-tallet skulle alle bli «noe med media». Også denne bransjen er personalmessig sett i solnedgang. Kontraktører (frilansere) tar over, det outsources, og det lages et arbeidsliv som kalles fleksibelt. Det vil som oftest si at alle har alle slags muligheter til alt mulig, men ingen har det trygt. Du kan jo se hvordan det gikk med dem som valgte noe med media: I dag jobber de med snikreklame (content marketing) eller i PR-byrå alle sammen og skriver gubbeartikler om farene ved et stadig mer globalisert arbeidsliv, gjerne på oppdrag fra noen som betaler honorar, ikke lønn.

Vi er kanskje på vei til en tredje variant av frasen «... to typer folk» – og det er etterlengtet.

1) De som kan noe. 2) De som ikke kan det.

Dessuten er et fagbrev kjekt å ha når du til slutt blir invitert til Farmen Kjendis etter å ha tatt et byggfag, lest filosofi og skrevet kronikker om Kierkegaards etikk, hans enten/eller og betydningen av utdanning.

Urmakerelevene

tar tiden til hjelp

KONGSBERG Skal du få orden på alle de små delene i et urverk, nytter det ikke å ha det travelt. Elevene på landslinja på Kongsberg er de eneste i landet som utdanner seg i faget, og de er fullt konsentrerte om oppgavene.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Marcus Haugen (17) fra Skarnes har blikk for urverk og full konsentrasjon om oppgaven.

4

- 1 Et staselig gulvur til bruk i undervisningen.
- 2 Hanna Johnsen (24) fra Trondheim er i gang med å sette i stand et fransk taffelur, og alt hun gjør, må loggføres. Bak ser vi Marcus Haugen og faglærer Bjørn Nordahl.
- 3 Det finnes mange ur som trenger renovering og ettersyn, og det er behov for fagfolk.
- 4 Lupe er et av de viktigste hjelpemidlene til Hanne Johnsen og de andre urmakerelevene.
- 5 Urverkene til mange klokker er ganske like, og de er enklest å jobbe med veggur, som har litt størrelse, slik Marcus Haugen gjør her.

5

Hanna Johnsen (24) kniper sammen det ene øyet rundt lupen og ser nøye på foringen hun er i ferd med å lage til et fransk taffelur. Den ferdigutdannede sykepleieren har skiftet yrkesvei, og er nå på leting etter lærlingplass i urmakerfaget. Hun skal få lov å fullføre nøyaktighetsjobben hun holder på med, før hun forteller hvorfor hun velger nytt yrke på ur- og instrumentmakerlinjen på Kongsberg videregående skole

KLOKKA DI VISER PERSONLIGHETEN

Det er gode tider for nyutdannede urmakere, og etterspørselen er stor både i Norge og utlandet. Dette overrasker mange, for de fleste sjekker tiden på helt andre steder enn en klokke på armen. Et raskt blick på mobilen eller pc-en, holder for de fleste. Og pendelen har svingt fra elektroniske og motebaserte til mekaniske ur.

– Du trenger ikke klokke i dag som en tidsanviser. Uret du har på armen, handler mer om personlighet og følelse, sier Bjørn Nordahl. Han er faglærer og kontaktlærer for de åtte elevene som nå går på ur- og instrumentmakerlinjen ved Kongsberg videregående skole. Fem av elevene skal ut i bedrift som lærlinger, mens tre har valgt en annen retning og går over til fellesfagene.

Selv ble Nordahl urmaker litt ved en tilfeldighet. Etter tre år i Forsvaret så han seg om etter en utdanning der han kunne gjøre noe med hendene, og det var en gullsmed i familien, som var forbilde. Men han kom ikke inn på førstevalget og fikk tilbud om plass på urmakerlinjen. Der trivdes han så godt at han ble, og han har hatt både eget urmakerverksted og forretning på Hokksund. Siden 2012 har Buskerudmannen vært lærer på heltid, og han er også oldermann i urmakerlauget.

MYE PIRKEARBEID I det langstrakte klasserommet sitter elevene ved hver sin arbeidspult der det ligger bitte små deler som skal på plass i klokkene. De må

loggføre alt de gjør, og har forskjellige arbeidsoppgaver de skal løse, til lyden av tikkende klokker. Rundt henger forskjellige veggur, som trenger en overhaling, og ei stor gulvklokke strekker seg mot taket. En urmaker får også mye tradisjon og flott kulturarv mellom hendene.

– Skal du trives som urmaker, må du være konsentrert og fokusert og innstilt på å øve på oppgaver. Du må også kunne løse problemer og ikke se begrensninger, sier Bjørn Nordahl.

Ved ene pulten sitter Marcus Hauge (17) fra Skarnes, med skjerpet blikk under skyggelua. Han har gått fra matfag til urmaker og flyttet fra Sør-Hedmark for å bo på internat på Kongsberg.

– Å reparere armbåndsur er det verste. Det går bedre med lommeur, for de er ikke så små, men prinsippet er det samme, sier unggutten.

EN VIKTIG LANDSLINJE Ur- og instrumentmakerlinjen på Kongsberg er den eneste i sitt slag i Norge. Den er i en særstilling fordi det er et verneverdig fag, og det er viktig å få nok søkere for å opprettholde driften. Alternativet er at norske elever må utdanne seg i utlandet.

Elevene tar vanligvis Vg1 design og håndverk, teknisk industriell produksjon (TIP) eller elektro før de søker seg til Vg2 ur- og instrumentmakerlinjen. På Kongsberg videregående regnes urmaker som mikromekanisk yrke, og er derfor lagt under TIP. Elevene kommer fra hele landet, og søkningen går gjennom fagopplæringen i Buskerud fylke. Finansieringen av landslinjen skjer direkte fra staten.

I løpet av skoleåret er elevene ute i to praksisperioder i bedrift. To uker om høsten og det samme om våren. Etter eksamen venter en læretid på to år, før det er klart for den avsluttende svenneprøven.

– Mulighetene er gode for å få lærlingplass, men det er vanskeligst hos de store urmakerne i sentrale strøk. De

unge havner ofte ute i distriktene eller småbyene, og når de er ferdigutdannet, får de tilbud om jobb med høyere lønn i Oslo eller omegn. De generelle kostnadene i hovedstadsregionen er høye, og det kan være vanskelig å ha en lærling i bedriften som ikke produserer så mye. Spesielt første året, sier faglærer Bjørn Nordahl.

Som ferdigutdannet urmaker kan

du spesialisere deg på alt fra små armbåndsur til tårnur i store bygninger. Med ny teknikk blir behovet for nautisk instrumentmaker mindre og mindre. Optroniker har noen nye lærlinger i faget. De jobber med kikkerter, landmålerutstyr, mikroskoper og lignende.

FRA SYKEPLEIER TIL URMAKER Hanna Johnsen er aller mest glad i veggur, og

- 1 Hanna Johnsen liker veggur, og dette er det første hun har fått inn fra en kunde.
- 2 Håkon Navrud (17) fra Åmotd får gode råd av faglærer Bjørn Nordahl.
- 3 Delene til klokka ligger utover, og så gjelder det å få dem på plass igjen.
- 4 Brunering er en egen prosess for farging av stål, som urmakerelevene må kunne. Glansen blir mye finere enn om du lakkerer.
- 5 De blanke stålskruene varmes opp, og fargen blir mørkere. Det gjelder å treffe den rette nyansen.
- 6 Her har skruene fått den rette fargen som vil passe bra til den gamle klokken.

nå har hun fått inn sitt aller første fra en kunde. Hun kjenner spenningen.

– Jeg trives med å holde på for meg selv og pusle litt, og da hørt det ut som et bra yrke. Jeg er fascinert av mekaniske klokker og hvordan de fungerer, sier 24-åringen fra Trondheim, som har brukt tiden til å finne ut hva hun skal bli. Nå styrer hun mot sin andre fagutdanning på få år.

Hanna gikk musikk, dans og drama på videregående. For henne var det en annen måte å få studiekompetanse på. Veien gikk videre til førstegangstjenesten i Forsvart, der ungjenta var i saniteten i Sjøforsvaret. Da hun kom hjemme igjen, begynte hun på sykepleien i Trondheim, fullførte og var ute i jobb i ett år.

– Det ble for mye press, stress og

ansvar som sykepleier. Jeg hadde også vurdert urmaker tidligere, men det var for tidlig å flytte til Buskerud alene i tenårene, sier Hanne Johnsen og noterer nøyaktig i loggboken. Nå er hun på leting etter lærlingplass, som sine klassekamerater.

Lærling hos syrisk frisør

OSLO Syriske Thaer Abo Issa var helt klar på at han ønsket norsk lærling, da han fikk svennebrevet og kunne starte for seg selv. Vilde Skog (19) fikk læreplatsen, og er svært fornøyd med samarbeidet.

TEKST **MERETE SILLESEN**

BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Arbeidsplatsen hennes er Anker Frisør i Storgata i Oslo, og sjefen hennes er Thaer Abo Issa (40) fra Syria. De to har mye å lære hverandre, og begge er fornøyde med samarbeidet.

Vanligvis er det omvendt, med innvandrere som læringer og nordmenn som sjef. Vilde, som også har vært lærling andre steder og har flere venner som er læringer, er svært glad for sin syriske sjef.

RESPEKT – Læringer er ofte nederst på rangstigen i norske frisørsalonger. Mange frisører behandler læringene annerledes enn de behandler andre kolleger. Læringene er liksom ikke like mye verdt, forteller Vilde.

Hun snakker ofte om dette med andre læringer, og hun kan ikke få fullrost sin egen sjef.

– Thaer behandler meg med respekt og rettferdighet, akkurat som han ville ha gjort med enhver annen ansett. Det betyr svært mye for meg, sier Vilde.

Hun opplever også at hun får jobbe mer selvstendig hos Anker Frisør, enn hun kjenner til at læringer gjør i andre salonger. Hun får nye utfordringer hver dag. Og selv om Thaer stoler på Vilde, er han alltid tilgjengelig om hun trenger veiledning. Det synes lærlingen er betryggende.

– Ulempene med å ha en utenlandsk sjef, må være misforståelser på grunn av språket. Det hender vi har noen helt unødvendige diskusjoner, men det går som regel greit, ler Vilde.

– Jeg må fortsatt øve på norsken min, og Vilde er til stor hjelp, legger Thaer takknemlig til.

FLYKTET FRA SYRIA Thaer tok frisørutdanning i hjemlandet Syria i 1994, og han har internasjonal erfaring fra blant annet Libanon, Kypros og Tyskland. Han kom til Norge i 2014, og startet umiddelbart på norskkurs. Deretter gikk han på et år på kurs hos Opplæringskontoret for frisørfaget i Oslo og Akershus. Siste eksamen tok han på Kuben videregående skole. Siden han allerede hadde svennebrev fra Syria, holdt det med ett års studier, før han var den stolte innehaver av norsk svennebrev. Ganske kjapt overtok han Anker Frisør fra en iransk dame, og han er fornøyd med å ha oppnådd et godt rykte med både faste kunder og drop-in-kunder etter såpass kort tid.

– Vilde er min aller første lærling, og sammen skaper vi en global stemning i salongen, som virker tiltrekkende både på nordmenn, innvandrere og turister, sier Thaer.

– Det hadde vært umulig å oppnå en slik suksess uten å ha norsk lærling. Vi

Thaer Abo Issa mener Vilde Skog er en flott representant for frisørfaget.

er begge opptatte av profesjonalitet, og Vilde er en flott representant både for frisørfaget og for norsk ungdom. Jeg vil gjøre mitt beste for at hun skal lære mest mulig, som hun kan ta med seg videre i frisørkarrieren sin.

STADIG MYE NYTT Vilde gikk på Rud videregående i Bærum. Hun forteller at hun på skolen lærte mest om grunnformene i de forskjellige klippene, og at hun daglig bruker dette når hun tegner eller har kunder i salongen. Men hun har lyst til å lære mye mer, og det får hun sjansen til hos Anker Frisør.

– Thaer har blant annet lært meg å nappe med tråd. Det kunne ikke en norsk frisør ha lært meg. For selv om det stadig er flere som spør etter denne behandlingen, er det ikke vanlig at nordmenn tilbyr den, sier Vilde.

Hun ønsker å suge til seg lærdom, for fremtidsplanene så langt er først og fremst å få bestått svenneprøven, og begynne å jobbe seg oppover som frisør. Vilde er klar over at bransjen er tøff, med mye konkurranse, så det er et stort pluss å kunne tilby det lille ekstra.

Men det er ikke bare på det faglige planet Vilde lærer av sjefen sin. Thaer tenker at hvis han behandler kundene som sine venner, så vil de komme fornøyd tilbake. Han hilser blidt på alle,

enten det er på norsk, engelsk, arabisk eller tysk. Vilde blir smittet av Thaers entusiasme og positive væremåte, og hun gjør alt for at kundene skal føle seg ivaretatt og satt pris på. Dette blir lagt merke til, og selv i Storgata, med flere salonger i nærområdet, kommer kundene stadig tilbake til Thaer og Vilde. De to mener at godt humør og humor er viktig for å skape en positiv arbeidsdag.

ANBEFALER – Thaer er en god sjef. Han er flink til å oppmuntre og gi gode råd, sier Vilde.

– Det er lett å samarbeide med en sjef som vil utfordre deg, slik at du kan få lært mer.

Vilde forteller om et godt samarbeidssystem, som gjør det enkelt å jobbe hos Thaer. Og hun vil absolutt anbefale andre læringer å søke plass hos utenlandske frisører.

– Tenk så mye jeg får lært her som ingen norsk frisør kunne lært meg, sier Vilde fornøyd.

– Jeg kommer til å savne Vilde når hun slutter i salongen min, sier Thaer.

– Og jeg vil helt klart fortsette å ha norske læringer. Dette er jo en vinn-vinn-situasjon både for lærlingen og meg. Og kundene nyter godt av det beste fra to verdener.

Fotballen måtte vike for fagbrevet

SKI Både «fotballproff» og «statsminister» er ord som naturlig dukker opp i samtalen med Jacob Nyembo (22). Han kan gjerne ha skyhøye mål. Men mest av alt betyr fagbrevet som gjør at han kan hjelpe andre.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Noen dunker på vinduet i tredje etasje. Bak skimtes et stort smil og en arm som vinker. Jacob Nyembo har fått en pause fra jobben som barne- og ungdomsarbeider på Drømtorp videregående skole for å snakke med Yrke, og du kjenner deg helt klart velkommen.

Dette er historien om gutten som kom til Norge som elleveåring, suste rett inn på Wang Toppidrett med fotballproff i blikket og senere fikk klar melding om at han hadde andre evner han måtte ta godt vare på.

– Jeg vet at du er god i fotball, men du er også opptatt av at alle andre skal ha det bra, sa en av lærerne han hadde.

– På den tiden blåste jeg i det. Men hun skulle få rett, sier Jacob, på feilfritt norsk. Han er glad han har så mye selvtillit at stygge meldinger preller av, og han tar det ikke så tungt å ha blitt kaldt negerunge. Men la oss ta et skritt tilbake til starten.

FAMILIEN MÅTTE FLYKTE Jacob ble født i Kongo, og er nummer fire i en søskenflokk på seks. Familien måtte flykte til Zambia da han var bitte liten, og han har gode minner fra barndommen, selv om familien var tvunget til å forlate uroen i hjemlandet.

– I Zambia spilte vi fotball fra morgen til kveld, når vi ikke var på skolen. Jeg kommer fra en fotballfamilie, der alle er interessert. Ikke minst pappa, selv om han er pastor.

– *Hva ville du bli da du var liten?*

– Lege for å kunne hjelpe de syke, så grunntanken har alltid vært der hele tiden.

Familien Nyembo kom som flyktninger til Norge da Jacob var elleve år.

– Så nå har jeg bodd her mer enn halve livet.

– *Hvor er identiteten din?*

– Jeg er blitt norsk, men jeg er afrikaner.

– *På hvilken måte?*

– I verdier og holdninger. Jeg tar ting med et smil og snakker med alle. Men det er jo forskjell på nordmenn også. I Nord-Norge er det tjo og hei, mens de i Oslo er mer innesluttet.

Overgangen var brå. Familien måtte ta farvel med Afrikas sol og ble bosatt i Bjørnevatn øst i Finnmark.

– Det var godt miljø der. Alle kjente alle, og folk ville gjerne integrere oss. Det var helt annerledes å komme til Grünerløkka i Oslo, dit vi flyttet senere. Der bor alle isolert for seg selv.

OVERSER HATMELDINGER Noen er raske til å fortelle at de ikke ønsker innvandrere velkommen, og vi hører stadig om stygge hatutsagn som gjør livet surt for mange.

– Det er alltid noen som vil ødelegge, og jeg har også fått stygge meldinger, men jeg har ikke lyst til å bruke så mye energi på det. Jeg har god selvtillit og kan ikke tolke alt som hat, sier Jacob. Det er episoder han husker.

Da han var ny på skolen i Norge, og

ikke kunne språket, fikk han høre at negerungen kunne reise hjem dit han kom fra.

– Men dette var i sjettesjuende klasse, og det er alltid noen som vil provosere. Reaksjonen min ble at jeg ville integreres og lære norsk, slik at jeg kunne svare for meg. Vi har også hatt en nabo senere som aldri svarte når jeg hilste, sier Jacob, som ikke vil at slik oppførsel skal forsure livet.

KUNNE IKKE BLI BARE FOTBALL Er du et fotballtalent i en fotballgal familie, er valget av videregående skole enkelt. Jacob kom inn på Wang Toppidrett, men etter hvert oppdaget han at det ble litt for mye å spille og trene fotball både sent og tidlig. Han skiftet derfor over til idrettsfag på Ulsrud videregående skole, der han raskt også ble elevrådsleder.

– Det var så mye i mediene om at det var ille på Ulsrud, så jeg var opptatt av at alle skulle ha det bra og trives på skolen, slik at vi fikk et OK miljø, sier Jacob, som ble lagt merke til.

En av lærerne sa klart og tydelig: «Jeg vet du er god i fotball, men du har valgt feil linje.»

– Dette blåste jeg i, så da familien flyttet til Ski, fortsatte jeg på idrettslinjen på Roald Amundsen videregående skole. Men det gikk tråere og tråere. Da vi var kommet til høstferien i tredje klasse, bestemte jeg meg for å slutte. Far mente jeg burde fullføre, men jeg hadde for alvor begynt å tenke på

YRKE-profilen:

HVEM: Jacob Nyembo

ALDER: 22 år

STILLING: Fagarbeider ved Drømtorp videregående skole i avdelingen for tilrettelagt opplæring

UTDANNING: Fagbrev som barne- og ungdomsarbeider

LESTE SIST: VG og andre aviser, og er opptatt av nyheter

HØRER HELST PÅ: Alt fra opera til hiphop, men nå er det mest rapperen Kendrick Lamar

BRENNER FOR: Hjelp andre til å komme i gang, og få folk til å endre livsstil

HOBBY: Fotball og trening

fagbrev. For hva gjør du, hvis du ikke lykkes som fotballspiller?

Til alt hell var det ledig plass på helse og oppvekst på Nesodden, og siste året kunne unggutten flytte over til Drømtorp videregående skole i hjemkommunen Ski. Der suste han også inn som elevrådsleder, og han blir husket for den gode jobben han gjorde.

– Jeg er nok en medfødt ledertype, og «reflektert» er et ord jeg ofte hører. Noen sier jeg bør stille som statsminister. Det har jeg ikke så veldig lyst til, men du vet aldri.

Jacob ler sin klingende og avvæpnende latter.

STORTRIVDES I LÆRETIDEN Jacob hadde hospitert på Frambu da han gikk på skolen, og var ikke i tvil om at det var her han ville ha læretiden sin, hvis det var mulig. Frambu i Ski er landets største kompetansesenter for sjeldne diagnoser, og Jacob husker godt første kurset han var med på. En gutt i ni-årsalderen hadde epilepsi og kunne

ikke snakke. Han var også veldig urolig.

– Vi fikk en egen kontakt, og vi tullet mye, for det var noe som måtte ut. En dag jeg var borte, gråt han hele dagen. Trangen til å slå endret seg, slagene mistet kraft og han klappet meg på hånda.

Jacob viser med lette armbevegelser.

Da unggutten nærmet seg slutten av læretiden, ble han tipset om at det var ledig jobb ved avdelingen for tilrettelagt opplæring på hans tidligere videregående skole, og det kom også noen oppfordringer om å søke.

– Jeg vil helst jobbe med funksjonshemmede, for de trenger hjelp i større grad. Her er elevene delt opp i mindre grupper fra multifunksjonshemmede til dem som fungerer godt. Vi har samlinger der vi øver på bokstaver, tall og lyder, og i dag som det er mandag, skal elevene huske og fortelle hva de har gjort i helgen.

I skoleferien skal Jacob tilbake på Frambu og jobbe på en av leirene der, og han ser for seg at han også tar videreutdanning en dag. Men han vet ikke i hva.

– Jeg vil gjerne være barne- og ungdomsarbeider, men trenger kanskje litt mer kunnskap. Og jeg har også lyst til å prøve meg på ulike arenaer etter hvert. Sykehjem frister. Både mamma og to av søstrene mine har jobbet der, og det krever mye mer av deg enn du tror.

Jacob mener mange har et feil blikk på yrkesfag.

– Kompisene mine mente at jeg hadde valgt en jentelinje, men mange av dem som har gått idrett, sliter med å finne ut hva de skal gjøre videre. Tenker du fremtid, så trengs det menn innen barne- og ungdomsarbeid, og det er lett å få jobb.

PROFFDRØMMENE LEVER Da vi snakket med Jacob sist sommer, var han klar på at han ville satse videre som fotballspiller.

– Noen ganger må du sette deg skyhøye mål, og blir jeg fotballproff, er jeg fornøyd.

YRKE besøker: Kvadraturen skolesenter

STED: Kristiansand i Vest-Agder

STØRRELSE: Skolen har rundt 1.400 elever og studenter (Fagskolen) og rundt 260 ansatte hvorav 210 er pedagogisk tilsatte.

UTDANNINGSPROGRAM: Studiespesialisering med helsefag og studie-spesialisering med elektrofag, idrettsfag, påbygg og yrkesfag.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- Teknikk og industriell produksjon: VG 1 teknikk og industriell produksjon, VG 2 bilskade, lakk og karosseri, VG 2 kjemiprosess, VG 2 kjøretøy, VG 2 maritime fag, VG 2 industriteknologi.
- Helse- og oppvekstfag: VG 1 helse- og oppvekstfag, VG 2 helsearbeider,

VG 2 helseservice, VG 3 helsesekretær, VG 3 tannhelsesekretær

- Elektrofag og IKT-servicefag: VG 1 elektrofag, VG 2 og VG 3 automatisering, VG 2 og VG 3 data og elektronikk, VG 2 el-energi.

Skolen tilbyr også «ingeniørveien», som er elektro med studiespesialisering, kryssløp fra VG 1 studie-

spesialisering til VG 2 kjemiprosess, helsefag med studiespesialisering, arbeidslivstrening og hverdagslivstrening, en egen fengselsskoleavdeling og diverse kurs. I tillegg er Fagskolen i Kristiansand organisert under skolesenteret, og har per i dag felles rektor med den videregående skolen.

Frank Bruheim, avdelingsleder TIP, Nikolai Suvatne (18), Thomas Ribe (17) og Andreas Tønnessen (17).

Satser på helse og teknologi helt sør i landet

KRISTIANSAND En byskole med stort mangfold som satser på helse og teknologi. Slik presenterer Kvadraturen seg, skolesenteret midt i sentrum av Sørlandets hovedstad.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Avdelingsleder for helse- og oppvekst, Tone Hove Ullestad, er stolt over å ha en stor avdeling innenfor helsefagene. Hun forteller videre at det er et populært tilbud blant elevene og skolen har de siste årene hatt god søking til sine opplæringstilbud.

– Vi er midt i en ombyggingsprosess, derfor må vi leie lokaler ute i noen år, sier avdelingslederen.

Vi går fra avdelingen der de fremtidige helsefagarbeiderne holder til. I gangavstand fra skolesenteret, men likevel i et annet bygg.

Vi er på vei tilbake til skolen etter å ha besøkt VG 2 helsefagarbeider. De har vist oss hvordan de trener på blant annet to forskjellige dokker som agerer pasient. De er også midt i en mangfoldsoppgave da Yrke er på besøk. Tema er andre land og mattradisjoner. Noe de framtidige helsefagarbeiderne må kunne noe om når de er ute i yrket. Norges eldrebefolkning og pleietrengende pasientgruppe er også flerkulturell. Det er viktig at elevene lærer om andre matkulturer og hva de betyr for dem som trenger helsetjenester, mener Kvadraturen.

SØNDAGSSKOLE Vel tilbake på skolesenteret er ikke navnet Kvadraturen vanskelig å forstå. Skolesenteret ligger midt i området Kvadraturen i Kristiansand. Bygget er definitivt kvadratisk, bygget inn i et kvartal som legger beslag på et stort sentrumsområde.

Selv om bygget nå har et moderne preg, de nye lokalene sto klare høsten 2003, er det en gammel skole vi besøker. Historien strekker seg tilbake til 1812 da det ble etablert en søndagsskole for unge håndverkere i Kristiansand for å gi dem nyttig kunnskap. Nå er det for lengst slutt på søndagsskole.

Men målet er fortsatt det samme. Å gi unge mennesker nyttig kunnskap.

For Kvadraturens del består dette i dag av først og fremst fag innen fagområdene teknologi og helse.

Får alle elevene læreplass?

– Alle elevene har jo rett til tre år videregående skole, og vi arbeider hardt for å få alle gjennom til fagbrev, sier avdelingsleder for TIP, Frank Bruheim. De som av ulike grunner ikke får læreplass får tilbud om fagopplæring i skole. Dette er noe Vest Agder fylkeskommune har spesielt fokus på.

– Vi har god kontakt med opplæringskontorene og bedrifter i regionen. Elevene er utplassert i YFF-perioder så de får prøvd seg i arbeidslivet mot et fremtidig yrke.

BIL, LASTEBIL OG MC Det lukter bil i verkstedet der VG 2 kjøretøy holder til. Klassen har klasserom på andre siden av korridoren, slik at veien er kort mellom praksis og teori om praksisen. Elevene Thomas Ribe (17), Andreas Tønnesen (17) og Nikolai Suvatne (18) vil alle bli mekanikere, men har tre forskjellige valg.

Andreas forklarer at han første året på videregående trodde han ville fortsette med maritime fag, andre året.

– Men så ble jeg litt usikker på det. Derfor valgte han kjøretøy i stedet og har ikke angret. Andreas synes det var greit å ha første året på TIP til å finne ut hva han ville bruke det til, og at det var bra han ikke måtte velge allerede i starten av videregående.

– Jeg tenker å bli vanlig bilmekaniker. Jeg har ikke fått læreplass ennå, men jeg håper på å få på Kia. Jeg vil gjerne ha læreplass lokalt og håper på å få en jobb her i byen, sier han.

▲ Fagtekniker og mekaniker Fredrik Ågedal fra Gampen Autoverksted er på besøk på Kvadraturen for å gi elevene en liten innføring i elbil. Truls Bakke, elev på VG2 kjøretøy synes det er interessant.

► Faglærer og kontaktlærer Odd Magne Andersen og elevene Camilla Tørresen og Marie Haugedal synes det er interessant å lære mer om elbiler. – Det er jo framtiden, sier de.

– Men jeg kan også jobbe andre steder om nødvendig, legger han til.

Også Thomas ønsker seg jobb lokalt, men han vil bli mekaniker på motorsykler, det er det han liker best å skru på.

– Jeg håper på læreplan hos Motorsyklisten i Søgne. Jeg har i hvert fall ikke så stor konkurranse fra andre når jeg velger et så lite fagområde, sier han.

Nikolai vil helst skru på det aller største, lastebiler.

– *Hvorfor?*

– Det er jo mer å skru på da.

– *Er det litt trist at skolen snart er over?*

– Nei, nå vil jeg ut å jobbe, jeg er ganske lei av skole, sier Nikolai.

MER LASTEBIL Han er fornøyd med det han har lært, men kunne ønske seg mer tidsbruk om lastebil på skolen.

– Vi har ikke plass til store kjøretøy her midt i sentrum, forklarer avdelingslederen på TIP.

Nikolai har derfor i samarbeid med skolen fått til et kurs gjennom opplæringskontoret for tunge kjøretøy på totalt sju dager. Kurset var fordelt på

to dager om motor, to dager drivverk og tre dager trykkluft.

– På et stort kjøretøy har det alt å si at luften er riktig fordelt, bremses, alt har med lufttrykket å gjøre, forklarer Nikolai, som har fått seg læreplan.

Noe som det foreløpig ikke er mye om på utdanningen, er elbil. Frank Bruheim og faglærer og kontaktlærer på VG 2 kjøretøy, Odd Magne Andersen, sier de er spente på de nye læreplanene, og på hvor mye fokus de legger på elbil og hybrid.

– Bilindustrien er i stor utvikling og vi er spente på hvilket fokus de nye læreplanene vil ha, sier begge.

Dagen da Yrke er i Kristiansand har kjøretøyklassen besøk fra Gumpens Auto Verksted i Kristiansand, som også har elbiler. Fredrik Ågedal, tidligere elev på Kvadraturen, er nå både høyvolttekniker, fagtekniker og har spesialkompetanse på elbiler, og diskuterer ivrig med elevene om elbil.

EL-SIKKERHET – Det du må vite når du jobber med elbil, er at den er farlig dersom du ikke jobber på riktig måte. Det er strenge krav til hvilke mekani-

kere som får jobbe med elbil fordi det er nødvendig å ha høyvoltagekompetanse for å kunne arbeide med den, sier han.

Risikoen for å få støt som kan være dødelig, er stor, dersom ikke elanlegget i bilen behandles på riktig måte. Derfor er det ikke forsvarlig å la elever nærme seg en elbil som ikke er frakoblet.

– Vi har fått en elbil i verkstedet på skolen, og vi lærerne har gått kurs i høyvolthåndtering, men jeg synes vi jobber for sjelden med det til at jeg føler meg trygg nok til å kunne lære elevene dette skikkelig. Jeg kan ikke la noen elever nærme seg motorkassen på elbilen uten at den er helt frakoblet. Derfor er det spennende å se hvor mye som kommer inn om elbil i de nye læreplanene og hvilke krav det vil stille til kurs av oss lærerne og nytt utstyr, sier Andersen.

Frank Bruheim er helt enig.

– Det kommer flere og flere elbiler på markedet, så dette er et viktig område for at vi som skole skal henge med i tiden, sier han.

Camilla Tørresen (17) og Marie Haugedal (18) blir gjerne mekanikere på elbil.

◀ Tanya Fast har lakkert bilen sin, en Toyota Highlander knallgul.

▼ Tanya elsker gult.

– Det er jo framtiden med elbil, ingen tvil om det. Jeg kan godt jobbe med elbiler selv om jeg selv ikke vil ha en, sier Camilla.

Hun legger ikke skjul på at hun savner motorlyden i elbiler.

– Ikke noe for meg, sier hun og ler.

Marie Haugedal sier hun har tenkt på å jobbe med elbil ganske lenge, lenge før skolen fikk besøk fra Gumpen.

– Jeg tenker det er viktig å henge med i bransjen, sier hun.

NM I BILLAKK En etasje ned holder de fremtidige billakkererne til. Blant andre Tanya Fast som er klar for skole NM i billakking.

– *Så du er god i faget ditt?*

– Om jeg er god, vet jeg nå ikke. Vi får se, smiler hun. Nå håper hun på lære plass.

– Jeg var grisesyk i begge utplasseringsperiodene mine. Derfor fikk jeg ikke vist meg fram slik jeg egentlig er. For er du god i denne bransjen, så får du jobb, det er bare det jeg må få vist, sier hun.

– Og så må du vise at du vil lære. Hvis du kommer ut og tror du kan alt,

Faglærerne på bilskade, lakk og karosseri. Til daglig får de under Bassen og Tott, men navnene er egentlig Arnt Anders Almedal og Torstein Mykland.

er det ingen som vil ha deg, oppsummerer hun.

– *Har du forberedt deg nå da, spør avdelingsleder Frank Bruheim?*

– Nei, jeg liker å ta ting på sparket, svarer Kristiansands-jenta.

– *Men fikk du ikke noen hefter du skulle lese før NM?*

– Å, jo, og de har jeg lest tre ganger,

sier Tanya og ler, hun vet hva det vil så å konkurrere og stiller for å vinne.

På skolen har hun lakkert sin egen bil, en Toyota Highlander. Knall gul.

– Jeg elsker fargen gul, sier hun.

– *Men hvorfor billakkerer?*

– Jeg kommer fra en familie som alltid har skrudd – det har vært bil og hest. Før drev jeg med konkurranseriding,

▲ ◀ Olav Aasland går VG2 proessesteknikk. Han fokuserer på å ta fagbrev, men ser både for seg en framtid i olja og på land.

▶ Nå er vi hos helsesekretærene. Iman Sefaru Ahmed, Cecilie Nærbø og Argjenda Tahiraj trener gjerne på praktiske oppgaver.

men så ville hun heller over på bil.

– Med hest er det jobb alltid. Bil er ikke jobb hele tiden, forklarer hun.

– Du er eneste jente her. Er det greit?

– Både ja og nei. Det hadde ikke gjort noe om det var flere, sier hun.

GREIE ELEVER – Hva er viktigst, å lære ungdommene bilfaget eller å lære dem alt det andre som de også trenger når de kommer i arbeidslivet, som å stå opp om morgenen, høflighet med mer?

– Begge deler er viktig, og kanskje alt dette andre tar vel så mye tid av og til, sier faglærer Torstein Mykland.

– Du vet vi har jo den formuleringen om at vi skal utdanne dem til et gangs menneske.

– Elevene er så greie, sier han fornøyd.

Det er rundt 210 pedagoger på Kva-draturen, Rune Aslaksen er enda en av dem vi snakker med, han er faglærer og kontaktlærer på VG 2 industriteknologi. Han er opptatt blant annet av kunnskapen elevene får gjennom å arbeide i elevbedrift, akkurat nå lager elevene deler til lekeplasser rundt om i Kristiansand kommune. Olav Aasland

(18) er i gang med å sveise på et understell som et lekeapparat skal stå på.

– Jeg ønsker meg ut i Nordsjøen. Har en onkel som arbeider der ute, og tror jeg vil trives med å være to uker på og en lengre periode av, dessuten er jeg god lønn også fristende, sier han.

Han ser for seg varierte oppgaver på en plattform.

– Du skal kunne mye om det som foregår. Jeg tenker at det er mange utfordringer, men også en del rutinearbeid, sier han.

– Ville du ut i olja også som liten?

– Nei, da ville jeg bli politi eller brannmann, men jeg fant ut at det var for mye skole, så jeg trives her, sier han.

MANGE MULIGHETER Rune Aslaksen er opptatt av alle mulighetene elevene får gjennom VG 2 industriteknikk.

– De kan jobbe med så mange fagområder, alt fra mekaniske fag, hydraulikk, prosessindustri, mange forskjellige bransjer og fagområder, sier han.

Det er stor interesse for faget ikke minst i Kristiansand som også kalles Norges hydraulikkhovedstad, med sto-

re bedrifter som gamle Aker-systemet med mer.

– Vi har godt samarbeid med industrien, og det er svært viktig for oss, sier han.

At nedgangstidene i Nordsjøen nå til dels er snudd, merker også skolen på søknaden til TIP.

– Vi er veldig populære igjen, og jeg ser lyst på det etter en periode med lave søkertall og små ungdomskull, sier læreren.

Et yrke der det trengs folk, er også helsesekretærer.

– Bare på sykehuset her i Kristiansand er det 600 stillinger for helsesekretærer, du finner dem på alle avdelinger, i alle luker, de arbeider med operasjonslister med mer, sier Britt Bergby, kontaktlærer og faglærer på VG 3 helsesekretær. Her går det elever som skal ta eksamen nå før sommeren og deretter søke autorisasjon. I tillegg til alle stillingene på sykehusene, trenger selvsagt legekantorene helsesekretærer.

Blant elevene som vil inn i dette yrket, er Cecilie Nærbø (20).

– Jeg liker yrket veldig godt, jeg har

hatt praksis både på sykehus og legekonsultor, og likte meg aller best på legekonsultor. Det er så store variasjoner i arbeidsoppgaver på et legekonsultor. Du vet aldri hvem som kan komme inn i løpet av en dag, det er så ulike behov, alt fra å ta kontroller til sårstell til å bistå legen – en veldig variert hverdag, sier hun.

KJENT MED PASIENTENE Cecilie opplever det også som veldig positivt at et legekonsultor har faste pasienter som det som helsesekretær er mulig å bli kjent med og få et forhold til.

– Nå vil jeg jobbe noen år på legekonsultor, så er planen å ta paramedic og begynne på ambulanse, det synes jeg er et spennende yrke, sier hun.

Iman Sefaru Ahmed (18) kan godt tenke seg både å jobbe på sykehus og på legekonsultor.

– For meg er det viktigst å kunne utføre yrket, sier hun.

– Men hva må til for å passe til å bli helsesekretær?

– Du må like mennesker, sier Iman.

– Du må ikke synes det er skummelt å ha kontakt med mennesker, du må tørre å ha pasientkontakt, du må

våge å ta kontakt med mennesker, sier Argjenda Tahiraj (19).

Noen som også må våge kontakt med mennesker, er helsefagarbeiderne, vi møter Ida Marie Teige (17), Elina Heggland (17), Dalone Atungimana (17) og Waci Mokuz (23). Ida Marie skal ut i lære i hjemmetjenesten og tenker deretter å ta påbygg, målet er å bli sykepleier eller jordmor. Elina skal også ta påbygg, og vurderer dessuten paramedic som kan gi henne arbeid på ambulanse. Dalone skal ut i lære og har fått læreplass på medisinsk og kirurgisk avdeling på sykehuset i Kristiansand. Mens Waci skal ta fagbrevet først og deretter tenker å ta påbygg for å bli sykepleier eller bioingeniør.

– Dere som velger påbygg. Hvorfor ikke begynne direkte på studiespesialisering?

– Da hadde vi jo ikke fått den kunnskapen vi har fått her, sier jentene.

– For meg var det viktig å lære mer om helsefag før jeg bestemte meg for hva jeg ville videre, sier Elina.

Både Waci og Ida Marie sier de gleder seg til læretiden, det samme gjør Dalone.

– Dere er unge. Kan det noen ganger

være litt skummelt, eller at dere føler dere usikre, når dere arbeider med noen som er så mye eldre?

– Nei, der er jo skjenne. Det er veldig spennende, sier Ida Marie.

STÅ OPP OM MORGENEN Fornøyd i jobben sin er også Marius Ask som arbeider i ressursteamet på Kvadraturen. Vi treffer ham i kantina.

– Jeg er fagarbeider og en del av ressursteamet rundt ungdommene på skolen. Vi har fokus på å skape gode elevrelasjoner også til elever som sliter litt. Noen kan ha konsentrasjonsvaner, utfordringer på fritida, problemer med å stå opp om morgenen og sånne ting. Jeg er også i klasser som trenger ekstra ressurser av og til.

Skolen samarbeider også med NAV i skole. Målet er å få alle igjennom og bidra der det trengs.

– Vi er ti i ressursteamet, jeg trives, sier Marius Ask.

Kombinasjon av fagområder er også kjent for Heidi Wehus (17), elev på VG 1 elektro.

– Jeg tror jeg skal bli elektriker. Faget lar meg kombinere både prak-

▲ For en flott vinkel, sier avdelingsleder på elektro, Arild Knutsen, til elev Heidi Wehus. – Klart du skal bli elektriker, sier han.

► Emil Haave er også elev på Vg2 elenergi. Han trives med praktisk arbeid iblandet teori.

tisk arbeid og tyngre teori. Jeg liker å arbeide både med praktisk arbeid og med teori, sier hun.

– Det er klart du skal bli elektriker, sier avdelingsleder Arild Knutsen for elektrofag.

Han løfter den vinklede ledningen Heidi har laget i lufta og ser fornøyd på den.

– Helt perfekt, sier Knutsen til eleven.

Heidi Wehus sier hun trives på elektro, både fordi faget er spennende, men også på grunn av godt miljø.

MYE MATTE En annen som er fornøyd med at han valgte elektro er Emil Haave.

– For meg sto det mellom toppidrett og elektrofag. Jeg er glad jeg valgte elektro. Faget interesserer meg, og jeg får spilt ishockey uansett, sier han som nå går VG 2 elenergi.

På elektrofag må elevene blant annet kunne en del matte.

– Jeg begynner å lære elevene å snu formler med en gang. Hvis ikke de kan snu formler, kan de ikke utføre jobbene de skal ut på, sier kontaktlærer Hans Søvik Hansen.

Han samarbeider med fellesfaglærerne om yrkesretting, men bruker tid på yrkesfaglig matte med elevene selv også.

– Jeg kan ikke vente på at de skal komme til formler i mattetimen. Dette må de kunne for å jobbe, sier han.

En etasje lenger opp sitter klassen som skal ta fagprøven i skolen. Ikke alle får læreplass, da må skolen trå til med et tredje og i flere tilfeller også et fjerde år.

Klassen har nå fått i oppdrag av kommunen å lage en modell som viser hvor tung enten et menneske eller en gjenstand blir i et kollisjonsøyeblikk målt etter fart.

To av elevene forklarer.

– Dess høyere farten er, dess tyngre blir du, beskriver de. Det er avansert teknologi og trafikkstasjonen i Kristiansand skal snart få modellen for å vise utregningene i opplæringsøyemed. Elevene som har vært med og laget modellen, skal nå straks ta eksamen og deretter er de klare for å ta fagprøven i skolen dersom de ikke får en læreplass.

NESTEN IKKE DROPOUT I praktiske øvingslokaler er Jostein Mikalsen (19), Preben Lian Larsen (19) og Jonas Løberg (19) i gang med sin fagprøve.

Bjørn Kristensen som er arbeidsleder for VG 3 i skole, sier at han får mange tilbakemeldinger på at elevene som tar fagprøven i skolen er bedre i teori enn de som tar fagprøven ute. Men nå er altså Jostein, Preben og Jonas midt inne i sin fagprøve. De skal legge opp elanlegg i en tenkt privatbolig, altså gang, bad, stue og kjøkken. Målet er å få jobb etterpå, og skolen er i samarbeid med det lokale næringslivet om dette.

De fleste som begynner på VG3 i skole får enten lærekontrakt eller avlagt fagprøve på skolen. Mange av elevene får jobb etterpå.

Et par etasjer høyere opp er kommende matroser og motormenn, også de regner med at de vil få arbeid når de er ferdige på Kvadraturen.

– *Hvorfor maritime fag?*

– Ut å se verden. God turnus. Penger. Mulighet til videreutdanning, jobb i Nordsjøen, er svarene elevene gir. Vel halvparten skal bli matroser og altså

▲ Faglærer og kontaktlærer Mona Bakken Damsgaard inne på røntgenrommet hvor Zamzama Sakhi og Zeynep Dag har praktisk øving på å ta røntgenbilder.

◀ Elevene på martime fag, VG 2.

stort sett jobbe over sjøen, resten skal bli motormenn og ned i maskinene.

– Vi har god relasjon med opplæringskontorene. Kriteriet for å komme ut i lære er stort sett karakterene i orden, oppførsel og fraværet som står på vitnemålet. Når du kommer om bord så er det viktig å ha lavt fravær, ingen ønsker at den som skal avløse på vakt

ikke dukker opp, sier faglærer Tore Lindebø.

HELSE OG TEKNOLOGI Før vi forlater Sørlandets hovedstad rekker vi en tur innom tannhelsesekretærene. Her er det som med helsesekretærene, elevene går VG 3, de er ikke ute i lære, men blir autorisert etter bestått eksamen.

Faglærer og kontaktlærer Mona Bakken Damsgaard mener tannhelsesekretærene har et fint og fritt yrke.

– Ikke alle som begynner her har en sterk og indre motivasjon til å bli tannhelsesekretærer. Men de fleste blir veldig opptatt av det når de blir introdusert for faget. Jeg er veldig opptatt av den overordnede delen som ser på det dannede mennesket. Jeg vil skape karakter, ikke gi karakter, sier Mona Bakken Damsgaard som i bunn er tannpleier, og som siden har videreutdannet seg til yrkesfaglærer.

Blant elevene er Zeynep Dag (19) som ikke er sikker på om hun vil jobbe med dette når hun er ferdig på skolen.

– Jeg vet ikke. Men det har vært interessant å lære om tenner og tannhelse. Jeg får se, sier hun.

En som er sikker på at hun vil jobbe med tenner er Zamzama Sakhi (25). Hun tok et avbrekk da hun fikk barn, men hun mener nå at yrket som tannhelsesekretær er godt forenlig med morsrollen.

– Jeg synes det er et veldig godt yrke, sier hun.

Jostein, Jonas og Preben klare for fagprøven som gjør dem til elektrikere.

Else Husa er Norges kvinne i Cedefop

Yrkesopplæringen er i endring

THESSALONIKI Vi går fra maskin og mekk til robotisering, og befolkningen blir stadig eldre.

Da må yrkesopplæringen henge med i utviklingen og endres, mener Else Husa, som er nasjonal ekspert i Cedefop.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Kontorbygningen til Cedefop strekker seg i lia litt utenfor Thessaloniki sentrum. Her er det flott utsikt til bukta, som gjør den greske byen så sjarmerende. Else Husa har valgt kontor på skyggesiden, for å slippe unna den brennende sola som har stått på for fullt i måned etter måned. Den har også satt en stopper for Elses treningsturer, men vi kommer tilbake til En Svensk Klassiker og drømmen om Pacific Crest Trail. Det er i første rekke yrkesopplæring vi er her for å snakke om i disse internasjonale omgivelsene.

LANG HISTORIE Hvordan bør yrkesopplæringen i Europa utvikle seg for at elevene skal få de ferdighetene som trengs i arbeidslivet i fremtiden? Dette er et av hovedspørsmålene som Else Husa, og de rundt 40 andre ekspertene i Cedefop, jobber med til daglig. Den norske utdanningseksperten er den eneste fra Norge i dette internasjonale miljøet, og den brede erfaring fra Reform 94 og Kompetansereformen kommer til nytte i det daglige arbeidet. Det overordnede målet til senteret er å bidra til modernisering av fag- og yrkesopplæringen i EU.

Cedefop er navnet som brukes, og på norsk står det for Det europeiske utviklings- og informasjonssenteret for

Else Husa jobber i et internasjonalt miljø i Cedefop, og dette viser også flaggborgen i resepsjonen.

yrkesopplæring. Senteret ble opprettet i 1975, og er et av dem som er desentralisert og lagt utenfor Brussel. Den norske ekspertene har vært i Thessaloniki i et år, og har avtale for et år til.

BRED ERFARING Else Husa vokste opp i Snåsa i Trøndelag og gikk på gymnas i Trondheim. Akademikeren avslørte seg tidlig, og studier i nordisk

førte til at hun ble lektor. Skolen ble etter noen år byttet ut med jobb i utdanningsavdelingen i Sør-Trøndelag fylkeskommune, og så kom den store utfordringen.

– Jeg ble en av prosjektlederne for Reform 94, og dette var artig arbeid. Dette var en omfattende reform der lærlingordningen ble integrert i videregående opplæring. På den tiden var

lærlingordningen dårlig utbygd, og de unge sto i kø, mens voksne fikk plassene. Dette førte til at mange tok grunnkurs på grunnkurs fordi det ikke fantes noen vei gjennom yrkesopplæringen, sier Else Husa. Hun har stor sans for Gudmund Hernes (Ap) som var utdanningsminister og mannen bak Reform 94.

– Det var modig gjort. Strukturen i opplæringen ble radikalt endret. Alle unge fikk rett til videregående opplæring i tre år, og staten måtte inn i større grad enn før. Svakheter kom fram etter hvert, men jeg forsvarer at det var en nødvendig reform. Det er mange land i Europa som fortsatt sliter med å modernisere og heve status for fag- og yrkesopplæring, sier Else.

Fortsettelsen ble kompetansereformen og lignende oppgaver.

– Jeg liker å legge til rette for at ting skal skje, neste skritt var å koordinering på et internasjonalt nivå.

I 2008 gikk turen til Brussel, der en av oppgavene var å sammenligne kvalifikasjoner over landegrensene. Det er blitt lettere å flytte på seg mellom landene, og da er det viktig å vite hva elever, studenter og arbeidssøkere har med seg av kompetanse.

Etter en periode på fire år som nasjonal ekspert i EU-kommisjonen, kom Else hjem til Kunnskapsdepartementet, men oppholdet ute hadde gitt mersmak. Da karantenetiden på fire år var over og muligheten bød seg i Cedefop, tok hun turen ut igjen. Blant de 100 ansatte er det få fra Nord-Europa, og noen ytterst få fra Norden.

– Det er så mange interessante jobber der ute, at jeg skulle ha dratt tidligere!

YRKESOPPLÆRING I ENDRING Forskningsresultater fra hele Europa danner mye av grunnlaget for arbeidet i Cedefop. Else Husa synes også hun kan trekke tråden tilbake til Reform 94 og se utviklingen med norske briller.

For noen år siden forsynte maskin

og mekk og lignende utdanning i Europa, fabrikker og verksteder med arbeidere. Mange av disse arbeidsplassene har forsvunnet, og yrkesopplæringen må endres.

– Befolkningen blir eldre og eldre, og robotiseringen kommer for fullt. Da må også yrkesopplæringen henge med. Landene velger ulike måter å gjøre dette på. Ser vi til Nederland, benytter de seg mer og mer av moduler både i allmennfag og yrkesfag. Dette legger opp til livslang læring der du stadig kan bygge på. Mitt inntrykk er at skillet mellom utdanningssektorene og utdanningsnivåene er i ferd med å bli mer flytende, sier Else Husa.

– Jeg tror at yrkesopplæringen må styrkes mer i tråd med arbeidslivets behov. Da trengs det mer praksis og bedre kjennskap til arbeidslivet på alle nivåer. Noen land tilbyr nå for eksempel lærlingordning innenfor høyere utdanning.

– Landene må samarbeide om yrkesopplæringen, og det må politisk styring til, slik at ting ikke bare skjer, sier Else.

Ute blir Norge sett på som et foregangsland med en velfungerende og stabil yrkesopplæring, og vi har nådd nesten alle målsettingene i Europa 2020-strategien.

Norge har en dårligere statistikk å vise til når det gjelder elever som ikke fullfører videregående opplæring, og spesielt gjelder dette yrkesopplæring. Grunnlaget for den nasjonale statistikken er aldersspennet 16–20 år, mens grunnlaget for den europeiske statistikken er 18–24 år. Else Husa oppfordrer til å se på tallene, slik de gjør i europastatistikken. Der lar de den øvre aldersgrensen være 25 år, og eksperten mener dette gir et riktigere bilde av situasjonen.

– Mange unge tar en pause. Det er et godt arbeidsmarked, og de jobber og reiser litt. Så kommer de tilbake og tar fagbrev i voksen alder.

IGOD FORM Arbeidsuken i Cedefop er på 42 timer, inklusive en kort lunsj, så det er forventet at du står på. I tillegg begynte Else Husa med veteranidrett da hun passerte 40 år, men det har vært vanskelig å trene denne tropevarme sommeren, og nettene har også vært hete i Hellas.

– Jeg savner å kunne løpe i skog og mark, for her er du ikke trygg mellom løshunder og biler, sier hun.. Havnepromenaden er en mulighet når det blir svalere, og det er en fin svømmehall i nærheten.

Listen over konkurranser Else har deltatt i, er lang, men vi kan jo nevne at persen på halvmaraton er en time og 43 minutter. Den største bragden er nok En Svensk Klassiker, der du skal gjennomføre fire øvelser i rekkefølge i løpet av et år.

– Jeg startet med å gå på ski, for det var noe jeg kunne.

Valget falt på Engelbrektsloppet på drøyt 60 kilometer. Det andre alternativet var Vasaloppet, men det hadde hun gått så mange ganger. Smellen kom da hun skulle sykle Vättern rundt, et ritt på 300 kilometer, med litt for lite grunntrening og lånt sykkel. Dette gikk ikke, så da var det bare å forsøke igjen til neste år. Tre kilometer svømming i elv, både med og mot strømmen, gikk fint og det samme gjorde Lidingöloppet på 30 kilometer i terrenget. Så var det på'n igjen med ski og sykling, før klassikeren var sikret i løpet av et år.

En ny plan kverner i hodet, og Else er i ferd med å sjekke detaljene. Hun har lyst til å gå Pacific Crest Trail fra Mexico-grensen, nordover gjennom hele USA og til grensen til Canada. En distanse på 4279 kilometer, over fjell og gjennom områder med slanger og bjørn.

– Jeg har regnet ut at jeg trenger fem måneder, så dette må vente til jeg blir pensjonist, sier Else Husa med et smil.

Akutt behov for rørleggere

OSLO Rørentreprenørene Norge melder om at det trengs 700 nye rørleggere per år for å dekke behovet. Og bransjen ønsker faste ansatte. Ikke vikarer.

TEKST MERETE SILLESEN

– Ungdom som vil bli rørleggere, elektrikere, snekkere eller velger andre håndverksyrker og yrkesfag, har gode utsikter til jobb, sier Are Skaar Nielsen.

Han er fagsjef i Rørentreprenørene Norge, og sier at det spesielt er i de store byene interessen for yrkesfag har vært laber. Nielsen forklarer at Byggnæringens landsforbund (BNL) ønsker flest mulig fast ansatte, fremfor vikarer.

BEHOVET VOKSER Da Are Skaar Nielsen begynte som fagsjef for ti år siden, beregnet man at det var behov for 450 nye rørleggere hvert år, det vil si at én promille av befolkningen. Og Norge har vokst både i antall innbyggere og ikke minst i byggenæringen. Nå trengs det 700 nye rørleggere hvert år for å dekke det stadig økende behovet. 550 er én promille av befolkningen, og 150 er for å fylle stillinger som utenlandske håndverkere tidligere har hatt, og i tillegg møte den økende etterspørselen.

HOBBYSNEKKER Bendik Lillebø Furubotn (26) flyttet fra Stavanger til Oslo for seks år siden. Han er lidenskapelig opptatt av laksefiske, og ønsket noen fridager etter videregående.

– Det er ingen tradisjoner for håndverksyrker i familien, men pappa er

Bendik Lillebø Furubotn.
Foto: privat

hobbysnekker. Han sa at selv om han er handy, må han alltid ringe etter fagfolk hvis det er noe med rørene, sier Bendik.

– Det satte meg på sporet, og jeg kontaktet Ringside Rørleggerbedrift AS i Oslo. Der ble jeg tatt imot med åpne armer, og snart var en fire års lærlingkontrakt i boks.

Bendik har nå ett år igjen før han er ferdig rørlegger. Han stortrives i bedriften, og håper å få fast jobb der når han får fagbrevet.

HOLDNINGSENDRING Are Skaar Nielsen sier at yrkesfag i mange år har blitt snakket ned. Foreldreinnflytelsen er stor, og mange påvirket barna sine til å velge akademisk utdanning. Det var en gjengs oppfatning at de som valgte yrkesfag, var skoleleie og ikke hadde noe annet valg. Denne holdningen er i ferd med å snu. 2018 var yrkesfagernes år, og det satses nå på å få flere til å velge yrkesfag, også fra politisk hold.

Fagsjef Are Skaar Nielsen i Rørentreprenørene Norge.

– Det er stadig mer krav til dokumentasjon, og flere digitale duppeditter å forholde seg til. Vi ønsker smarte hoder velkommen i bransjen, sier Skaar Nielsen, som ikke ser

bort fra at gamere vil gjøre det bra som håndverkere.

– Vi ønsker også flere jenter. Med de hjelpemidlene vi har i dag, er det ingen grunn til at jenter ikke skal mestre rørleggeryrket like godt som gutter. Dessuten er jenter ofte kreative og ser smarte løsninger. Rørleggerfaget er et bredt fag med plass til alle som vil gjøre en hederlig innsats.

Et valg som ikke er «høl i huet»

Yrkesfag har lenge hatt «B»-lags stempel i panna.

Men er det fortsatt slik?

Yrkesfaglige studieretninger har vært upopulære svært lenge. Som lærer i videregående, forstår jeg ikke hvorfor. For det første har yrkesfag mindre teori enn studiespesialisering. Dette er perfekt for tenåringer som heller vil drikke transhops enn å lære tekstanalyser.

For det andre er det et skrikende behov for fagarbeidere. Byggenæringens Landsforening sier at byggbransjen vil mangle over 70.000 fagarbeidere i 2035. Frister det forresten å bo et sted uten strøm? Tenkte meg det ja. Å la ungdommen velge elektrofag vil kanskje ikke være så dumt likevel.

Heldigvis er ting i endring. I 2018 var det 34.500 elever som valgte yrkesfag. Dette er 1000 elever mer enn i 2017. Samme året var det 51 % som søkte seg inn på yrkesfaglige studieretninger.

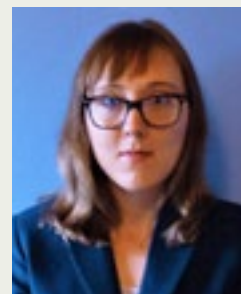
Likevel holder det ikke bare med skole for å få fagbrev. En må nemlig ha fullført læretiden etter to års skolegang. Udir.no kan fortelle at 74 % av søkerne til læreplass fikk innvilget dette. Dette er det høyeste tallet siden målingene startet i 2011.

Etter lærlingene har tatt fagbrev, kan de søke seg ut i jobb. I Norge er det lite som tyder på et dårlig arbeidsmarked for fagarbeidere. SSB kan fortelle at 83 % av lærlingene er i jobb etter de fikk fagbrevet. Lønnen er det heller ikke så verst. Ifølge utdanning.no, har fagarbeidere en gjennomsnittslønn på 341 040 kroner (frisør) til 494 160 kroner (elektriker i alle sektorer). Som adjunkt med opprykk tjener jeg rundt 485 000 kroner. I motsetning til fagarbeidere, har jeg et studielån. Som sunnmøring ser jeg at det lønner seg økonomisk å ta fagbrev.

Yrkesfaglige programfag har vært gjennom et hamskifte den siste tiden. Flertallet av yrkene er meget etterspurte, og svært varierte. Spesielt siden Norge har et prekært behov for fagfolk. La oss håpe at denne trenden fortsetter. Jeg vet ikke med deg, men jeg vil ikke bo i et mørkt hus uten strøm og god isolasjon.

MARIE VEBLUNGSNES NYBAKK

Adjunkt med opprykk på Aalesund International School

De tre medaljevinnerne fra mesterskapet med hendene fulle av gaver. Det er fra venstre Michael Granum fra Bjørkelangen vgs., som ble nummer to, vinneren Andreas Samuelsen, fra Ås vgs. og Markus Orholm fra Eidsvoll videregående som fikk bronsemedaljen.

Sammenligner skole-NM med idrettskonkurranse

BJØRKELANGEN Seierssmilet lyser opp hele ansiktet. Andreas Samuelsen fra Ås videregående skole har akkurat vunnet fylkesmesterskapet i kjøretøy. – Dette er som en idrettskonkurranse. Nå må jeg finpusse formen og øve på detaljer fram til NM, sier 17-åringen, fornøyd.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Hadde det ikke vært for den vriene registerreima, eller hadde jeg bare vært litt bedre kjent med utstyret vi brukte. Det dukket opp mange tanker hos deltagerne etter at konkurransen var over, men la oss gå noen timer tilbake.

Seks elever fra forskjellige skoler i Akershus har tatt turen til Bjørkelangen videregående skole for å delta i fylkesmesterskapet i kjøretøy. De skal gjennom seks oppgaver i løpet av dagen, og fagdommerne fra bilbransjen vet hva de ser etter, der de står med vurderings-

skjemaene sine. En halv time er satt av på hvert sted, og så er det et kvarters pause mellom. Har du for eksempel vært på styring, dekk og felg er neste stopp elektro. Konsentrasjonen dirrer i den store verkstedhallen, og det er nesten helt stille.

– Jeg tar fylkesmesterskapet som en utfordring, for det er greit å få prøve seg, sier Marita Thorvaldsen, fra Jessheim videregående skole. Hun har til daglig lastebil som fag.

– De er store og tøffe, og du kan ta

i mer. Nå er håpet å få læreplass hos Scania.

Noen av deltagerne i fylkesmesterskapet er plukket ut etter prøveeksamen, mens andre har valgt ut en elev.

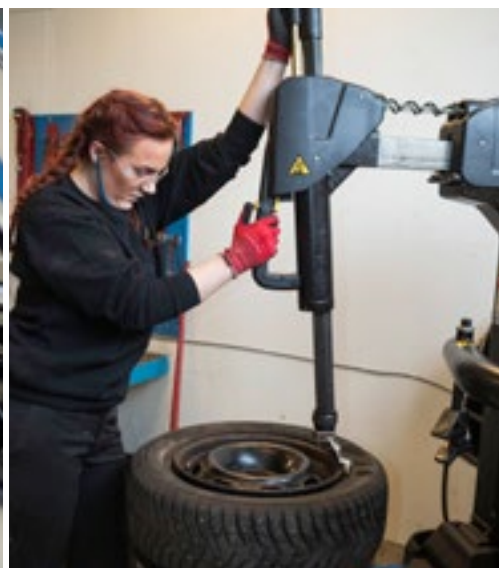
Det eneste som høres i verkstedhallen er lav prating og lyden av dekk som løsnes. Nervøsiteten er godt skjult på innsiden hos de unge konkurrentene.

Men det er flere av elevene som blir stående ved motoren med registerreima som skal skiftes, og tenke litt ekstra.

Dommer Jim Arne Hvidsten fra Toyota Romerike følger nøye med når Andreas Samuelsen løser oppgavene.

Marita Thorvaldsen har tak på dekkene.

VEIEN TIL NM Like sikkert som at det kommer hestehov i grøftkantene, er våren også tiden for norgesmesterskapet i yrkesfag. Fylkesmesterskapene er siste steg på veien for å kvalifisere seg til den populære og prestisjefylte konkurransen. Arrangementer er spredd på 12 videregående skoler i åtte fylker. I år er det 34 yrkesfag på programmet, og det er fylkeskommunene som bestemmer hvilke fag de skal sende deltager i.

World Skills Norway står bak NM, og hovedhensikten med mesterskapet er å øke interessen, statusen og rekrutteringen til yrkesfag i videregående skole.

Vinneren fra fylkesmesterskapet på Bjørkelangen skal videre til NM på Borg videregående skole i Østfold 10. og 11. april.

PÅ ALVOR Mye minner om en idrettskonkurranse, og også på Bjørkelangen har arrangørene vært i sving lenge for å legge til rette for den store dagen. Sylvia Bruer Hoff er utviklingsleder på Bjørkelangen videregående skole og også avdelingsleder for TIP elektro. Med seg på laget har hun faglærerne Ermin Ramic og Sverre Skjeggenes, som til daglig har ansvaret for hver sin klasse på kjøretøy.

– Konkurransen går på rundgang, så da tar vi vår del av dugnaden, og utstyret må være på plass, forteller trioene, som kan glede seg over at arrangementet går som smurt.

Lærernes erfaring er at elevene lar seg motivere gjennom realistiske oppgaver, og dette er også noe de møter på eksamen.

– Disse elevene går Vg2, hvordan er det å få lære plass nå som de snart er ferdige på skolen?

– De som vil får lære plass, såfremt de har vist seg fram på en positiv måte i praksisperioden. Bilbransjen trenger folk.

Peggy Lindsteg har også tatt turen til Bjørkelangen for å følge konkurransen. Hun er rådgiver i avdelingen for virksomhetsoppfølging i Akershus fylkeskommune, og den som har satt i gang skolekonkurransene. Responsen er forskjellig.

– Noen skoler sier at de har så mye obligatorisk de skal gjennom at konkurransen kommer oppe i alt det andre. Men når jeg spør om de tror at opplegget er relevant for eksamen, så svarer de ja. Elevene sier de har store fordeler av å delta, for de får en mini-gjennomgang av hva de skal kunne.

– Hvem er de aller ivrigste?

– Salgsfag, for de er frampå og vil selge seg inn også i en konkurranse.

STOLT OG GLAD VINNER – Fem minutter igjen, runger det i verkstedhallen. Elevene rekker å ta siste sjekken og svare på et par spørsmål fra sensor. Så er det å vente i spenning til poengene er regnet sammen og det er klart for premieutdeling. Den skjer i aulaen på skolen, med kake, blomster og gaver til alle deltagerne.

– Og vinneren ble, Andreas Samuelsen fra Ås videregående skole! Peggy Lindsteg henger gullmedaljen rundt halsen på en strålende fornøyd gutt fra Oppegård.

– Dette har vært som en vanlig idrettskonkurranse, og jeg har klart å holde nervene under kontroll. For jo mer du stresser, dess flere feil gjør du.

Nå skal Andreas tilbake til skolen i Ås og forberede seg til norgesmesterskapet.

– Det blir mye pirk før konkurransen for å perfektionere seg.

– Hva kjører du selv?

– Lett motorsykkel, svarer 17-åringen, med et bredt smil. Han har alt sikret seg lære plass hos Porsche på Ryen.

Nå kommer dingsemakerne

I gang med treårig elektro

LIER Dingser og duppeditter av alle slag blir stadig viktigere i hverdagen vår. Dette har Lier videregående skole tatt konsekvensen av. Nå tilbyr de, som første skole i landet, treårig elektrofag med helse- og miljøteknologi.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Isak Frosterød (16) sitter og fingerer med en liten dings på pulten. Et knip-

pe med hvite, gule og røde ledninger er koblet til, og et grønt display forel-
ler at det er 24 grader i rommet og luftfuktigheten er på 64. Historiens

første kull på elektrofag med helse- og miljøteknologi er i gang, og de 16 elevene har fullført sin første, praktiske oppgave, som de nå kan vise til andre. Dørene står oppe til klasserommet, og det kommer også storfint besøk fra næringslivet, for her er begge parter nysgjerrige på hverandre.

– Hvis det er noen gamle som har glemt å skru av kokeplaten, så kan denne dingsen for eksempel varsle hjemmesykepleien om at noe er galt. Både termometer og fuktighetsmåler kan være viktig hvis du har planter eller instrumenter i et rom, og oppstår det en feil, kan du bli varslet. Informasjonen kan også være viktig hvis du har astma, forklarer Isak Frosterød. Han har samarbeidet med klassekamerat Christian Mark Sundgot (16) om den elektroniske dingsen.

Christian Mark Sundgot (til venstre) og Isak Frosterød har samarbeidet om en elektronisk dings som måler temperatur og fuktighet.

VIDERE PÅ INGENIØRSTUDIET Vi har lenge hørt at det er behov for flere

◀ Det er god stemning under den åpne dagen, og elevene får prøve seg på en Kahoot-quiz om sikrere medisinbehandling. Det er fra venstre: Isak Frosterød, Christian Mark Sungodt, Emanuel Koroma (som vant quizen), kontaktlærer Eirik Jørgensen, Jonas Magnus Ultrimar Olsson, Nicolas Theodor Fafa Olsen og Even Andreas Ingeberg.

hender innen helsefag. Samtidig er velferdsteknologien på full fart inn, og det trengs fagfolk som kan ta seg av denne.

– Lier videregående vil gjerne være med på utviklingen, så i samarbeid med næringslivet har vi nå fått på plass et helt nytt tilbud for dem som ønsker å jobbe med fremtidens teknologi, sier Tone F. Lundbye, som er avdelingsleder for elektro, der skolen også har ordinære klasser.

Det nye studietilbudet er treårig, og elevene får i tillegg til elektrofaget, studiekompetanse med full realfagsfordypning. Dette gjør dem kvalifisert til teknologiske studier ved høyskoler og universitet.

– I dag snakker ikke yrkesgruppene innen helse og teknologi samme språk. De må møtes og forstå hverandre. Da kan de også samarbeide om den teknologiske utviklingen, sier Tone F. Lundbye.

SMÅPROSJEKTER Elevene som går første året, må trene på å tenke nytt og annerledes, og i undervisningen over de seg på å utvikle småprosjekter.

– Hverdagen blir morsommere når du kan veksle mellom praktiske oppgaver og tradisjonelle skolefag, mener Philip Midttun (16) og Jørgen Coldevin (15), som begge lurer på om de skal styre mot å bli ingeniør.

De to klassekameratene har laget en duppeditt til å sette på en eske der du kan legge sigaretter. Har du bestemt deg for å trappe ned på røykingen, kan du selv stille tiden for når esken skal kunne åpnes.

Nils Jørgen Oseth Hetty (16) viser

På dette displayet til Nils Jørgen Oseth Hetty kan du raskt skift teksten. Han forklarer lærer Øystein Kirkerud.

fram et elektronisk skilt med en kort tekst på displayet. Det kan for eksempel henges foran rommene på et sykehus.

– Da blir det enkelt å skifte navn når det kommer nye pasienter, forklarer Nils Jørgen.

Informasjonsskrivet som elevene har laget for å presentere dingsen sin, finnes både på norsk og engelsk. Språktrening blir på denne måten en naturlig del av opplæringen, og elevene må også forklare alle finessene for folk som stikker innom.

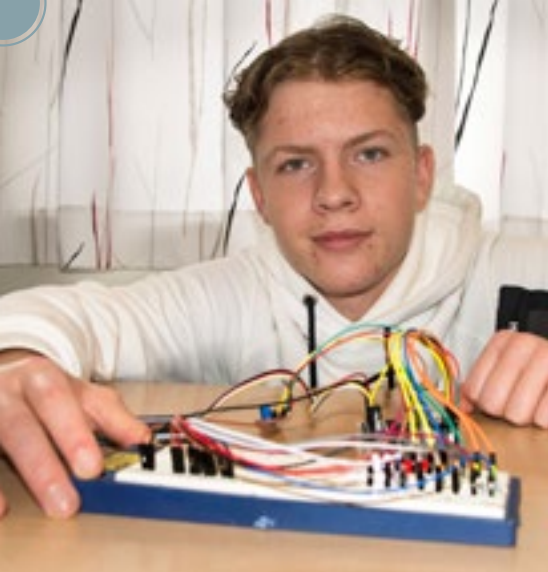
Bransjeansvarlig Morten Hagen hos Atea demonstrerer hjelpemiddelet Room mate. De som hører på er fra venstre elevene Philip Midttun og Jørgen Coldevin.

BESØK FRA NÆRINGSLIVET To gjester er av ekstra stor betydning denne dagen. Elevene har fått besøk av bransjeansvarlig Morten Hagen hos Atea og daglig leder Pål Nesteby fra Health Tech, som skal gi innsikt og inspirasjon. Begge karene tar seg god tid og går fra pult til pult for å se hva de unge har fått til på den korte tiden de har tatt faget.

På slutten av arrangementet er det duoen fra næringslivet som får ordet i tur og orden.

Morten Hagen har med en dings fra Atea, som er i ferd med å spre seg på markedet.

– Vi bygger velferd med sensorteknologi, og det dere har laget, treffer

Robbin Brenna har laget en dings som kan måle lydnivået i rommet på en enkel måte.

godt. Dere har kanskje hørt om Room mate? spør Hagen og viser fram en hvit boks. Så ringer han opp en samarbeidspartner og viser på en skjerm hvordan den fungerer. Kort fortalt er dette et anonymisert tilsyn med beboere på sykehjem. Skulle en pasient for eksempel falle på gulvet, vil det vises på en skjerm, og det kan gå varsel hvis personer med demens forlater senga om natten.

– Systemer kan utvikles og bli enda bedre, og jeg ser at dere er inne på både varme og fuktighet. Er dere med på dette? spør Morten Haugen, og entusiasmen lyser fra elevene ved pultene.

Pål Nesteby forteller om systemet som Health Tech har utviklet for at det skal bli enklere, raskere og sikrere å ta ut legemidler på sykehus.

– Vi ønsker forbedring, så trenger vi oppfinnere, snakker vi med dere, sier Nesteby til elevene, som helt klart kjenner på at de har valgt en utdanning for fremtiden.

Kontaktlærer Eirik Jørgensen kommer fra jobb som ingeniør, og er fersk ved skolen.

– Det nye studietilbudet er kjempespennende og gir oss enorme muligheter. Her får elevene se hvordan realfag kan brukes i praksis når det gjelder helse- og miljøteknologi, og vi har store planer.

– Det er ikke noe problem å ha 16-åringer på sykehjemmet

LIER Er de villige til å jobbe hardt, loves elevene belønningen som både er fagbrev og studiekompetanse på fire år.

Det er kø for å få lærlinger fra skolen.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Stemningen er hektisk på Lier videregående skole da Yrke er på besøk. Om få dager skal 31 elever over til London for å få collegeundervisning og relevant praksis i tre uker, og nå har de besøk fra det engelske vertskapet. Rektor Anne

Johanne Guldvik har en finger med i spillet overalt, og det har skjedd mye siden hun tok over styringen for seks år siden. «Endring» er blitt et ord med positivt fortegn, for dette vil være en skole for fremtiden.

◀ Rektor Anne Johanne Guldvik i forgrunnen, sammen med Liam Wild, Anup Chowdhury og John Buckley, som er gjester fra London, og elevene Melissa Muri Juell, Loke Miland, Ammaarah Jabbar og Hedda Bjørnstad Larsen.

ste elevene velkommen. Det var et slit å få læreplasser, så skolen tilsatte Christel Kirkøen som arbeids- og næringskoordinator.

– Vi skal kunne tilby fremtidsrettet og attraktiv arbeidskraft, og vi må være lydhøre for hva det er behov for, og ha næringslivet med på laget. Nå har det vist seg at det ikke er noe problem å ha en 16-åring som lærling på sykehjem, og de unge tar oppgavene veldig fort, sier rektor Anne Johanne Guldvik.

Christel Kirkøen ble bindeleddet mellom skolen og næringslivet.

– I starten var det en bøyg å få med alle kommunene da vi gikk ut for å skaffe praksisplasser. Her har vi hatt god bedring. Og jeg ser det som en stor fordel at vi har en skoleledelse som har tro på en ren koordinatorstilling, der det ikke blir forventet at jeg skal undervise, sier Christel Kirkøen.

Skepsisen har stilnet der ute, og de unge fra skolen er ettertraktet. Denne høsten var det 26 som ønsket lærling innen helse- og oppvekstfag, mens det bare var 15 elever å ta av. Pågangen er også stor når det gjelder service og samferdsel.

Skolen foretar en grovsortering, og så er lærebedriftene med i hele prosessen. Det starter med en speedintervjuer, der både elevene og bedriftene kan bli bedre kjent med hverandre og se om de er noen god match for fremtiden.

KREVENDE For å kunne stå igjen med både fagbrev og studiekompetanse etter fire år, forventes det hardt arbeid, og det kan bli jobbing både i helger og ferier, pluss lange dager.

– Elevene opplever det som krevende og spennende. Vi har nesten ikke omvalg, og svært få avbrudd, sier rektor Anne Johanne Guldvik.

Lier videregående skole har lite frafall generelt, og styrer etter de tre tene: tidlig, tydelig og tett på. Her er det ingen elever som bare kan forsvinne ut i dager eller uker.

Det er forventet tydelig klasseledelse, og elevene får høre at læreren deres gjør en forskjell.

– For oss er det også viktig å ha foreldrene med på laget. Vi har blant annet foreldrekafe' der vi tar opp tema som angår ungdom. Her er oppmøtet blitt større og større. Det er viktig å nå ut med informasjon om hva som skal skje, og så sende påminnelse på SMS like før.

FERSKVARE Løpet legges ikke en gang for alle.

– Samarbeidet mellom skolen og næringslivet er ferskvare. Det er arbeidslivet som har skoen på og vet hvor den trykker. Vi må lytte til arbeidslivets kompetansebehov, det er viktig i utdanning av framtidens arbeidskraft, sier avdelingsleder Tone F. Lundbye.

Avdelingsleder Tone F. Lundbye (til venstre) og arbeids- og næringskoordinator Christel Kirkøen holder tak i mye av det som skjer innen de nye studietilbudene.

Mange ungdomsskoleelever lider valgets kvaler. De kan ha lyst på et yrkesfag, men så får de høre at flere muligheter åpner seg hvis de begynner på studiespesialisering. Ved Lier videregående tok de tak i dette og fikk mulighet til å starte et nytt utdanningsstilbud som går under navnet fireårig dobbeltkompetanse. Her kobles praktiske utfordringer med teoretisk ballast innen helse- og oppvekstfag og service og samferdsel. Når fire år er gått, har elevene både fagbrev og studiekompetanse med seg på den videre ferden. Da ligger mange muligheter åpne. Det er flere skoler som er i gang med det samme.

TETT SAMARBEID Arbeidslivet sto ikke med åpne dører og ønsket de før-

Får mye ut av fire år på videregående – Perfekt hvis du er litt skolelei

LIER Loke Miland (16) kan gi deg veiledning om alt fra hårtrimmere til støvsugere, mens Melissa Muri Juell (17) vet hva som ventes av henne i et bofellesskap for psykisk utviklingshemmede.

Elevene er storfornøyde med at de både får fagbrev og studiekompetanse i løpet av fire år. Det er fra venstre: Jenny Ølberg, Loke Miland, Ammaarah Jabbar, Melissa Muri Juell og Hedda Bjørnstad Larsen.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

De fem elevene vi møter på Lier videregående skole, har ikke angret en dag på at de valgte fireårig dobbeltkompetanse. Nå går de andre året og jobber to dager i uken, mens de er på skolen de tre andre. Dette snus de to siste årene før lærlingene er klare for å avslutte løpet.

– Jeg valgte denne utdanningen fordi vi får mye ut av det, både når det gjelder teori og praksis, sier Ammaarah Jabbar (17), som går på helsefag.

Jenny Ølberg (17) sitter ved siden av henne og nikker. Hun har valgt service og samferdsel og har læretiden sin hos Meny.

– Da jeg var ferdig med ungdomsskolen, var jeg litt skolelei og syntes det var fint at vi kunne gå ut i lære med en gang. På Meny får jeg de samme arbeidsoppgavene som dem som er eldre enn meg, så dette trives jeg bra med. Vi jobber mye mer enn de andre elevene, og opplegget er også mer individuelt, så i sommer hadde jeg for eksempel kortere ferie enn de andre, sier Jenny Ølberg.

De andre kjenner seg igjen i dette.

Loke Miland har læreplassen sin hos

Elkjøp på Gullskogen og stiller opp både på lørdager og etter skolen, så elevene blir også en reservearbeidskraft.

– Nå kan jeg mye om alt mulig og selger alt fra hårtrimmere og mobiler til panelovner og pc-er. Og jeg er blitt veldig flink på støvsugere, sier han med et smil.

GLAD FOR STUDIEKOMPETANSE Å kunne avslutte utdanningen etter fire år med både fagbrev og studiekompetanse betyr mye for de fem elevene. Alle ser for seg muligheten til å gå videre, men det haster ikke med å ta en avgjørelse.

– Før jeg begynte, hadde jeg tenkt på sykepleien, og nå får jeg også med meg jobberfaringen, sier Hedda Bjørnstad Larsen (16), som går på helsefag. Melissa Muri Juell tenker i den samme retningen.

– Vernepleier, sykepleier eller ambulansesjåfør. Det er der jeg er nå.

Jenny Ølberg ser for seg muligheten for å gå videre innen markedsføring.

– Markedsføring og ledelse er aktuelt for meg også, for jeg kunne ha lyst til å starte noe eget. Hvis jeg ikke blir rapper, sier Loke Miland, som ikke har gitt opp drømmen.

UT FOR Å LÆRE Om få dager skal elevene reise til London, og bare én av dem har vært i England tidligere. I ei uke skal de gå på college, og de to siste skal de ut i relevant praksis. Da får de et innblikk i hvordan yrkeshverdagen er i et annet land.

– Lier vgs. vil være en skole for fremtiden, og da må vi også følge med på hva som skjer internasjonalt. Elevene lærer så mye av å se sin egen hverdag utenfra, og de vil oppleve en annen arbeidskultur og et tydeligere hierarki, sier rektor Anne Johanne Guldvik.

– Det blir bra med tur til England, og jeg gleder meg spesielt til å se kontrastene i skolesystemet.

– Der er det mer disiplin, og de har verken lov til å gå med caps eller hettegenser.

– Og så er forholdene så store og multikulturelle. Det er 6000 elever på college, og vi må gjennom sikkerhetssjekk når vi skal inn.

Kommentarene sitter løst, og det er ingen tvil om at elevene er spente på hva de har i vente.

Forbundskommentaren

AV **TERJE SKYVULSTAD**

Nestleder i Utdanningsforbundet

Foto: Stig Weston

YRKESOPPLÆRINGSNEMNDA

Dei fylkeskommunale yrkesopplæringsnemndene er regulert i opplæringslova § 12-3. Det er eit rådgjevande organ som mellom anna skal «fremje behov hos og synspunkt frå arbeidslivet overfor fylkeskommunane». Nemnda skal fremje forslag om organisering, arbeidsmåtar og strategiar for å utvikle kvaliteten, mellom anna korleis samhandlinga mellom skolar og lærebedrifter kan betrast, og korleis opplæringstilboda bør dimensjonierast.

Om ein går tilbake til tida før lovendringa i 2007, hadde y-nemnda fullmakt til å ta avgjerd i ein del mindre forvaltningsaker. Etter lovendringa blei nemnda eit reint rådgjevande utval. Meininga var at nemnda skulle få ei meir strategisk rolle i utviklinga av fag- og yrkesopplæringa i kvar fylkeskommune, både for skule- og bedriftsdelen av opplæringa.

Likevel blei ikkje reglane om samansetjing av nemnda endra eller presisert på ein måte som klargjorde at organisasjonane til dei tilsette i skulen skulle reknast som likeverdige arbeidstakarorganisasjonar med rett til representasjon.

Sidan den gongen har situasjonen vore at arbeidstakarorganisasjonen til det pedagogiske personalet i vidaregåande opplæring har vore representert i det sentrale Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og i dei sentrale faglege råda, men berre i nokre av y-nemndene.

Argumenta for ikkje å gi innpass for lærarorganisasjonane i y-nemndene har vore mange og lite truverdige. Det skal ikkje stikkast under stol at det i hovudsak har vore representantar for LO og NHO som tradisjonelt har ynskt å halde lærarane ute av nemnda.

Denne situasjonen har vart ved heilt fram til at SRY i januar 2016 nedsette ei arbeidsgruppe som mellom anna skulle greie ut om samansetjing og oppgåver for yrkesopplæringsnemndene som ein meinte ikkje fungerte optimalt. Gruppa la fram ei rekkje forslag, mellom anna at representa-

sjon i nemnda skulle spegle det same prinsippet som ligg til grunn for samansetjinga av det sentrale SRY. SRY slutta seg til forslaga frå arbeidsgruppa, samrøystes, og rapporten vart sendt over til Kunnskapsdepartementet.

Då skulle ein tru at saka var løyst, og at ein gamal verkebyll kunne fjernast. Statsråden sende i oktober på høyring eit nytt lovforslag der konklusjonen i SRY om representasjon i y-nemndene var skrive inn. Men då vi las høyringssvara frå LO og NHO, skjønnte vi at her ligg det an til omkamp. No argumenterer dei med at det bør vere lokal næringsstruktur som skal ligge til grunn for samansetjing, og at nemnda ikkje bør bli for stor. Og det er meir enn tydeleg at dei meiner at y-nemndene klarar seg godt utan kompetansen og kunnskapen til det pedagogiske personalet og deira organisasjonar. Med andre ord, ein ny omgang med skinnargumentasjon.

Kanskje hadde innvendingane frå LO og NHO vore litt meir truverdige dersom y-nemndene rundt om i fylka gjorde eit framifrå arbeid og hadde opparbeidd seg den strategiske posisjonen som lovgivar hadde tiltenkt dei. Men det er ikkje tilfellet. Tilbakemeldinga er at mange nemnder er for passive og tek få initiativ til nytenking og utvikling.

Så medan skular og lærebedrifter saman utviklar nye spennande utdanningstilbod og organiserer gjennomføringa av yrkesopplæringa med nye modellar og mykje nærare samarbeid enn før, sit fleire y-nemnder på sidelinja og tviheld på ein utdatert definisjon av kven «partane» i denne opplæringa er. No kan vi berre håpe på at statsråd Sanner og Stortinget er meir framsynte og inviterer representantar for det pedagogiske personalet inn i nemndene for at dei kan gi sitt viktige bidrag til ei framtidsretta fagopplæring.

Gullrutenominerte ambulansefagarbeidere

TROMSØ «Hei! 12 Hvilket klokkeslett tenker du? 8 passer best for meg da jeg tenker å bli med på en øvelse vi skal ha denne dagen, fra 9 cirka.» Meldingen er fra Kristina i «113». Hverdagen fortsetter selv om tv-kameraene er slått av.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Yrke skal møte Kristina Simonsen og Charles Aune-Lundberg, to av de mest profilerte ambulansefagarbeiderne i TV-serien som denne vinteren har gått på NRK. Det er mandag 1. april. Men i Tromsø snør det kraftig den første vårdagen. Så kraftig at øvelsen Kristina planla å være med på, selv om dette var hennes fridag, måtte avlyses.

– Vi skulle øve på snøskred. Men

i dag snør det så mye at det er fare for reelt snøskred om vi øver, så vi måtte utsette øvelsen, får Yrke høre da vi ankommer ambulansestasjonen rett etter 8. Snøfallet er så kraftig at også drosjen nede fra byen blir litt forsinket. Samtidig letter ingen fly og ingen kan lande. Men snøen stanser ikke ambulansene.

– *Ville du likt å kjøre nå? Og hvor*

fort hadde det vært mulig å kjøre om du måtte ut på hasteoppdrag?

– Vi kjører selvsagt etter forholdene. Det er vanskelig å svare akkurat på hvor fort. Vi kjører så fort det er forsvarlig. Det viktigste er at vi gir pasientene god og riktig behandling, og at vi kan starte å gi den med en gang, sier Kristina.

Charles nikker enig. Han er opptatt av hvor viktig det er at Universitetssy-

Charles Aune-Lundberg og Kristina Simonsen har en lett og ledig tone seg imellom. Latteren sitter løst.

Charles Aune-Lundberg, Maja Lauritsen og Kristina Simonsen.

kehuset i Nord-Norge (UNN) har tillit til at de som jobber på ambulansen kan vurdere pasienter og starte nødvendig behandling på stedet, og ikke bare være transport til lege eller sykehus slik syketransport i stor grad fungerte som tidligere.

– Vi har lang erfaring og utdanning i å vurdere informasjon både ut fra det vi ser og det vi hører i møte med pasientene slik at vi kan hjelpe dem der og da, sier han.

MEDISINSK JOBB – Det som kanskje overrasket meg mest da jeg så TV-serien «113» er i hvor stor grad dere gjør en medisinsk jobb i møte med pasientene,

på meg virket det nesten som dere stilte diagnoser, og det overrasket meg hvor mye medisinsk kunnskap dere har?

– Nei, vi stiller aldri diagnoser. Det er det legene som gjør. Men vi vurderer informasjonen vi får på stedet, og ut fra det kan vi i stor grad gjøre en selvstendig vurdering av hva slags behandling og for eksempel smertelindring som er nødvendig på vei til lege eller sykehus, svarer Charles Aune-Lundberg.

– Men dere er ikke redde da for eksempel for å gi for mye smertelindring hvis dette overlates til skjønn?

– Vi er jo ikke dumme heller, ler Charles.

– Det er forskjell på hvor mye smer-

telindring vi gir til en ung mann som veier for eksempel 80–90 kilo og til eks Magda på 80 som ikke veier mer enn 50–60 kilo, sier han.

Erfaring er noe både han og Kristina Simonsen er opptatt av.

– Du har aldri ansvarsvakt på ambulanse før du har nødvendig erfaring. Selv ikke da jeg hadde tatt fagbrevet ville jeg gått på en ansvarsvakt med en gang. Den erfaringen du får gjennom å jobbe over tid, er uvurderlig for å kunne ha ansvaret på ambulansen, sier Kristina.

Både hun og Charles tok utdanningen sin på Finnfjordbotn videregående skole som nå heter Senja videregående.

Maja på vei ut, Kristina står og følger med. Hun har fri i dag.

SJØSYK Charles tok transportfag, og ville bli matros, men etter ett år på sjøen fant han ut at han var for sjøsyk til å fortsette til sjøs.

– Men du er ikke bilsyk?

– Jo, faktisk, det kan hende at jeg blir litt bilsyk, særlig hvis jeg sitter bak fram i ambulansen og jobber, men det går, og jeg glemmer det på et vis, der og da er det pasienten som teller, sier han.

Derfor gikk han over til et ambulansesjåførkurs som en fra drosjenæringen og Finnjordbotn videregående hadde fått godkjent som pilotprosjekt.

– Dette var forløperen til dagens utdanning av ambulansefagarbeidere. Men den gang var det ikke fagbrev, jeg er faktisk den eneste på sykehuset her som har vært veileder for en lærling uten å ha fagbrev selv, for da den første lærlingen kom måtte vi jo stille med veiledere. Etter det har jeg tatt paramedic, så der har jeg utdanningen min fra, sier han.

Kristina gikk ambulansefagarbeider på Finnjordbotn og tok læretiden sin

på sykehuset i Tromsø. Hun trives godt, og er godt fornøyd med å jobbe der.

– Hva fristet med ambulanse?

– Faren min kjørte ambulanse tidligere og jeg syntes det så spennende ut å hjelpe mennesker, samtidig som det er litt fart og det skjer noe nytt hele tiden. Jeg har ikke angret på valget.

– Viser TV-serien «113» yrket slik det er?

– Ja, i stor grad, svarer Kristina som er fornøyd med at serien også skildrer de mer rutinemessige oppdragene som transport mellom flyplass og legekontor, sykehjem og sykehus med mer.

– Det er mange flere rutinedager i vårt yrke enn jeg fikk inntrykk av på skolen. Der trente vi og forberedte oss på de store og alvorlige oppdragene, men det er mye mer rutine til hverdags, sier hun.

ERFARING Også Charles berømmer serieskaperne for profesjonelt arbeid og god og grundig fotojournalistikk.

– På TV ser det kanskje ut som de filmer folk helt opp i ansiktet eller

nesten står oppi sengegavlen. Men faktisk satt de så langt unna som det var mulig, og gjorde så lite ut av seg at vi glemte de var der. Dette gjør serien veldig autentisk og riktig, det var utrolig profesjonelle folk, og jeg ser jo at de scenene som er aller best, at den er det en av de mest erfarne fotojournalistene som har filmet, så erfaring gir kvalitet, sier han.

De vel fire månedene filmingen pågikk, vente Charles og Kristina og de andre på ambulansen i Tromsø seg, til å ha TV-folk rundt seg.

– I starten var det litt stressende, for det kom brått i gang etter at vi først hørte om det. Men så ble det mer naturlig. Det var også spesielt å være med på dokumentere et så taushetsbelagt yrke, sier Kristina.

Alle pasientene som er med i TV-serien har samtykket til scenene de er med i. TV-serien viser også oppringing om et selvmord. Men i dette tilfellet fader serien ut etter at ambulansen har kjørt mot stedet, så det er scener som

Charles Aune-Lundberg ble også kjent som Bardu-Charles etter at han rappet på TV.

også ble for sterke til at de kunne bli med i en slik dokumentarserie.

– Jeg synes det var godt å jobbe med så profesjonelle folk når vårt yrke først skulle vises skikkelig på TV, sier Charles.

Serien viser også de mange løftene som ambulansefagarbeiderne har. Både Charles og Kristina er åpne om at yrket krever fysikk og at trening er nødvendig for å unngå skader og sykdom.

– Jeg hadde så ødelagt rygg at jeg måtte begynne å trene. Det var helt nødvendig dersom jeg skulle greie å fortsette i yrket.

– *Er trening en del av arbeidstiden i et yrke som krever så god fysikk?*

– Nei, men det mener jeg det burde vært. Og det tror jeg også vil presse seg fram når du ser på sykefraværet som skyldes belastningsskader. Vi ert avhengig av både kroppen og hodet i vår jobb, sier Charles Aune-Lundberg.

SESONG 2 Etter å ha vært en populær TV-serie kan det tenkes at flere søker

seg til yrket. Men hvem passer til å bli ambulansefagarbeidere?

– Det er vel egentlig alle. Men det merker nok personen selv. Du må ikke være redd for å prate med folk, du må våge å gå rett på og snakke og viser omsorg. Og du må være interessert i mennesker og i lære ting, og tåle forandringer, sier Kristina.

– *I appen på NRK står serien som sesong 1. Blir det en sesong 2?*

– Tja, vi kan ha hørt nyss om det, ler Charles.

– Og da kan det vel hende de ønsker å filme i en annen by. Men vil de til Tromsø igjen, så blir vi gjerne med, sier Charles Aune-Lundberg og Kristina Simonsen.

NÅ UT TIL 17.000 LESERE

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Yrke 3

Annonsefrist: 19. sep

Utgivelse: 17. okt

Yrke 4

Annonsefrist: 13. nov

Utgivelse: 13. des

Ta kontakt med

Mona Jørgensrud, salgssjef,
HS Media

Tlf. 62 94 10 32 Mobil 911 73 473
mj@hsmedia.no

[utdanningsnytt.no/diverse/
annonseinformasjon](http://utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon)

Statsbygg satser på lærlinger

Byggdrifter er et variert fag som passer for mange

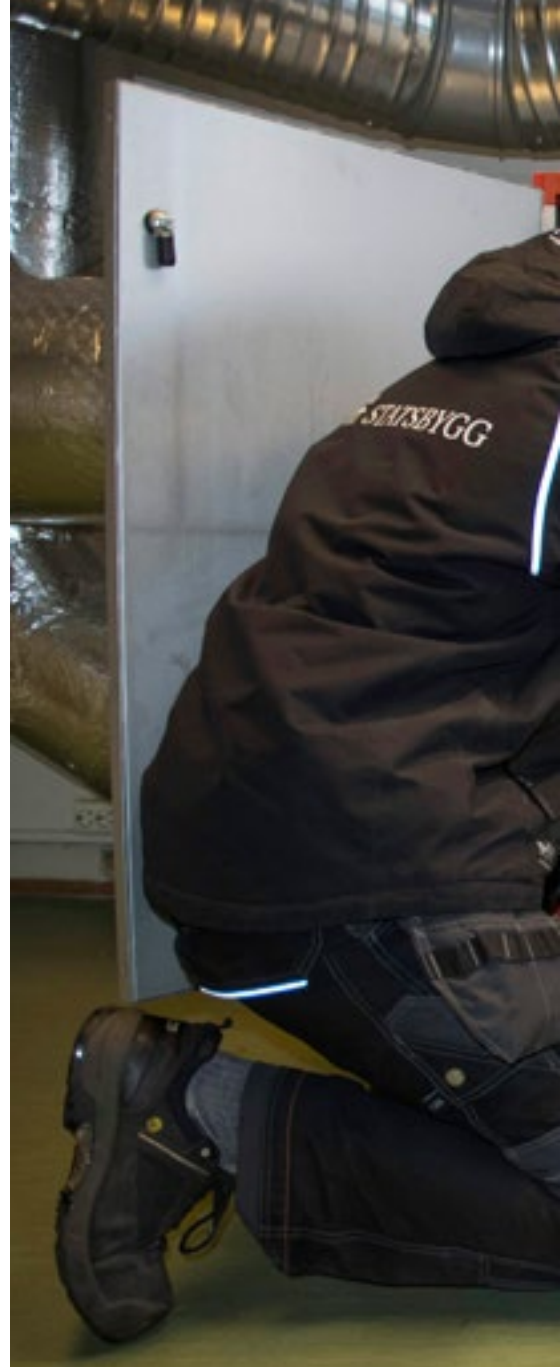
OSLO Når Stig Kjuul Sæther (22) sjekker ventilasjonsanlegget på Folkehelseinstituttet for siste gang som lærling, vet han at han har fått en ettertraktet utdanning. Han er også strålende fornøyd med oppfølgingen han har fått hos Statsbygg.

TEKST OG BILDER KARI KLØVSTAD

Det nytter ikke å oppfordre de unge til å ta yrkesutdanning, hvis det ikke er nok lære plasser. Både stat og kommuner har fått klar beskjed om at de også må gjøre en innsats, og dette har gitt resultater. De siste fem årene har statlig sektor hatt en økning på 25 prosent, og Statsbygg har vært en del av dette. I 2018 ble bedriften kåret til statens beste lærebedrift i 2018, av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Mye av stasingen har vært på byggdrifterfaget, som er en av de nyere utdanningene. Når du har avlagt fagprøven, skal du kunne drifte og vedlikeholde anlegg og installasjoner på best mulig måte. Her snakker vi om oppvarming, ventilasjon, strømtilførsel, brannsikkerhet og mye annet. Med enkle ord kan vi si at det er en videreutvikling av vaktmesteryrket.

– Statsbygg begynte å satse på lærlinger i 2007. Vi har et samfunnsansvar, og da byggdrifting ble et nytt lærefag i 2014, var dette noe for oss. Vi har statlige bygg over hele landet, som trenger drift og vedlikehold. Men vi begynte i det små med fire lærlinger i Oslo, forteller Barbro Nordland Voss. Hun er fagansvarlig for kompetanseutviklingen i Statsbygg og har også ansvar for lærlingordningen. Antallet byggdrifterlærlinger har steget. Målet var å ha minst åtte i 2019. Nå er tallet oppe i 13, og lærlingene er spredd på statlige bygg over hele landet. En av lærlingene er jente.

RETT FRA TEGNESERIETEGNING Vi møter Barbro Nordland Voss på Folkehelseinstituttet i Oslo. Her har de to lærlinger, og Stig Kjuul Sæther (22) fra

Nittedal var den første. Han er øyeblikkelig ferdig med læretiden og venter spent på å få høre når han skal avlegge fagprøven.

Da Stig var ferdig med ungdomsskolen, var det ikke så vanskelig å velge veien videre. Han har mange tømrere i familien, så han bestemte seg for å gå bygg og anlegg.

– Etter to år på skolen hadde jeg sommerjobb som tømrer, og gikk videre til påbygg. Med teorien på plass, holdt jeg alle muligheter åpne,

Lærlingene Stig Kjuul Sæther (til venstre) og Lukas Lyng Fuglerud sjekker ventilasjonsanlegget på Folkehelseinstituttet.

sier 22-åringen, som så tok et sprang til siden.

– Jeg har alltid tegnet mye på fritiden, så jeg gikk tegneserielinje på Bjerkely folkehøgskole nord for Kongsvinger.

– *Hvordan fant du fram til å bli byggrifter?*

– Jeg sjekket litt på finn.no da jeg gikk på folkehøgskolen, og så at Statsbygg søkte etter lærlinger. Da hadde jeg ikke hørt om byggrifterfaget, men syntes at det virket interessant.

Han var både forkjølet, nervøs og stresset under intervjuet, men det gikk bra for Stig Kjuul Sæther, som har fått prøve seg hos Folkehelseinstituttet i to og et halvt år.

TRIVES MED LÆRLINGER Det er Trond Schiager som tar seg av lærlingene. Han har vært driftsteknikker i Statsbygg siden 1987 og er fast på Folkehelseinstituttet.

– Det er hyggelig å ha lærlinger. De er med meg rundt, og de møter også

fagfolkene som kommer hit. Skal en rørlegger rense opp avløpsrørene, så er de med. En rekke fagkurs innen brannvern og annet hører også med, forteller Trond Schiager. Han er opptatt av å få lærlingene ut av kontoret og med på sjekkrunder. Her er det blant annet ventilasjonsanlegg langt under bakken og et reservekraftverk som må være i beredskap hvis strømmen skulle gå.

YNGSTEMANN I STATSBYGG Lukas Lyng Fuglerud (19) er den yngste lær-

Alle parter er fornøyde. Det er fra venstre Barbro Nordland Voss, lærlingansvarlig hos Statsbygg, lærling Lukas Lyng Fuglerud, lærling Stig Kjuul Sæther og Trond Schiager, som er driftsteknikker og tar seg av lærlingene på Folkehelseinstituttet.

lingen som noen gang har vært i Statsbygg. Han gikk på tømmerlinjen på Kuben i Oslo da han så at Statsbygg skulle rekruttere lærlinger

– Jeg hadde aldri hørt om byggdrifter før jeg så reklamen, men det virket fint og variert, så jeg tenkte det var kult.

– *Hvordan opplevde du å bli kalt inn til intervju som 17-åring?*

– Det var null stress, og nå er jeg ferdig til sommeren, sier Lukas og smiler. Han er strålende fornøyd med yrkesvalget. I starten av læretiden fullførte han også skolegangen.

Mot slutten av intervjuet blir vi tatt med på en runde til en del av anleggene på Folkehelseinstituttet som de to lærlingene er blitt kjent med. De spretter opp og ned trapper og forklarer hva det er viktig å sjekke i de tekniske rommene, som i hovedsak ligger under bakken.

– Det er også sunt for Statsbygg å få inn lærlinger. Det er bra med yngre folk, og vi må også skjerpe oss litt ekstra, sier Barbro Nordland Voss, og får støtte av Trond Schiager.

– Vi må også tenke over hva vi gjør, når vi har med lærlingene rundt, sier

driftsteknikeren, som ikke er typen som holder noen røff tone.

– Jeg vil anbefale jenter å søke faget. Det er ikke tungt, og skulle det være noen løft, så har vi hjelpemidler.

Guttene, som snart skal ut i det ordinære yrkeslivet, smiler og nikker. De er blitt tatt godt vare på, og angrer ikke på yrkesvalget.

FØLG YRKE PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter om yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Gå inn og følg oss, da vel!
YRKE @tidsskriftetyrke

YRKE

Olivenolje

– helse i hver dråpe?

Det er kanskje ikke god latin å lovprise fett, men olivenolje må ses på som et unntak.

TEKST **TORGEIR ØVERLAND**

Fettsyre-sammensetningen og antioksidantene (bla polyfenoler) viser seg å ha en gunstig virkning på kolesterolet i blodet. Ved inntak av olivenolje blir nivået av oksidert LDL og triglyserider redusert, noe som reduserer faren for hjerte- og karsykdommer.

I tillegg har olivenolje et høyt innhold av oljesyre som er en enumettet omega 9-fettsyre med godt innhold av vitaminer, som vitamin E og K. Med sitt høye innhold av enumettede fettsyrer, er de ikke like utsatt for oksidasjon som flerumettet fett. De tåler ganske høy temperatur og har et røykpunkt på cirka 220 grader for raffinert olje.

Middelhavs-kostholdet inneholder mengder av olivenolje, og er det vi assosierer med den gode maten vi inntar når vi er på ferie i Hellas, Italia, Spania og Frankrike. Sammen med hvitløk, sitron og vin, er det en smakfull vei til nytelse.

Tenk: Noe så enkelt som et stykke brød, olivenolje, litt salt og et glass vin. Kan det bli bedre der du sitter og ser utover Middelhavet som har ligget der uforandret helt siden olivener kom på menneskets spisekart?

Det er cirka 800 millioner oliventrær i verden og 95 prosent av klodens olivener dyrkes rundt Middelhavet. Det dyrkes litt olivener i California, Sør-Afrika og Australia, men det er for en parentes å regne. Hvor mange arter som finnes vites ikke helt sikkert, men det kan være tusenvis. I Italia finnes det rundt 300 kjente arter. Bare på en liten øy som Samos har de seks varianter som er unike.

Olivenolje har i mange tusen år vært basis i Middelhavskjøkkenet. Det er en kjensgjerning at befolkningen rundt Middelhavet har mindre hjerte- og karsykdommer enn det vi har her i nord. Vi har etter hvert begynt å etterligne dette kostholdet for å få bedre helse.

Forskerne har bekreftet virkningene i diverse studier og funnet at både fettsyrene og antioksidantene har mange helsegevinster. Man kan med rette si at olivenolje er sunt, men godt.

HISTORIEN Det er ikke helt klart når oliven ble en alminnelig del av kostholdet i Middelhavsområdet, men det er i hvert fall ganske klart at oliven ble brukt i Lilleasia (Tykia) for omkring 8.000 år siden. Dette betyr at det har

vært brukt mye tidligere, ettersom det allerede var etablert på dette tidspunktet. Dette er dessverre skjult for oss i fortidens mørke.

Olivener er en matvare som har vært, og fortsatt er, en grunnpilar i kostholdet ved Middelhavet. Olivener har vært såpass akttet og verdsatt at det kunne straffes med døden om man hugget et oliventre. Ikke ulikt det vi hadde i Norge om man ikke brygget øl til årets høytider.

I Egypt var olivenolje en viktig ingrediens allerede på faraoenes tid, for 6.-7.000 tusen år siden.

Antakelig ble ville olivener plukket allerede i Neolittisk tid, før 8.-9.000 år før o. Det kan også med ganske stor sikkerhet sies at olivenolje er produsert i Anatolia rundt år 6.000 før år o. Men da av ville olivener.

Gallerne, på grunn av handel med fönikerne og Kartago, skal ha dyrket oliven i Sør-Frankrike for mer enn 3.000 år siden. For dem var det en lykke (handelen brakte oliventrær fra Kartago i Nord-Afrika til Sør-Frankrike som kunne kultiveres) at den romerske senatoren Cato den eldre ikke var født enda. Han ble nemlig berømt for sitt

sitat, «Ceterum censeo Carthaginem esse delendam». «For øvrig mener jeg at Kartago bør ødelegges». Han avsluttet alle sine taler i Senatet med ordene. De klarte jo til slutt å utsette Kartago i den tredje Puniske krigen. Faktisk ble Kartago utsett fullstendig. Bygningene ble revet sten for sten og folket slaktet fullstendig. Menn, kvinner og barn ble drept skånselsløst og en sivilisasjon som var høyt utviklet, var dermed helt borte.

Spredningen av oliventrær skjedde lenge før Senator Cato, heldigvis!

I Europa fastland mener man at Gallerne/Kelterne kjente til oliven allerede 7.000 før o. Da ikke dyrket, men som en ressurs de kunne høste av i vill tilstand.

Forresten: Olivenolje er en uunnværlig ingrediens i bacalao. Kanskje vi hadde olivenolje her på berget allerede på 1400-tallet? (se tidligere artikkel om klippfisk)

DYRKING OG KULTIVERING Det hersker ulike teorier om dyrking og kultivering, men det finnes en oppfatning av at de første kultiverte og dyrkede oliventrærne fantes på Kreta for minst 5.500 år siden, da minoerne regjerte Middelhavet. Man kan si at olivenolje hadde like stor betydning for rikdom hos minoerne som Nordsjø-oljen har for oss i dag.

De eksporterte store mengder olje til mange egyptiske dynastier gjennom mange århundrer. Kanskje allerede så tidlig som på Farao Narmers/Menes' tid, 3.100 år før år o. På samme tid som gresk vin var av det mest etterspurte i faraoenes Egypt.

Det er en ganske interessant tanke

at vin ble produsert i Armenia for 10.000 år siden på omtrent samme måte som olivenolje ble produsert for 8.000 år siden. Kanskje har armenerne lært middelhavsboerne hvordan man presser og tar vare på saften fra frukten som lignet druene de laget vin av? Spannende tanke!

KVALITETER Som med vin, blir olivenolje klassifisert etter kvalitetskriterier. Som smak, fettsyre-sammensetning, alkoholer, vitaminer og antioksidanter.

Grovt sett blir oljene klassifisert som Virgin, Raffinert og Olivenrestolje.

IOOC (International Olive Oil Council) har utarbeidet standarder som skal sikre forbrukerne et godt produkt.

Det skal være helt tydelig på etikettene hvilke kvaliteter vi har med å gjøre.

- Extra Virgin olivenolje – denne oljen kommer fra den første pressingen og inneholder mindre enn 0,8 % aciditet. Raffinert olje er ikke tillatt.

- Virgin Olivenolje – har høyere aciditet enn Extra Virgin, men ikke over 2 %. Heller ikke her tillates det ikke raffinert olje som tilsetning.
- Ren olivenolje – inneholder en blanding av raffinert og ikke-raffinert olje, dog skal en av typene være en av de to Virgin-oljene.
- Olivenolje – er en blanding av raffinert olje og en Virgin-olje, men ikke mer enn 1,5 % aciditet.
- Olivenrestolje – er en blanding av raffinert olje og kanskje litt virginolje av lavere kvalitet. Kan ikke merkes som olivenolje, men som matolje.

Blir ikke solgt til konsum, men blir brukt i matlaging til spesielle formål (steking etc.).

- Lampante-olje. Ikke til konsum som næringsmiddel. Den ble før brukt som lampeolje, i dag til diverse industriformål.

Som med vin er det dessverre slik at det blir jukset ganske mye. Prøver viser at mange merker ikke holder mål i forhold til vedtatte normer. Analyser viser at særlig Italia utpeker seg som en av verstingene. Ifølge Tom Mueller i «The New Yorker», 2007, så er det bare knapt 40 prosent av eksportørene i Italia som selger Virgin-olje, som faktisk er Virgin-olje.

Fargen på olivenolje kan variere og sier noe om innhold i oljen. Fargen kan variere fra grønn til gylden. Grønn olje inneholder mer klorofyll og gylden olje inneholder mer karoten. Uten at det sier noe om kvaliteten er god eller dårlig. Den kan også fremstå som tåkete dersom det er en olje som ikke er filtrert.

Generelt så inneholder olivenolje om lag 77 prosent enumettede fettsyrer, 8 prosent flerumettede fettsyrer og 14 prosent mettede fettsyrer.

KONSUM OG PRODUKSJON Av verdens produksjon kommer cirka 80 prosent fra Spania, Italia og Hellas. Spania står for omtrent 36 prosent av verdens totale olivenolje-produksjon.

Grekerne ligger som nummer tre på listen av produsenter, men troner helt suverent på toppen som konsumenter med cirka 24 liter per person. Dette er gjennomsnittlige tall, men enkelte øyer i Hellas konsumerer mye mer.

Grekerne konsumerer omtrent det dobbelte som nummer to, Italia. På enkelte øyer i Hellas konsumeres det betraktelig mer enn gjennomsnittet i Hellas. På Samos er forbruket på 60–70 liter per person per år.

AÏOLI, GRUNNOPPSKRIFT

Denne porsjonen er den minste du kan lage

1 egg
1 dl god og mild Extra Virgin olivenolje
2–3 fedd hvitløk (eller etter smak)
1 Provence ville de nok brukt omtrent
5 fedd til denne oppskriften
¼ ts Dijon-sennep
Litt salt
(pepper)
1–2 ss sitrønsaft etter smak

- Skill egget og ha plommen i et halvlitersmål el. (Du kan bruke hele egget dersom du vil ha den litt tynnere.) Ideelt sett er det best å doble denne oppskriften og bruke 1 eggeplomme og et helt egg.
- Press hvitløken og ha den oppi sammen med egget/eggeplommen.
- Ha resten av ingrediensene oppi sammen med eggeplommen/egget

og hvitløken og ta en stavmikser og sett i bunnen av halvlitersmålet. Kjør på full hastighet mens du sakte løfter stavmikseren oppover i halvlitersmålet. Dette tar bare noen sekunder og du har ferdig aïoli.

- Smak den til med sitrønsaft og/eller salt
- Prøv aïoli tilsatt 3 ss finhakket dill på et rekesmørbrød! Du vil bli henrykt!

TAPENADE-OLIVENPURÉ

200 g svarte oliven
6 fedd hvitløk
50 g kapers
10 ansjosfileter
Litt frisk timian
Saft fra ½ sitron
Nykvernet pepper
Olivenolje

Sånn gjør du:

- Skrell hvitløk og ha dem sammen med alle ingrediensene i en morter eller en kjøkkenmaskin. Knus/kjør det sammen. Tilsett olivenoljen til du får en fin smørbar masse.
- Kan godt serveres med ristet brød som en forrett eller som litt godt å tygge på til et glass vin en hyggelig kveld sammen med venner.

SMAKSATTE OLIVENOLJER

Du kan enkelt lage dine egne varianter av krydrete/smaksatte oljer.

Mange urter inneholder eteriske oljer som gjerne avgir smak.

Vekster som basilikum, timian, rosmarin, granateple, lavendel, chili, oregano, granskudd, einer, hvitløk osv. avgir nydelige aromaer til oljen dersom det blir hatt på glass og lagret en periode. Her er det bare fantasien som begrenser.

Det mest eksklusive er olivenolje som er smaksatt med essens av ekte trøffel.

BRUSCHETTA

1 franskbrød
Hvitløk
Olivenolje
Flaksalt

- Skjær brødet i 5–10 mm tykke skiver (etter eget ønske). Rist dem sprø i ovn.
- Skrell et fedd med hvitløk og stryk/gni litt hvitløk på hvert brødstykke.
- Ha litt god olivenolje på hvert stykke og server med en liten skål med flaksalt som du kan ta på etter eget ønske.
- Nykvernet pepper om du ønsker.
- Supert som snacks i stedet for potetgull.

BASILIKUM-PESTO

1 potte «butikk-basilikum»
1 ss pinjekjerner
2 fedd hvitløk
1 ss revet parmesan
1, 5 dl Ekstra Virgin olivenolje
1 klype salt
Litt sitrønsaft dersom den blir for «oljete»

- Ha alle ingrediensene i en hurtigmikser. Kjør den til en glatt pasta. Smak til med salt.
- Bruk den på nykokt, fersk tagliatelle. Veldig godt!

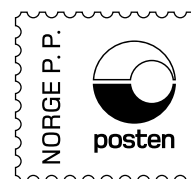
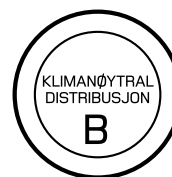
Forresten: kan du tenke deg en Gresk salat bestående av tomat, agurk, løk og fetaost uten en raus slant av olivenolje over? Neppel!

Som drikke til mat med innhold av disse smårettene, vil jeg anbefale rosévin.

Helst fra Provence, som er min favoritt til sånn mat, men det finnes etter hvert mange sorter Rosé på Polet som er verdt å prøve. Her må man smake seg frem for å finne hva som er din foretrukne vin. La nysgjerrigheten råde og prøv deg frem!

VEL BEKOMME

KILDER: «EN SMAK AV OLIVENOLJE», CLARE GORDON-SMITH, GYLDENDAL NORSK FORLAG, 1997 «FRANSKE SPESIALITETER, DIV. FORFATTERE, KÖNEMANN VERLAGSGESELLSCHAFT MBH, 1998 «BRAMAT.NO», WIKIPEDIA

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

YRKE skriver om hele Norge

I hvert nummer av Yrke skildrer vi dagliglivet på en videregående skole.

Vi besøker i hver utgave et nytt fylke, og målet med serien er at vi skal innom samtlige norske fylker.

I denne utgaven besøker vi Kvadraturen skolesenter i Kristiansand.

Finnmark:

Samisk videregående skole, Karasjok

Yrke 4 / 2017

Dette er fylkene vi har besøkt så langt.
Kommer vi til ditt fylke neste gang?

Troms:

Ishavsbyen videregående skole

Yrke 2 / 2017

Trøndelag:

Ole Vig videregående skole

Yrke 3 / 2018

Hedmark:

Jønsberg videregående skole

Yrke 4 / 2018

Buskerud:

Ål videregående skole

Yrke 1 / 2017

Møre og Romsdal:

Kristiansund videregående skole

Yrke 2 / 2018

Rogaland:

Bryne videregående skole

Yrke 3 / 2016

Akershus:

Holmen videregående skole

Yrke 1 / 2018

Østfold:

Halden videregående skole

Yrke 3 / 2017

Vest-Agder:

Kvadraturen skolesenter

Yrke 1 / 2019

Aust-Agder:

Dahlske videregående skole

Yrke 4 / 2016

Vestfold:

Sandefjord videregående skole

Yrke 2 / 2016